

AUTOREFERAT

1. Imię i nazwisko

Lucas B Mazur

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe lub artystyczne – z podaniem podmiotu nadającego stopień, roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej.

Nostryfikacja Doktoratu. Uniwersytet Jagielloński, Krakow, 2016,

Ph.D. Clark University (Worcester, Massachusetts, USA; 2015)

Social Psychology. Thesis: *Polish-Ukrainian Relations in the Shadow of Soviet Victimization.*

M.A. New School for Social Research (New York, New York, USA; 2010)

Cognitive, Social & Developmental Psychology

M.A. Jagiellonian University (Krakow, Poland; 2004)

Sociology

B.A. University of Pittsburgh, Philosophy / Religious Studies, Russian and Eastern European Studies Minor (Pittsburgh, Pennsylvania, USA; 2000).

3. Informacja o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych lub artystycznych.

- Adiunkt, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Pedagogiki, 2019 – do chwili obecnej.
- Asystent, Uniwersytet Jagielloński, Instytut Pedagogiki, 2017 – 2019.
- Centrum Badań nad Historią Idei, Wydział Filozoficzny, Uniwersytet Jagielloński w Krakowie, współpraca w ramach porozumienia wolontariatu, 2015 – 2017.

4. Omówienie osiągnięć, o których mowa w art. 219 ust. 1 pkt. 2 Ustawy.

Cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych, zgodnie z art. 219 ust. 1. pkt 2b Ustawy.

a) Tytuł osiągnięcia naukowego

Osiągnięcie naukowym przedkładanym przeze mnie do procedury habilitacyjnej jest cykl artykułów naukowych pod tytułem „*Below the surface of conflict, consensus, and culture. Interdisciplinary research in social and cultural psychology.*” („*Poniżej powierzchni konfliktu, konsensusu i kultury. Badania interdyscyplinarne w psychologii społecznej i kulturowej*”)

b) Publikacje wchodzące w skład osiągnięcia naukowego

W kolejności daty publikacji: od najnowszej do najstarszej

- (1) Mazur, L. B. (2021). Where the violence happened matters. Geopolitical framing and assessments of collective responsibility for historical violence. *Political Geography*. doi: 10.1016/j.polgeo.2020.102312 (140 punktów)
- (2) Mazur, L. B. & Sztuka, M. (2021). Hidden harmony. Converging interests in the development of prison reform. *Theoretical Criminology*, 25(1), 149-168. doi: 10.1177/1362480619875732 (140 punktów)
- (3) Kostkiewicz, J. & Mazur, L. B. (2021). Nazism and religion. Polish Catholic concerns regarding the rise of National Socialism in Germany. *European History Quarterly*, 51(2), 214-238. (70 punktów)
- (4) Mazur, L. B. (2020). In dialogue with nature. The centrifugal and centripetal voices of historic trees. *Culture & Psychology*, 26(4), 879-893. doi: 10.1177/1354067X20936914 (100 punktów)
- (5) Mazur, L. B. & Gormsen, E. (2020). Disgust sensitivity and support for organ donation. Time to take disgust seriously. *Journal of General Internal Medicine*, 35(8), 2347-51. doi: 10.1007/s11606-020-05734-0 (100 punktów)
- (6) Mazur, L. B. (2019). The semiotic multistability of time. Literature as a window onto a classic challenge in psychology. *Theory & Psychology*, 29(3), 358-376. doi: 10.1177/0959354319848496 (70 punktów)
- (7) Mazur, L. B. (2018). Meaningful links between physical stimuli and illness: Semiotic mediation in experiences of “catching the wolf” and “avoiding drafts”. *Culture & Psychology*, 24(2), 174-189. doi: 10.1177/1354067X17713929 (100 punktów)
- (8) Mazur, L. B. (2018). Searching for the sense of suffering. Looking through the lens of enchanted and disenchanting worldviews. In S. G. Brown & L. Tateo (eds.), *The method of imagination* (117-130). Charlotte, NC: Information Age Publishing. (20 punktów)
- (9) Mazur, L. B. (2017). Essentialist thinking underlying definitions of genocide. *Genocide Studies International*, 11(1), 132-149. doi: 10.3138/gsi.11.1.06 (40 punktów)
- (10) Mazur, L. B., & Vollhardt, J. R. (2016). The prototypicality of genocide. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 16(1), 290-320. doi: 10.1111/asap.12099 (70 punktów)
- (11) Mazur, L. B. (2016). Where were the concentration camps? The porous border between geography and responsibility. *Psychology & Society*, 8(2), 27-48. (5 punktów)
- (12) Mazur, L. B. (2016). Where collective and individual identities intertwine are we to tighten or loosen the knot? A challenge for teaching Polish history related to World War Two, in E. Bujwid-Kurek & W. Kasprowski (Eds.) *III Rzeczpospolita 1990-2016 – opinie, dylematy, kontrowersje* [*The Third Republic 1990-2016 – Opinions, Dilemmas, Controversies*] (pp. 251-274). Krakow, Poland: Libron – Filip Lohner. (20 punktów)

- (13) Mazur, L. B. (2015). Prejudice reduction and collective action: A conflict or confluence of interests? *Journal of Social and Political Psychology*, 3(2), 291-308. doi: 10.5964/jspp.v3i2.324 (70 punktów)

c) Informacja o Impact Factor i liczbie punktów ministerialnych przysługujących wymienionym powyżej czasopismom

Analyses of Social Issues and Public Policy, **IF: 1.059, 70 pkt.**

Culture & Psychology, **IF: 1.710, 100 pkt. (2 publikacje)**

European History Quarterly, **IF: 0.459, 70 pkt.**

Genocide Studies International, **IF: n/a, 40 pkt.**

Journal of General Internal Medicine, **IF: 4.606, 100 pkt.**

Journal of Social and Political Psychology, **IF: 0.656, 70 pkt.**

Political Geography, **IF: 3.043, 140 pkt.**

Psychology & Society, **IF: 0.172, 5 pkt.**

Theoretical Criminology, **IF: 2.383, 140 pkt.**

Theory & Psychology, **IF: 1.062, 70 pkt.**

Łączna liczba punktów ministerialnych za publikacje w czasopismach: **905 pkt.**

- Punkty za rozdziały w monografiach pokonferencyjnych: **125 pkt.**

- Łączna liczba punktów ministerialnych za wszystkie publikacje (czasopisma i rozdziały w monografiach zbiorowych) wchodzące w skład zgłaszanego osiągnięcia: **1030 pkt.**

d) Omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania.

CAUTION: The “autoferat” below – like all of my academic publications – was written in English. What is more, it was also structured in line with an English conceptual and cultural style. The Polish translation is being submitted in order to fulfill the formal requirements of the habilitation application. **I urge you to read the English language version of the text below**, as there are bound to be numerous distortions within the Polish language version.

UWAGA: Poniższy „autoferat” - podobnie jak wszystkie moje publikacje naukowe - został napisany w języku angielskim. Co więcej, została również skonstruowana zgodnie z angielskim stylem konceptualnym i kulturowym. Tłumaczenie na język polski jest składane w celu spełnienia wymogów formalnych wniosku o habilitację. **Zachęcam do zapoznania się z poniższym tekstem w angielskiej wersji językowej**, ponieważ w polskiej wersji może być wiele zniekształceń.

Original Version	Polish Translation
<p><i>Below the surface of conflict, consensus, and culture. Interdisciplinary research in social and cultural psychology.</i></p> <p>“We are not students of some subject matter, but students of problems. And problems may cut right across the borders of any subject matter or discipline.” Karl Popper (1963, p. 88)</p> <p>This habilitation submission represents a collective body of interdisciplinary psychological research in line with the belief that “differentiation and specialization need not, and should not, mean isolation” (House, 1977, p. 174). My work is problem-focused, and I use the lenses of social and cultural psychology to address the particular issues</p>	<p><i>Poniżej powierzchni konfliktu, konsensusu i kultury. Badania interdyscyplinarne w psychologii społecznej i kulturowej.</i></p> <p>„Nie jesteśmy studentami jakiegoś przedmiotu, ale studentami problemów. A problemy mogą przekraczać granice dowolnej tematyki lub dyscypliny”. Karl Popper (1963, s. 88)</p> <p>Ta habilitacja reprezentuje kolektywny zbiór interdyscyplinarnych badań psychologicznych zgodnie z przekonaniem, że „różnicowanie i specjalizacja nie muszą i nie powinny oznaczać izolacji” (House, 1977, s. 174). Moja praca koncentruje się na problemach i używam soczewek psychologii społecznej i kulturowej, aby zająć się konkretnymi problemami poruszonymi w danym utworze. Psychologia oferuje perspektywę na kondycję człowieka</p>

raised in the given piece. Psychology offers perspectives on the human condition not found in other disciplines, making psychological perspectives of value beyond the disciplinary borders of the field itself. Similarly, the insights produced within other disciplines can challenge and inspire new inquiry within psychology. Such cross-fertilization can create a synergy that is useful to all parties involved, and that simultaneously respects and builds on the particulars of each field. In other words, interdisciplinarity requires a curiosity and intellectual openness that extends beyond disciplinary borders, but interdisciplinarity also requires a high level of training within one's own discipline. In this spirit, the body of research presented within this habilitation is of both a psychological and interdisciplinary nature.

The work presented below uses the lenses of social and cultural psychology to examine how we relate to human suffering. My work examines both the problematic elements of those psycho-social-cultural processes, as well as the positive, constructive elements of those same processes. While some of my work falls within traditional social psychology, and that my work is often of a cross-cultural nature, it is important to point out that my understanding of culture is often of a cultural psychological nature (Shweder, 1999; Straub, 2021; Valsiner, 2007, 2018). My work within the spirit of cultural psychology can be summarized in three methodological positions (built on the foundations laid by the likes of Bruner, 1990; Shweder, 1999; and Valsiner, 2007): (1) All psychological processes are at heart cultural phenomena; (2) Culture is not an independent variable apart from other psychological processes, but is the process of meaning-making itself; (3) As the study of these meaning-making processes, cultural psychology is, methodologically speaking, an

niespotykane w innych dyscyplinach, czyniąc wartościowe perspektywy psychologiczne poza dyscyplinarnymi granicami samej dziedziny. Podobnie, spostrzeżenia uzyskane w innych dyscyplinach mogą stanowić wyzwanie i inspirować nowe badania w psychologii. Taka wzajemna wymiana może stworzyć synergię użyteczną dla wszystkich zaangażowanych stron, która jednocześnie szanuje i rozwija szczegóły każdej dziedziny. Innymi słowy, interdyscyplinarność wymaga ciekawości i otwartości intelektualnej wykraczającej poza granice dyscyplinarne, ale interdyscyplinarność wymaga również wysokiego poziomu szkolenia w ramach własnej dyscypliny. W tym duchu zbiór badań prezentowanych w ramach niniejszej habilitacji ma charakter zarówno psychologiczny, jak i interdyscyplinarny.

Poniższa praca wykorzystuje soczewki psychologii społecznej i kulturowej, aby zbadać, jak odnosimy się do ludzkiego cierpienia. W swojej pracy badam zarówno problematyczne elementy tych procesów psychospołeczno-kulturowych, jak i pozytywne, konstruktywne elementy tych samych procesów. Choć niektóre z moich prac wpisują się w tradycyjną psychologię społeczną i że moje prace mają często charakter międzykulturowy, ważne jest, aby podkreślić, że moje rozumienie kultury ma często kulturowy charakter psychologiczny (Shweder, 1999; Straub, 2021; Valsiner, 2007, 2018). Moją pracę w duchu psychologii kulturowej można podsumować w trzech pozycjach metodologicznych (zbudowanych na fundamentach takich jak Bruner, 1990; Shweder, 1999; i Valsiner, 2007): (1) Wszystkie procesy psychologiczne są w sercu zjawiskami kulturowymi; (2) Kultura nie jest niezależną zmienną poza innymi procesami psychologicznymi, ale jest samym procesem tworzenia znaczeń; (3) Psychologia kulturowa jako badanie procesów tworzenia znaczeń jest, z metodologicznego punktu widzenia, polem interpretacyjnym i rekonstrukcyjnym. Jak mówi

interpretive, reconstructive field. In the words of Jerome Bruner (1990, p. 118), cultural psychology “seeks out the rules that human beings bring to bear in creating meanings in cultural contexts. These contexts are always contexts of practice: it is always necessary to ask what people are doing or trying to do in that context.” My work thus shows how a cultural psychological perspective can shed light on psychological processes in a manner not readily found in other subfields of psychology. However, rather than competing with these other subfields, a cultural psychological perspective can complement, and even augment, those other approaches. Thus, while cultural psychology can appear foreign to mainstream psychologists, especially experimentally-oriented social psychologists, by taking cultural psychology seriously I believe we stand to form an insightful, creative, and productive synergy that is beneficial to all involved.

It is also important to clearly state that this body of psychological research has been informed by a wide range of disciplines in outside psychology, including history, sociology, and philosophy. I have published in the most appropriate journal for the research focus of the given project. Therefore, in addition to publishing in strictly psychology journals, I have also published in high quality journals based primarily in disciplines beyond psychology, such as criminal justice (*resocjalizacja*), history, geography, and medicine. I believe that my output attests to a disciplinary maturity worthy of a habilitation in psychology, while I also believe that the interdisciplinary nature of that body of work is of value not only to psychologists, but also to a wider academic audience. I also believe the aspects from other disciplines found within this body of work to be of value for psychologists. What is more, I have also actively worked to bring Polish voices to the table, voices that are

Jerome Bruner (1990, s. 118), psychologia kulturowa „poszukuje reguł, które ludzie wprowadzają w tworzenie znaczeń w kontekstach kulturowych. Te konteksty są zawsze kontekstami praktyki: zawsze trzeba zapytać, co ludzie robią lub próbują robić w tym kontekście”. W ten sposób moja praca pokazuje, jak kulturowa perspektywa psychologiczna może rzucić światło na procesy psychologiczne w sposób niełatwy do znalezienia w innych poddziedzinach psychologii. Jednak zamiast konkurować z innymi podobszarami, kulturowa perspektywa psychologiczna może uzupełniać, a nawet wzmacniać, te inne podejścia. Tak więc, chociaż psychologia kulturowa może wydawać się obca psychologom głównego nurtu, zwłaszcza psychologom społecznym zorientowanym na eksperymenty, to biorąc poważnie psychologię kulturową, uważam, że jesteśmy w stanie stworzyć wnikliwą, twórczą i produktywną synergię, która jest korzystna dla wszystkich zaangażowanych.

Ważne jest również, aby jasno stwierdzić, że ten zbiór badań psychologicznych został opracowany przez szeroki zakres dyscyplin psychologii zewnętrznej, w tym historię, socjologię i filozofię. Opublikowałem w czasopiśmie najbardziej odpowiednim dla tematu badawczego danego projektu. Dlatego oprócz publikacji w czasopismach stricte psychologicznych publikowałem również w wysokiej jakości czasopismach z dziedzin spoza psychologii, takich jak wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych (*resocjalizacja*), historia, geografia, medycyna. Uważam, że moja twórczość świadczy o dyscyplinarnej dojrzałości godnej habilitacji z psychologii, a jednocześnie uważam, że interdyscyplinarny charakter tego dorobku ma wartość nie tylko dla psychologów, ale także dla szerszej publiczności akademickiej. Uważam również, że aspekty z innych dyscyplin znalezione w tej pracy mają wartość dla psychologów. Co więcej, aktywnie pracowałem też nad tym, by na stół trafiały głosy polskie, niedoceniane lub wręcz mało znane w anglojęzycznym świecie. Z

underappreciated or even largely unknown in the English-speaking world. For this reason, my work is international in the best sense of the term – both bringing outside voices into the Polish academy and promoting contemporary and historical Polish voices abroad.

Calls for Interdisciplinarity

In their 2005 report entitled *Facilitating Interdisciplinary Research*, the US National Academic of Sciences defined interdisciplinary research as “a mode of research by teams or individuals that integrates information, data, techniques, tools, perspectives, concepts, and/or theories from two or more disciplines or bodies of specialized knowledge to advance fundamental understanding or to solve problems whose solutions are beyond the scope of a single discipline or area of research practice.” The European Union’s *Framework Programme for Research and Technological Development* “Horizon 2020” placed considerable emphasis on interdisciplinary research. This emphasis is expected to not only remain within “Horizon Europe,” but it is expected to grow.

The complex and multifaced problems we face today require a truly interdisciplinary approach. Therefore, Horizon Europe must invest in a more interdisciplinary research approach that enables the grand challenges of the future to be solved by combining technical, natural and medical sciences alongside social sciences, humanities and the arts. Integration of all disciplines is necessary to ensure new solutions can be implemented and that consequences of possible new solutions are investigated and if needed, countered. (Dicke & Boer, 2020)

tego powodu moja praca jest międzynarodowa w najlepszym tego słowa znaczeniu - zarówno wnosząc głosy z zewnątrz do polskiej akademii, jak i promując współczesne i historyczne głosy polskie za granicą.

Wzywa do interdyscyplinarności

W swoim raporcie z 2005 r. Zatytułowanym *Facilitating Interdisciplinary Research*, amerykański National Academic of Sciences zdefiniował badania interdyscyplinarne jako „tryb badań prowadzonych przez zespoły lub osoby, które integrują informacje, dane, techniki, narzędzia, perspektywy, koncepcje i / lub teorie z dwóch lub więcej dyscyplin lub zespołach wiedzy specjalistycznej w celu pogłębienia podstawowego zrozumienia lub rozwiązywania problemów, których rozwiązania wykraczają poza zakres pojedynczej dyscypliny lub obszaru praktyki badawczej.” W *ramowym programie badań i rozwoju technologicznego Unii Europejskiej* „Horyzont 2020” duży nacisk położono na badania interdyscyplinarne. Oczekuje się, że ten nacisk nie tylko pozostanie w ramach „Horyzontu Europa”, ale także wzrośnie.

Złożone i wielowymiarowe problemy, przed którymi stoimy dzisiaj, wymagają prawdziwie interdyscyplinarnego podejścia. Dlatego Horizon Europe musi inwestować w bardziej interdyscyplinarne podejście badawcze, które umożliwi rozwiązanie wielkich wyzwań przyszłości poprzez połączenie nauk technicznych, przyrodniczych i medycznych z naukami społecznymi, humanistycznymi i sztuką. Integracja wszystkich dyscyplin jest konieczna, aby zapewnić możliwość wdrażania nowych rozwiązań oraz badanie konsekwencji ewentualnych nowych rozwiązań i przeciwdziałanie im, jeśli zajdzie taka potrzeba. (Dicke i Boer, 2020)

We hear similar calls for interdisciplinary research and the identification of novel research areas (*wspierania interdyscyplinarności i nowych obszarów badawczych*) within the “Program of Development of Higher Education and Science in the Years 2015-2030” issued by the Polish Ministry of Science and Higher Education. In this document we find the following call: “*Zmiany, wsparte mechanizmami finansowania, powinny prowadzić do zwiększenia interdyscyplinarności i elastyczności konstruowania ścieżek kształcenia, do przełamania wzajemnej izolacji wydziałów oraz optymalnego wykorzystania zasobów uczelni.*”

Aldous Huxley (1937, p. 276) thought isolated disciplinary silos—the opposite of interdisciplinary work—to contain not food for thought, but what he called “specialized meaninglessness.” He argued that “intensive specialization tends to reduce each branch of science to a condition almost approaching meaninglessness.” He goes on to argue that there “are many men of science who are actually proud of this state of things. Specialized meaninglessness has come to be regarded, in certain circles, as a kind of hallmark of true science.” According to Jerome Brunner, such isolated knowledge silos have also developed in psychology: “I think that what kept psychology from continuing to develop steadily along these promising lines was its stubborn antiphilosophical stance that kept it isolated from currents of thought in its neighboring disciplines in the human sciences” (1990, p. 101). Then President of the American Psychological Association, Susanne Bennett Johnson (2012), provides a more detailed explanation for the difficulty of

Słyszemy podobne wezwania do badań interdyscyplinarnych i identyfikacji nowatorskich obszarów *badawczych (interdyscyplinarności i nowych kart debiutów)* w ramach „Programu rozwoju szkolnictwa wyższego i nauki na lata 2015–2030” wydanego przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego . W tym dokumencie znajdujemy następujące wywołanie: „*Zmiany, wsparte mechanizmami finansowania, nie prowadzą do współpracy międzydyscyplinarności i elastyczności konstruowania ścieżki kształcenia, do przełamania wzajemnej izolacji wydziałów oraz optymalnego wykorzystania zasobów sieci.*”

Aldous Huxley (1937, s. 276) uważał, że izolowane silosy dyscyplinarne - przeciwieństwo pracy interdyscyplinarnej - nie zawierają materiału do myślenia, ale to, co nazwał „wyspecjalizowaną bezsensownością”. Twierdził, że „intensywna specjalizacja ma tendencję do sprowadzania każdej gałęzi nauki do stanu niemal bezsensownego”. Dalej argumentuje, że „jest wielu ludzi nauki, którzy są naprawdę dumni z takiego stanu rzeczy. W pewnych kręgach wyspecjalizowana bezsensowność stała się swego rodzaju znakiem rozpoznawczym prawdziwej nauki”. Według Jerome'a Brunnera, takie izolowane silosy wiedzy rozwinęły się również w psychologii: „Myślę, że tym, co powstrzymywało psychologię przed ciągłym rozwojem zgodnie z tymi obiecującymi liniami, była uparta antyfilozoficzna postawa, która trzymała ją w izolacji od prądów myślowych w sąsiednich dyscyplinach w nauki humanistyczne” (1990, s. 101). Następnie prezes American Psychological Association, Susanne Bennett Johnson (2012), przedstawia bardziej szczegółowe wyjaśnienie trudności w rozwijaniu prawdziwie interdyscyplinarnej psychologii:

developing a truly interdisciplinary psychology:

There are many barriers to interdisciplinary science. Although new scientists are often interested in this approach, universities are organized by departments, silos of scientific disciplines, often with little or no financial incentives to engage in interdisciplinary science or teaching. Promotion and tenure committees reward single-author or first-author papers in the top journals within the department's discipline; products of interdisciplinary science teams are typically co-authored by multiple authors, often large in number. Top journals within a discipline are often narrowly focused and do not provide a good publication home for interdisciplinary efforts. Often, there are few mechanisms to hire new faculty in positions that cross department lines. Within this academic environment, established scientists who mentor the next generation often do not have the skills or the interest to move into new interdisciplinary areas of inquiry. Consequently, the next generation of scientists finds it difficult to acquire the necessary training to function effectively on interdisciplinary science teams.

More recently, there have been similar calls for increased interdisciplinary research in the behavioral science during the Covid-19 crisis. For example, Hahn et al. (2020) call for the "breaking down of silos" so as to better facilitate problem-focused and phenomenon-focused dialogue between researchers from various fields. This particular call for interdisciplinarity—a call arising from the pressing issue of Covid-19—illustrates the inherent value of interdisciplinarity the

Istnieje wiele przeszkód w nauce interdyscyplinarnej. Choć nowi naukowcy są często zainteresowani tym podejściem, uniwersytety są organizowane przez wydziały, silosy dyscyplin naukowych, często z niewielkimi lub żadnymi zachętami finansowymi do angażowania się w interdyscyplinarną naukę lub nauczanie. Komitety ds. Awansów i kadencji nagradzają prace jednego autora lub pierwszego autora w czołowych czasopismach z dyscypliny wydziału; produkty interdyscyplinarnych zespołów naukowych są zazwyczaj współautorami wielu autorów, często bardzo licznych. Najpopularniejsze czasopisma z danej dyscypliny są często wąsko ukierunkowane i nie stanowią dobrego miejsca publikacji dla działań interdyscyplinarnych. Często istnieje kilka mechanizmów zatrudniania nowych wykładowców na stanowiskach wykraczających poza linie wydziałów. W tym środowisku akademickim naukowcy o ugruntowanej pozycji, którzy są mentorami następnego pokolenia, często nie mają umiejętności ani zainteresowania, aby wejść w nowe, interdyscyplinarne obszary badań. W związku z tym kolejnym pokoleniom naukowców trudno jest zdobyć szkolenie niezbędne do skutecznego funkcjonowania w interdyscyplinarnych zespołach naukowych.

Niedawno pojawiły się podobne wezwania do intensyfikacji badań interdyscyplinarnych w naukach behawioralnych podczas kryzysu Covid-19. Na przykład Hahn i in. (2020) wzywają do „rozbicia silosów”, aby lepiej ułatwić skoncentrowany na problemach i zjawiskach dialog między naukowcami z różnych dziedzin. To szczególne wezwanie do interdyscyplinarności - wezwanie wynikające z naglącej kwestii Covid-19 - ilustruje

moment our focus has shifted to the phenomenon rather than the discipline, and is thus a reminder that these various disciplines gain their power by virtue of their being incredibly useful tools for the study of our world and of our lives therein. Insularity reduces that power.

In my work I have attempted to answer the call for interdisciplinarity, while simultaneously producing high quality psychological research. The two broader research columns into which my work can be categorized speak to the value of interdisciplinary scholarship. While lumping these publications together like this can be helpful for meaningfully assessing this body of work, I do not mean to imply that they constitute entirely separate themes. These columns are, in fact, mutually supportive. While some themes are very closely connected, others are more distally so. Thus, these columns are my attempt to identify what are perhaps the most obvious of connections, while the reader is certainly able (and encouraged) to draw additional, and perhaps different, connections between the individual projects. My use of diverse research methods also reflects my commitment to a form of academic flexibility that is responsive to different research questions and different research contexts. Broadly speaking, I make use of both qualitative and quantitative methods, and I make use of and combine different kinds of data. On the qualitative side, I have conducted individual interviews, focus group interviews, and group discussions, and I have conducted both archival and secondary-source research. I have also done hermeneutic analyses of various kinds of texts. On the quantitative side, I have conducted both correlational and experimental research of different kinds and by means of various particular quantitative methods, such as the ingroup projection model. This diversity of method and

nieodłączną wartość interdyscyplinarności w momencie, gdy skupiamy się na zjawisku, a nie na dyscyplinie, i w ten sposób przypomina, że te różne dyscypliny zyskują swoją moc ze względu na to, że są niezwykle użytecznymi narzędziami do badania naszego świata i naszego w nim życia. Wyspiarskość zmniejsza tę moc.

W swojej pracy starałem się odpowiedzieć na wezwanie do interdyscyplinarności, jednocześnie prowadząc wysokiej jakości badania psychologiczne. O wartości stypendiów interdyscyplinarnych świadczą dwie szersze kolumny badawcze, do których można zaliczyć moje prace. Chociaż takie grupowanie tych publikacji może być pomocne w sensownej ocenie tego dorobku, nie chcę sugerować, że stanowią one całkowicie odrębne tematy. W rzeczywistości kolumny te wzajemnie się uzupełniają. Podczas gdy niektóre tematy są ze sobą bardzo ściśle powiązane, inne są bardziej odległe. Zatem te kolumny są moją próbą zidentyfikowania tego, co jest chyba najbardziej oczywiste z powiązań, podczas gdy czytelnik z pewnością jest w stanie (i zachęca) do narysowania dodatkowych, a być może innych, powiązań między poszczególnymi projektami. Wykorzystanie przeze mnie różnorodnych metod badawczych odzwierciedla również moje zaangażowanie w formę elastyczności akademickiej, która odpowiada na różne pytania badawcze i różne konteksty badawcze. Mówiąc najogólniej, korzystam zarówno z metod jakościowych, jak i ilościowych, a także wykorzystuję i łączę różne rodzaje danych. Od strony jakościowej przeprowadzałem wywiady indywidualne, wywiady grupowe, dyskusje grupowe, a także badania archiwalne i wtórne. Wykonałem również analizy hermeneutyczne różnego rodzaju tekstów. Od strony ilościowej prowadziłem zarówno badania korelacyjne, jak i eksperymentalne różnego rodzaju oraz różnymi metodami ilościowymi, takimi jak model projekcji wewnątrzgrupowej. Ta różnorodność metod i metodologii ma wartość w interdyscyplinarnej pracy, która stanowi dwie kolumny moich badań.

methodology is of value in the interdisciplinary work that forms the two columns of my research.

Research

My research on perceptions of suffering is informed by both social and cultural psychology (wherein I generally understand culture as interpretive semiotic mediation). Rather than being problematic, such thematic and sub-disciplinary cross-fertilization is, I believe, a strength. Within my research there are two themes that run to differing degree through most, if not all, of the individual projects. One of these themes concerns perceptions of historical violence, which can be broadly understood as an extreme examination of processes of division. The other revolves around what I call “hidden harmony”, i.e., the points of confluence between the various social currents in which we swim. Most research in the social sciences examines points of conflict. What is more, social scientists work very hard to shed light on the hidden conflicts or tensions in our lives. I believe that we should also work to elucidate the hidden points of harmonious overlap, even of synergy, in our lives on the social level. Importantly, if we hope to better understand the social animal we are, we would do well to study *both* the conflicts of interest *and* the confluences of interest in our lives. I believe this lesson to be of importance within our social lives broadly speaking, but also in a wide range of particular topics, including perceptions of historical violence.

Collective memories of historical violence and suffering have the power to divide and unite. They can broaden divisions between members of past victimized groups and past perpetrator groups, however, they can also assist such groups to overcome past divisions (Bar-Tal & Hammack, 2012; Bilali & Ross, 2012; Lickel, 2012; Nadler, 2012). Collective

Badanie

Moje badania nad postrzeganiem cierpienia są oparte zarówno na psychologii społecznej, jak i kulturowej (w której ogólnie rozumiem kulturę jako interpretacyjną mediację semiotyczną). Uważam, że takie wzajemne zapożyczanie się tematyczne i subdyscyplinarne nie jest problematyczne. W ramach moich badań istnieją dwa tematy, które w różnym stopniu dotyczą większości, jeśli nie wszystkich, indywidualnych projektów. Jeden z tych tematów dotyczy postrzegania historycznej przemocy, którą można szeroko rozumieć jako skrajne badanie procesów podziałów. Drugi obraca się wokół tego, co nazywam „ukrytą harmonią”, tj. Punktów przecięcia się różnych prądów społecznych, w których pływamy. Większość badań w naukach społecznych bada punkty konfliktu. Co więcej, socjologowie bardzo ciężko pracują, aby rzucić światło na ukryte konflikty lub napięcia w naszym życiu. Uważam, że powinniśmy również pracować nad wyjaśnieniem ukrytych punktów harmonijnego nakładania się, a nawet synergii, w naszym życiu na poziomie społecznym. Co ważne, jeśli mamy nadzieję lepiej zrozumieć zwierzę społeczne, jakim jesteśmy, dobrze byłoby zbadać *zarówno* konflikty interesów, jak *i* zbiegi interesów w naszym życiu. Uważam, że ta lekcja ma znaczenie w naszym życiu społecznym, mówiąc ogólnie, ale także w szerokim zakresie poszczególnych tematów, w tym w postrzeganiu historycznej przemocy.

Zbiorowe wspomnienia historycznej przemocy i cierpienia mają moc dzielenia i jednoczenia. Mogą poszerzać podziały między członkami grup prześladowanych w przeszłości i grup sprawców w przeszłości, jednak mogą również pomagać takim grupom w przezwyciężaniu wcześniejszych podziałów (Bar-Tal i Hammack, 2012; Bilali i Ross, 2012; Lickel, 2012; Nadler, 2012). Zbiorowa pamięć może również wpływać na relacje między grupami ofiar. Ponieważ członkowie społeczności, w

memories can also influence relations between victim groups. Since members of historically victimized communities can attach importance to that past victimization, their status as victims can become a central and valued part of their social identity (MacDonald, 2008). There is a growing literature on the positive and negative outcomes of what some scholars call “victim beliefs,” that is, perceived links between historical victimization and the current collective (Bar-Tal et al., 2009). Similar to collective identities in general, victim beliefs are often seen as a “normal” part of everyday social life (Bar-Tal, 2012), and thus perceptions of historical violence and suffering can also influence members of third parties, i.e., groups not directly involved in the historical violence in question (Mazur, 2021). Within this line of research, I examine perceptions of past suffering through a historically-informed and culturally-sensitive social psychological lens. Broadly speaking, my research is colored by what might be called a social categorization approach, referring to “the natural cognitive process by which we place individuals into social groups” (Stangor, 2013).

Much of my research examines how we perceive historical violence and how those perceptions affect both intergroup relations and our own biases as psychologists studying such topics. This is an exciting time to be researching these issues, as social discourses around issues of victimhood and suffering are rapidly changing. Working within a historically and culturally informed social psychology, I am interested in perceptions of violence, rather than the physicality of the violence itself. I have examined how our perceptions of past violence influence both perceptions of current violence and attitudes between groups involved therein. For example, in *Mazur and Vollhardt (2016. The prototypicality of genocide; Analyses of*

których istniały przypadki wiktyimizacji, mogą przywiązywać wagę do tej przeszłej wiktyimizacji, ich status ofiar może stać się centralną i cenioną częścią ich tożsamości społecznej (MacDonald, 2008). Istnieje coraz więcej literatury na temat pozytywnych i negatywnych skutków tego, co niektórzy uczeni nazywają „przekonaniami ofiary”, czyli dostrzeganych powiązań między historyczną wiktyimizacją a obecnym kolektywem (Bar-Tal i in., 2009). Podobnie jak w przypadku zbiorowych tożsamości, przekonania ofiar są często postrzegane jako „normalna” część codziennego życia społecznego (Bar-Tal, 2012), a zatem postrzeganie historycznej przemocy i cierpienia może również wpływać na członków osób trzecich, tj. bezpośrednio zaangażowany w omawianą przemoc historyczną (Mazur, 2021). W ramach tej linii badań badam postrzeganie cierpienia z przeszłości przez pryzmat psychologii społecznej, oparty na wiedzy historycznej i wrażliwości kulturowej. Mówiąc najogólniej, moje badania są zabarwione czymś, co można by nazwać podejściem kategoryzacji społecznej, odnoszącym się do „naturalnego procesu poznawczego, za pomocą którego umieszczamy jednostki w grupach społecznych” (Stangor, 2013).

Wiele moich badań dotyczy tego, jak postrzegamy historyczną przemoc i jak te percepcje wpływają zarówno na relacje międzygrupowe, jak i na nasze własne uprzedzenia jako psychologów badających takie tematy. To ekscytujący czas na badanie tych zagadnień, ponieważ dyskursy społeczne dotyczące kwestii ofiar i cierpienia szybko się zmieniają. Pracując w ramach psychologii społecznej opartej na wiedzy historycznej i kulturowej, interesuje mnie postrzeganie przemocy, a nie fizyczność samej przemocy. Zbadałem, jak nasze postrzeganie przemocy w przeszłości wpływa zarówno na postrzeganie aktualnej przemocy, jak i na postawy między zaangażowanymi w nią grupami. Na przykład w *Mazur i Vollhardt (2016. Prototypowość ludobójstwa; Analizy problemów społecznych i porządku publicznego, 16/1, 290-320),*

Social Issues and Public Policy, 16/1, 290-320), we argue that we can better understand how people perceive genocide and other forms of mass violence (e.g., ethnic cleansing) by examining those perceptions through the lens of prototype theory (building on the seminal work of Rosch, 1975). In five studies, with a total of 502 participants, using a mixture of content analyses and quantitative experiments, we applied prototype theory to perceptions of mass violence. In Studies 1 and 2 we examined the prototype structure of genocide; finding among a student and a community sample in the United States that some features are perceived as more central to genocide than others. This meets Rosch's (1975) first criterion necessary to claim that a construct is cognitively construed in a manner consistent with prototype theory. Study 3 found these centrality gradations to affect how stories describing genocidal violence were remembered, thus meeting Rosch's second requirement. The results of Study 4 provide further evidence for this finding, using a different method and adding a baseline control condition. Additionally, Study 4 ruled out that the effects were merely driven by potential differences in the negative valence of central versus peripheral features of genocide; both were found to be perceived as equally negative. Study 5 found that this prototype structure also affects how cases of mass violence are evaluated, as well as the degree of support for political and military interventions to halt genocide (e.g., support for political and military intervention by various political bodies such as the United States, the United Nations, NATO). When central features of genocide were used to describe mass violence, the situation was assessed as being more severe and urgent than when peripheral features were mentioned, and political and military interventions were supported more. Additionally, serial mediation analysis revealed that central features of genocide influence support for

twierdzimy, że możemy lepiej zrozumieć, jak ludzie postrzegają ludobójstwo i inne formy masowej przemocy (np. Czystki etniczne), badając te spostrzeżenia przez pryzmat teorii prototypów. (w oparciu o przełomowe dzieło Roscha, 1975). W pięciu badaniach, w których wzięło udział łącznie 502 uczestników, stosując mieszaninę analiz treści i eksperymentów ilościowych, zastosowaliśmy teorię prototypów do postrzegania masowej przemocy. W badaniach 1 i 2 zbadaliśmy prototypową strukturę ludobójstwa; stwierdzenie wśród studenta i próbki społeczności w Stanach Zjednoczonych, że niektóre cechy są postrzegane jako ważniejsze dla ludobójstwa niż inne. Spełnia to pierwsze kryterium Roscha (1975) niezbędne do stwierdzenia, że konstrukt jest konstruowany poznawczo w sposób zgodny z teorią prototypów. Badanie 3 wykazało, że te gradacje centralności mają wpływ na sposób zapamiętywania historii opisujących ludobójczą przemoc, spełniając tym samym drugi wymóg Roscha. Wyniki badania 4 dostarczają dalszych dowodów na to odkrycie, stosując inną metodę i dodając podstawowy warunek kontrolny. Ponadto badanie 4 wykluczyło, że skutki były jedynie spowodowane potencjalnymi różnicami w negatywnej wartościowości centralnych i obwodowych cech ludobójstwa; uznano, że oba są równie negatywne. Badanie 5 wykazało, że ta prototypowa struktura wpływa również na sposób oceny przypadków masowej przemocy, a także na stopień poparcia dla interwencji politycznych i wojskowych w celu powstrzymania ludobójstwa (np. wsparcie dla interwencji politycznej i wojskowej ze strony różnych organów politycznych, takich jak Stany Zjednoczone, ONZ, NATO). Kiedy do opisanie masowej przemocy wykorzystano główne cechy ludobójstwa, sytuację oceniono jako poważniejszą i pilniejszą niż wtedy, gdy wspomniano o cechach peryferyjnych, a interwencje polityczne i wojskowe były bardziej wspierane. Ponadto analiza seryjnych mediacji ujawniła, że główne cechy ludobójstwa wpływają na wsparcie interwencji poprzez klasyfikację przypadku przemocy jako ludobójstwa, a co za tym idzie, na jej

interventions through the classification of a case of violence as genocide and, in turn, its perceived severity. Taken together, these studies suggest that socially shared prototypes of genocide matter; the more a case of mass violence is represented in accordance with this culturally-embedded prototype, the more people in that culture remember and respond to it, for example, by supporting policies aimed at preventing and halting the violence. These findings have important policy implications for how cases of mass violence are framed and discussed in the public and political sphere.

Similarly, I have written on how our own perceptions of the past—as researchers—can influence the manner in which we use such important concepts such as “genocide,” and how it can help explain our deep discomfort with our inability to unilaterally define the construct. In—*Mazur, L. B., 2017.*

Essentialist thinking underlying definitions of genocide. Genocide Studies

International—I argue that our thinking about these various categories of mass violence bespeak an (implicit) attachment to essentialism. Scholars have long searched for a clear, categorical definition of genocide, with many proposing their own definition in an attempt to fill this gap. These various definitions, and the discomfort from which they arise, suggest an explicit or implicit attachment to essentialism, that is, the assumption that the definition need reflect, in an unadulterated fashion, the objective reality out in the world. In other words, we often take our failure to settle on a single definition of genocide across fields as a sign that we don’t yet know what it is. We are not so much interested in what genocide means to us and in how this construct might be more useful in our attempts to create a better world, as in what it really objectively is “at its core.” In this piece I examine our ongoing attachment to such essentialist understandings of

postrzeganą dotkliwość. Podsumowując, badania te sugerują, że istnieją społecznie wspólne prototypy ludobójstwa; im bardziej przypadek masowej przemocy jest reprezentowany zgodnie z tym zakorzenionym kulturowo prototypem, tym więcej ludzi w tej kulturze pamięta i reaguje na nią, na przykład wspierając polityki mające na celu zapobieganie i powstrzymanie przemocy. Odkrycia te mają istotne implikacje polityczne dla sposobu przedstawiania i omawiania przypadków masowej przemocy w sferze publicznej i politycznej.

Podobnie pisałem o tym, jak nasze własne postrzeganie przeszłości -jako badaczy- może wpływać na sposób, w jaki używamy tak ważnych pojęć, takich jak „ludobójstwo”, i jak może to pomóc wyjaśnić nasz głęboki dyskomfort związany z niemożnością jednostronnego zdefiniowania zbudować. W *Mazur, LB, 2017. Myślenie esencjalistyczne leżące u podstaw definicji ludobójstwa.*

Genocide Studies International twierdzą, że nasze myślenie o tych różnych kategoriach masowej przemocy świadczy o (ukrytym) przywiązaniu do esencjalizmu. Uczeni od dawna szukają jasnej, kategorycznej definicji ludobójstwa, a wielu z nich proponuje własną definicję, próbując wypełnić tę lukę. Te różne definicje i niewygody, z których wynikają, sugerują wyraźne lub ukryte przywiązanie do esencjalizmu, to znaczy założenie, że definicja musi odzwierciedlać w nieskażony sposób obiektywną rzeczywistość świata. Innymi słowy, często traktujemy niepowodzenie w ustaleniu jednej definicji ludobójstwa na różnych polach jako znak, że jeszcze nie wiemy, co to jest. Nie tyle interesuje nas, czym jest dla nas ludobójstwo i jak ten konstrukt może być bardziej przydatny w naszych próbach stworzenia lepszego świata, ale tym, czym naprawdę obiektywnie jest „u jego podstaw”. W tym artykule przyjrę się naszemu ciąglemu przywiązaniu do takiego esencjalistycznego rozumienia ludobójstwa, niektórych problemów, które powstają w wyniku tego, jak próbowaliśmy uwolnić się od

genocide, some of the problems that arise as a result, how we have attempted to free ourselves from this approach, and how we might go further in doing so. I argue that when studying genocide from within psychology, sociology, history, philosophy, or literature, we can be open about the various operational definitions we employ and the contextualized nature of our work. A diversity of perspectives strengthens our shared goal of between understanding such violence. Rather than denying the operational nature of our work, we should be more explicit and open about it. We can, and should, even disagree about the value of our various conceptualizations in an inclusive, collaborative, and interdisciplinary spirit. Such constructive dialogue generally requires differences of opinion and constructive, vibrant debate—not universal definitional agreement.

I have also been developing the novel concept of a “geopolitical framing effect,” whereby the geopolitical place within which historical violence was said to have taken place influences judgments of collective moral responsibility for the violence. I argue that representations of geopolitical space are not neutral, secondary sources of information, but that they contain attributive values and meanings. As international borders shift, often in the wake of war, events that occurred within one geopolitical entity can be understood as having taken place in another. However, the influence of such geopolitical framing on judgments of collective responsibility remains unstudied. In *“Where the violence happened matters. Shifting national borders leads to shifting assessments of collective responsibility”* (2021, *Political Geography*), I empirically examine how geopolitical frames lead to shifting assessments of collective responsibility for historical mass violence. Despite our awareness that differences in

tego podejścia i jak moglibyśmy pójść dalej w tym kierunku. Twierdę, że studiując ludobójstwo z zakresu psychologii, socjologii, historii, filozofii lub literatury, możemy być otwarci na temat różnych definicji operacyjnych, które stosujemy, i kontekstualnego charakteru naszej pracy. Różnorodność perspektyw wzmacnia nasz wspólny cel, jakim jest zrozumienie takiej przemocy. Zamiast zaprzeczać operacyjnemu charakterowi naszej pracy, powinniśmy mówić o niej bardziej otwarcie i otwarto. Możemy, a nawet powinniśmy, nie zgadzać się co do wartości naszych różnych konceptualizacji w duchu inkluzywnym, opartym na współpracy i interdyscyplinarnym. Taki konstruktywny dialog na ogół wymaga różnic zdań i konstruktywnej, żywej debaty, a nie uniwersalnego porozumienia w sprawie definicji.

Rozwijałem również nową koncepcję „geopolitycznego efektu ramowego”, zgodnie z którym geopolityczne miejsce, w którym podobno miała miejsce historyczna przemoc, wpływa na sądy o zbiorowej moralnej odpowiedzialności za przemoc. Twierdę, że reprezentacje przestrzeni geopolitycznej nie są neutralnymi, drugorzędnymi źródłami informacji, ale zawierają atrybuty i znaczenia. W miarę przesuwania się granic międzynarodowych, często w następstwie wojny, wydarzenia, które miały miejsce w obrębie jednego podmiotu geopolitycznego, można rozumieć jako mające miejsce w innym. Jednak wpływ takiego uwarunkowania geopolitycznego na sądy o odpowiedzialności zbiorowej pozostaje niezbadany. W artykule *„Gdzie doszło do przemocy, ma znaczenie. Przesuwanie granic narodowych prowadzi do przesunięć ocen odpowiedzialności zbiorowej”* (2021, *Geografia polityczna*), empirycznie badam, w jaki sposób ramy geopolityczne prowadzą do zmieniających się ocen zbiorowej odpowiedzialności za historyczną masową przemoc. Pomimo naszej świadomości, że różnice w narracjach narodowych wpływają na postrzeganie odpowiedzialności za przemoc

national narratives affect perceptions of responsibility for historical violence (Hanke et al., 2013), and despite the considerable literature on how framing influences perceptions of political issues (e.g., Matthes, 2012), support for ongoing or upcoming wars (e.g., Speer, 2017), and even assessments of responsibility more broadly (Entman, 1993; Iyengar, 1991), we have yet to examine the psychological framing effects of perhaps the largest cases of framing in history—dramatic redrawings of geopolitical space. Thus, this research adds to the growing literatures on “violent geographies,” “geopolitical violence,” and “violent geopolitics.” While these terms point more directly to different facets of the intersections between violence and geography (Philo, 2017), they all speak to the fundamentally spatial nature of violence (Gregory & Pred, 2007; Springer, 2011; Springer & Le Billon, 2016). More specifically, I study several of the psychosocial mechanisms that allow us to understand violence “as a processual and unfolding moment, rather than an ‘act’ or an ‘outcome’” (Springer & Le Billon, 2016, p. 2). Geopolitical space is not an empty container or neutral grid on which violence takes place, but is itself intimately interwoven with the psychosocial elements of violence (Massey, 2005). Psychological factors are important to better understand the co-constitution of space and violence. What is more, such psychological processes as explored in the current piece are important if we are to better understand “how the spatial implications of violence assign it with meaning”; “how violence shapes space, understood in its broad political and processual meaning, and how space shapes violence beyond the instrumental way of analyzing spatial patterns to help ‘explain’ violence” (Springer & Le Billon, 2016, p. 1). Thus, the violent reshaping of geopolitical space examined in the current piece involve dramatic changes in memory and in

historyczną (Hanke i in., 2013) i pomimo obszernej literatury na temat tego, jak kadrowanie wpływa na postrzeganie kwestii politycznych (np. Matthes, 2012), poparcie dla trwających lub przyszłych wojny (np. Speer, 2017), a nawet szerzej rozumiane oceny odpowiedzialności (Entman, 1993; Iyengar, 1991), musimy jeszcze zbadać psychologiczne skutki ramowania prawdopodobnie największych przypadków w historii - dramatycznych zmian w przestrzeni geopolitycznej. W ten sposób badania te przyczyniają się do rosnącej literatury na temat „brutalnych obszarów geograficznych”, „geopolitycznej przemocy” i „gwałtownej geopolityki”. Chociaż terminy te wskazują bardziej bezpośrednio na różne aspekty przecięć między przemocą a geografiami (Philo, 2017), wszystkie mówią o zasadniczo przestrzennej naturze przemocy (Gregory i Pred, 2007; Springer, 2011; Springer i Le Billon, 2016). Dokładniej, badam kilka mechanizmów psychospołecznych, które pozwalają nam rozumieć przemoc „jako procesualny i rozwijający się moment, a nie, „akt” lub „wynik” (Springer i Le Billon, 2016, s. 2). Przestrzeń geopolityczna nie jest pustym pojemnikiem ani neutralną siatką, na której ma miejsce przemoc, ale sama jest ściśle spleciona z psychospołecznymi elementami przemocy (Massey, 2005). Czynniki psychologiczne są ważne, aby lepiej zrozumieć współtworzenie przestrzeni i przemocy. Co więcej, takie procesy psychologiczne, które zostały zbadane w tym utworze, są ważne, jeśli mamy lepiej zrozumieć, „jak przestrzenne implikacje przemocy nadają jej znaczenie”; „Jak przemoc kształtuje przestrzeń, rozumianą w jej szerokim znaczeniu politycznym i procesualnym, oraz jak przestrzeń kształtuje przemoc poza instrumentalnym sposobem analizowania wzorców przestrzennych, aby pomóc, „wyjaśnić „przemoc” (Springer i Le Billon, 2016, s. 1). W związku z tym gwałtowne przekształcenia przestrzeni geopolitycznej zbadane w tym artykule pociągają za sobą dramatyczne zmiany w pamięci i ocenach historii, tym samym dostosowując historyczne, polityczne wizje

assessments of history, thereby aligning historical, politically-driven spatial visions with current and ongoing assessments of past violence (Hasbullah & Korf, 2009; Springer & Le Billon, 2020; Tyner, 2008, 2013).

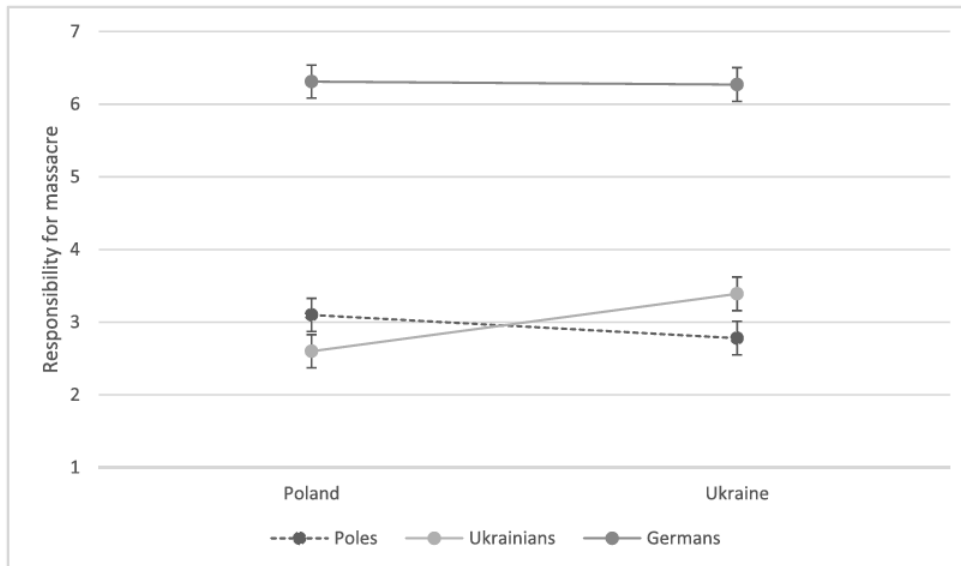
Within two studies ($N = 245$), I found that by locating historical mass violence within a nation's borders, participants perceived the given nation to be more responsible for those crimes. In Study 1a, participants rated collective responsibility for a mass murder of Jews committed in 1941. In one condition, the Nazi massacre was said to have taken place in the Polish city of Lwów, while in another condition it was said to have taken place in the Ukrainian city of Lviv. While ratings of German responsibility did not differ across the two conditions, ratings of Polish and Ukrainian responsibility did differ.

Ratings of responsibility for the three ethnic groups across the two presentations of geopolitical space in Study 1a:

przestrzenne do bieżących i bieżących ocen przeszłej przemocy (Hasbullah i Korf, 2009; Springer i in. Le Billon, 2020; Tyner, 2008, 2013).

W ramach dwóch badań ($N = 245$) odkryłem, że lokując historyczną masową przemoc w granicach narodu, uczestnicy postrzegali dany naród jako bardziej odpowiedzialny za te zbrodnie. W badaniu 1a uczestnicy ocenili zbiorową odpowiedzialność za masowy mord na Żydach popełniony w 1941 r. Pod jednym warunkiem do nazistowskiej masakry doszło we Lwowie, w innym w ukraińskim Lwowie. O ile oceny odpowiedzialności Niemiec nie różniły się w obu warunkach, oceny odpowiedzialności Polski i Ukrainy różniły się.

Oceny odpowiedzialności za trzy grupy etniczne w dwóch prezentacjach przestrzeni geopolitycznej w badaniu 1a:

When it comes to judgments of responsibility, there are obviously no standardized metrics of assessment. Assessing responsibility, especially collective responsibility, is largely

Jeśli chodzi o sądy dotyczące odpowiedzialności, oczywiście nie ma ustandaryzowanych mierników oceny. Ocena odpowiedzialności, zwłaszcza

relative, both across situations and between groups, meaning that the value, and indeed the very intelligibility, of such judgments is arguably found in their relational nature. When it comes to such assessments of collective responsibility, groups are often particularly sensitive to such intergroup comparisons (Sullivan, Landau, Branscombe, & Rothschild, 2012). The relational nature of such judgments is particularly important in the case of WWII, and especially in this part of Europe where people are sensitive to how their group is perceived (Snyder, 2010). In light of this, it is important to point out that in the Polish condition, Poles were rated as more responsible than Ukrainians, while in the Ukrainian condition, Ukrainians were rated as more responsible than Poles. The difference between the responsibility scores for Poles and Ukrainians is therefore both conceptually interesting and practically important. For this reason, I calculated the simple main effects by determining the mean difference in responsibility scores between these two ethnic groups in each condition. The score for Ukrainian responsibility was subtracted from the score for Polish responsibility. There was a significant difference between the scores in the Polish condition ($M = 0.45, SD = 1.27$) and the Ukrainian condition ($M = -0.40, SD = 1.40$), $t(101) = 3.19, p = .002$, Cohen's $d = 0.64$. What is important to note is that while in the Polish condition the scores were positive, indicating greater perceived Polish responsibility for the massacre relative to Ukrainian responsibility, the average score was negative in the Ukrainian condition, indicating greater perceived Ukrainian responsibility relative to Polish responsibility. In other words, by placing the location of the massacre in either Poland or Ukraine, the respective ethnic group was seen as being more responsible for it than the other.

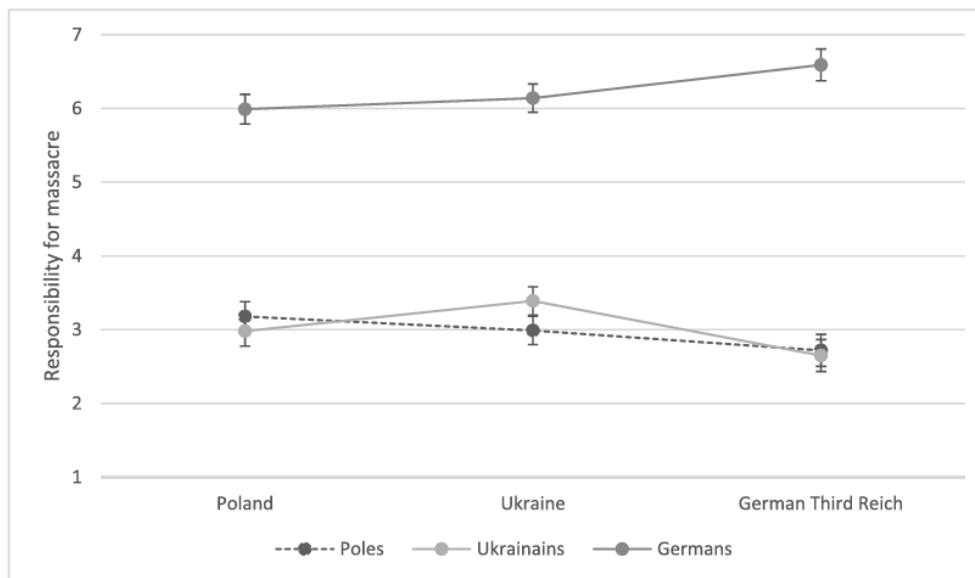
Study 1b was designed to expand upon the findings of Study 1a by adding an additional condition in which the massacre was

odpowiedzialności zbiorowej, jest w dużej mierze względna, zarówno między sytuacjami, jak i między grupami, co oznacza, że wartość, a nawet sama zrozumiałość takich sądów, prawdopodobnie tkwi w ich relacyjnym charakterze. Jeśli chodzi o takie oceny odpowiedzialności zbiorowej, grupy są często szczególnie wrażliwe na takie porównania międzygrupowe (Sullivan, Landau, Branscombe i Rothschild, 2012). Relacyjny charakter takich sądów jest szczególnie ważny w przypadku II wojny światowej, a zwłaszcza w tej części Europy, gdzie ludzie są wrażliwi na to, jak postrzegana jest ich grupa (Snyder, 2010). W związku z tym należy zwrócić uwagę, że w warunkach polskich Polacy byli oceniani jako bardziej odpowiedzialni niż Ukraińcy, podczas gdy w stanie ukraińskim bardziej odpowiedzialni byli Ukraińcy niż Polacy. Różnica między ocenami odpowiedzialności Polaków i Ukraińców jest zatem interesująca koncepcyjnie i praktycznie ważna. Z tego powodu obliczyłem proste efekty główne, określając średnią różnicę w wynikach odpowiedzialności między tymi dwiema grupami etnicznymi w każdym stanie. Punktacja za odpowiedzialność Ukrainy została odjęta od oceny za odpowiedzialność Polski. Wystąpiła istotna różnica między wynikami w kondycji polskiej ($M = 0,45, SD = 1,27$) i ukraińskiej ($M = -0,40, SD = 1,40$), $t(101) = 3,19, p = .002, d$ Cohena = 0,64. Należy zauważyć, że o ile w warunkach polskich wyniki były pozytywne, wskazując na większą postrzeganą odpowiedzialność Polaków za masakrę w porównaniu z odpowiedzialnością ukraińską, średni wynik był ujemny w kondycji ukraińskiej, wskazując na większą postrzeganą odpowiedzialność Ukrainy w stosunku do odpowiedzialności Polski. Innymi słowy, umieszczając miejsce masakry w Polsce lub na Ukrainie, dana grupa etniczna była postrzegana jako bardziej odpowiedzialna za nią niż druga.

Studium 1b zostało zaprojektowane w celu rozszerzenia ustaleń Studium 1a poprzez dodanie dodatkowego warunku, w którym wyjaśniono, że masakra miała miejsce w

explained as having taken place in the “General Government” of the Third Reich. In other words, this study presented the violence as having taken place in line with the geopolitical space of pre-war Europe (Polish Lwów), WWII Europe (German Lemberg), or post-war Europe (Ukrainian Lviv). As you can see on the figure below, ratings of collective responsibility differed between the ethnic groups on the basis of the geopolitical space in which the violence was said to have taken place.

„Generalnym Gubernatorstwie” III Rzeszy. Innymi słowy, w badaniu przedstawiono przemoc jako zgodną z przestrzenią geopolityczną Europy przedwojennej (polski Lwów), Europy II wojny światowej (niemiecki Lemberg) lub powojennej Europy (ukraiński Lwów). Jak widać na poniższym rysunku, oceny odpowiedzialności zbiorowej różniły się między grupami etnicznymi w zależności od przestrzeni geopolitycznej, w której rzekomo miała miejsce przemoc.

As in Study 1a, a relative measure of perceived responsibility was calculated to assess the difference in perceived Polish and Ukrainian responsibility. The score was positive in the Poland condition ($M = 0.14$, $SD = 0.15$), indicating greater perceived Polish responsibility, it was negative in the Ukraine condition ($M = -0.37$, $SD = 0.14$), indicating greater perceived Ukrainian responsibility, and it was closer to zero in the German condition ($M = 0.06$, $SD = 0.15$), indicating similar ratings of Polish and Ukrainian responsibility, $F(2, 86) = 3.76$, $p = .027$, $\eta^2 = 0.08$. Bonferroni post-hoc tests indicate that the significant difference is

Podobnie jak w badaniu 1a, obliczono względną miarę postrzeganej odpowiedzialności, aby ocenić różnicę w postrzeganej odpowiedzialności Polski i Ukrainy. Wynik był dodatni w stanie Polski ($M = 0,14$, $SD = 0,15$), wskazując na większą postrzeganą odpowiedzialność Polski, ujemny w sytuacji na Ukrainie ($M = -0,37$, $SD = 0,14$), wskazując na większą postrzeganą odpowiedzialność Ukrainy i w kondycji niemieckiej była bliższa zeru ($M = 0,06$, $SD = 0,15$), wskazując na podobne oceny odpowiedzialności Polski i Ukrainy, $F(2, 86) = 3,76$, $p = .027$, $\eta^2 = 0,08$. Testy post-hoc Bonferroniego wskazują, że istotna różnica występuje między warunkami Polski i Ukrainy, $p = .037$, 95% CI [0,023–1,003].

between the Poland and Ukraine conditions, $p = .037$, 95% CI [0.023–1.003].

Study 2 expands upon this by examining how such shifts in geopolitical space can in effect lead people to make harsher responsibility judgments of a people for what is, in reality, their own victimization. Study 2 also expands upon Study 1 by examining how these differences in the presentation of the geopolitical space in which mass violence took place influence current intergroup attitudes. One of the main reasons psychologists have been interested in judgments of collective responsibility is its direct relationship to forgiveness and ultimately to the development of positive intergroup emotions (Hanke et al., 2013). As the current study focuses on the attitudes of members of a third party that was not directly involved in the violence in question, the issue of forgiveness is not as immediately relevant (as they are not the group that was harmed). However, in addition to being related to judgments of responsibility and the likelihood of forgiveness (Manzi & González, 2007), intergroup emotions are also important for intergroup relations more broadly (Mackie et al., 2008). Therefore, Study 2 expands on Study 1 by also taking into consideration the emotions currently felt by members of a third party towards the groups in question. Study 2 also includes a direct assessment of intergroup attitudes that might reasonably be influenced by assessments of responsibility for historical violence, namely by examining how friendly and violent Indians are perceived to be in general. Participants were randomly assigned to one of three conditions (India, $n = 50$; British India, $n = 50$; British Empire, $n = 50$). Participants were presented with a brief text (roughly 100 words) describing the 1919 massacre at Amritsar and then shown a map of the region, again in line with Scheufele and Iyengar's (2012) call for the use of visual cues in framing research. All

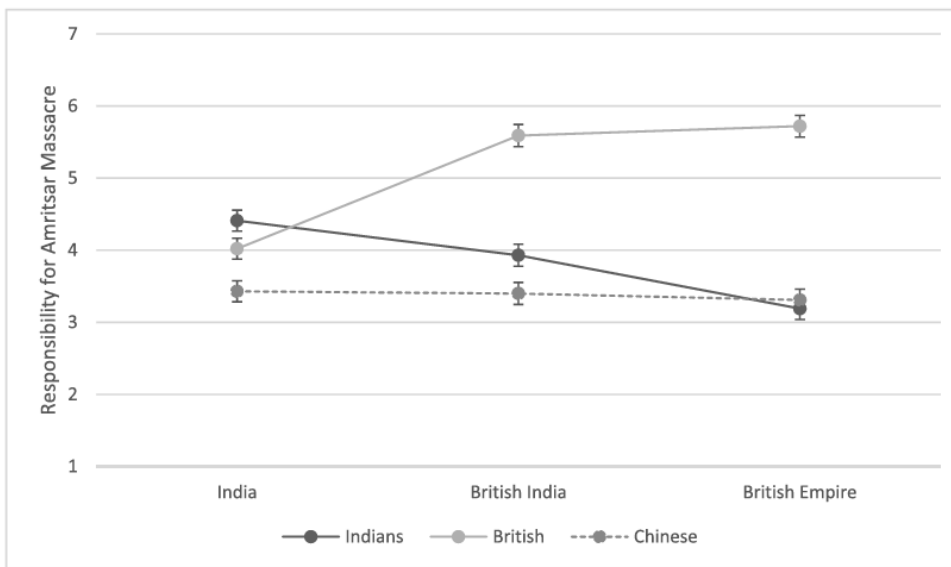
Badanie 2 poszerza tę kwestię, badając, w jaki sposób takie zmiany w przestrzeni geopolitycznej mogą w efekcie prowadzić ludzi do surowszych ocen odpowiedzialności ludzi za to, co w rzeczywistości jest ich własną wiktyimizacją. Badanie 2 rozszerza również Studium 1, badając, w jaki sposób te różnice w prezentacji przestrzeni geopolitycznej, w której miała miejsce masowa przemoc, wpływają na obecne postawy międzygrupowe. Jednym z głównych powodów zainteresowania psychologów ocenami odpowiedzialności zbiorowej jest jej bezpośredni związek z przebaczeniem, a ostatecznie z rozwojem pozytywnych emocji międzygrupowych (Hanke i in., 2013). Ponieważ obecne badanie koncentruje się na postawach członków strony trzeciej, która nie była bezpośrednio zaangażowana w omawianą przemoc, kwestia przebaczenia nie jest tak bezpośrednio istotna (ponieważ nie są oni grupą, która została skrzywdzona). Jednak oprócz tego, że są one związane z ocenami odpowiedzialności i prawdopodobieństwem wybaczenia (Manzi i González, 2007), emocje międzygrupowe są również ważne dla szerszych relacji międzygrupowych (Mackie et al., 2008). Dlatego też Badanie 2 rozszerza badanie 1, uwzględniając również emocje aktualnie odczuwane przez członków strony trzeciej w stosunku do omawianych grup. Badanie 2 obejmuje również bezpośrednią ocenę postaw międzygrupowych, na które racjonalnie mogą wpłynąć oceny odpowiedzialności za przemoc historyczną, a mianowicie poprzez zbadanie, jak ogólnie postrzegani są przyjaźni i agresywni Indianie. Uczestnicy zostali losowo przydzieleni do jednego z trzech warunków (Indie, $n = 50$; Indie Brytyjskie, $n = 50$; Imperium Brytyjskie, $n = 50$). Uczestnikom przedstawiono krótki tekst (około 100 słów) opisujący masakrę w Amritsar w 1919 r., a następnie pokazano mapę regionu, ponownie zgodnie z wezwaniem Scheufele i Iyengara (2012) do wykorzystania wizualnych wskazówek w kadrowaniu badań. Wszystkie

three of the maps were the same, save how they were labeled. China appeared in the upper right portion of all three maps. As you can see in the figure below, while assessments of Chinese responsibility did not differ across the conditions, assessments of Indian and British responsibility did.

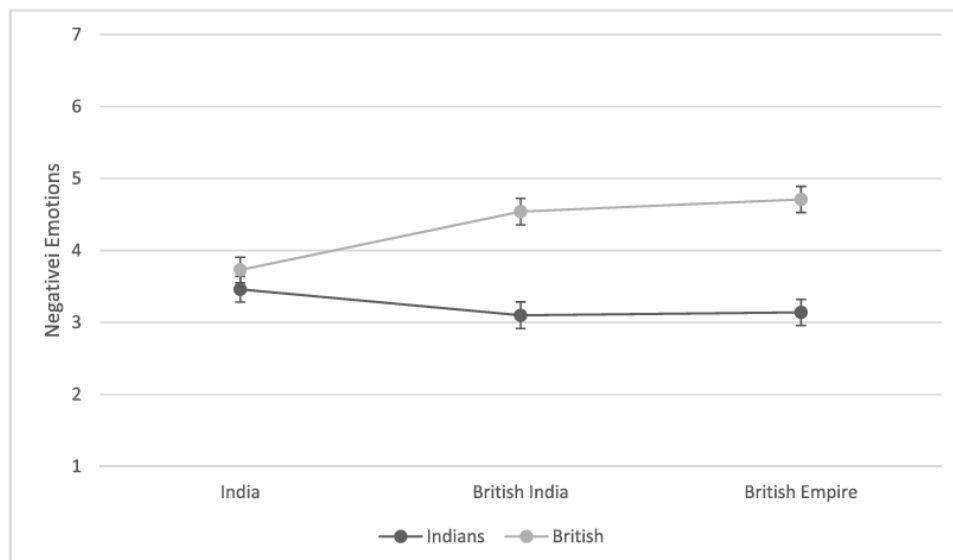
Ratings of responsibility for the Amritsar Massacre by group and location of the massacre:

trzy mapy były takie same, z wyjątkiem sposobu, w jaki zostały oznaczone. Chiny pojawiły się w prawej górnej części wszystkich trzech map. Jak widać na poniższym rysunku, podczas gdy oceny chińskiej odpowiedzialności nie różniły się w zależności od warunków, oceny odpowiedzialności Indii i Wielkiej Brytanii tak.

Oceny odpowiedzialności za masakrę w Amritsar według grupy i miejsca masakry:

Negative emotions expressed towards Indians and the British:

Indians were perceived in a more negative light when the massacre was placed in India, and more positively when it was placed in British India and the British Empire. The pattern was the opposite for the British, who were seen in the most positive light when the massacre was said to have taken place in India. What is more, the geopolitical framing of historical violence also influenced the degree to which participants thought of contemporary Indians as violent. A one-way ANOVA across the three conditions was significant for ratings of violence, $F(2, 145) = 3.22, p = .043, \eta^2 = 0.04$: India ($M = 3.73, SD = 1.45$), British India ($M = 3.31, SD = 1.08$), British Empire ($M = 3.12, SD = 1.06$). A Bonferroni post-hoc test indicated a significant difference between ratings in the India condition and the British Empire condition, $p = .043, 95\% CI [0.013-1.193]$.

Thus, in these two studies, set in different parts of the world (Central/Eastern Europe and the Indian Subcontinent), I found support for the geopolitical framing effect. By depicting historical violence within a particular geopolitical entity (e.g., a country), that entity was perceived by participants as being more responsible for the violence. Within this

Indianie byli postrzegani w bardziej negatywnym świetle, gdy masakra została umieszczona w Indiach, a bardziej pozytywnie, gdy została umieszczona w Indiach Brytyjskich i Imperium Brytyjskim. Schemat był odwrotny w przypadku Brytyjczyków, którzy byli postrzegani w najbardziej pozytywnym świetle, gdy podobno masakra miała miejsce w Indiach. Co więcej, geopolityczne ramy historycznej przemocy wpłynęły również na stopień, w jakim uczestnicy uważali współczesnych Indian za brutalnych. Jednokierunkowa ANOVA dla trzech warunków była istotna dla ocen przemocy, $F(2, 145) = 3,22, p = .043, \eta^2 = 0,04$: Indie ($M = 3,73, SD = 1,45$), Indie Brytyjskie ($M = 3,31, SD = 1,08$), Imperium Brytyjskie ($M = 3,12, SD = 1,06$). Test post-hoc Bonferroni wykazał istotną różnicę między ocenami w stanie Indii i Imperium Brytyjskiego, $p = .043, 95\% CI [0,013-1,193]$.

Tak więc w tych dwóch badaniach, przeprowadzonych w różnych częściach świata (Europa Środkowo-Wschodnia i Subkontynent Indyjski), znalazłem poparcie dla efektu ram geopolitycznych. Przedstawiając historyczną przemoc w obrębie konkretnego podmiotu geopolitycznego (np. Kraju), podmiot ten był postrzegany przez uczestników jako bardziej odpowiedzialny za przemoc. W tym artykule

article, I also discuss the ramifications of these findings for the teaching of history, the commemoration of historical victimhood, and for our understanding of assessments of collective responsibility and geopolitical framing more broadly. I have also examined the geopolitical framing effect in another set of studies focusing on how the location of Nazi German concentration camps are discussed (*“Where were the concentration camps? The porous border between geography and responsibility,”* 2016). This set of two experimental studies ($N = 273$) lends further support to the claim that geopolitical space is not a neutral, secondary source of information, but that it can directly affect assessments of responsibility for historical violence. American participants assumed Poles to be more responsible for the concentration camps when the camps were said to have been in Poland. I have spoken on the geopolitical framing effect to scholars at a handful of institutions, including the Auschwitz Jewish Cultural Center.

I have also written about the challenges of teaching painful and morally challenging histories, and how we easily and often blur the lines between individual and collective experiences (*Where collective and individual identities intertwine are we to tighten or loosen the knot?* 2016). I argue that the Social Identity Approach (including the decades of research building on the Social Identity Theory and Self Category Theory of Tajfel and Turner) can be of particular help in this regard. In this piece I argue that the lessons of the Second World War speak to us today on various levels of our individual and collective identities, and that in this regard they present a unique teaching opportunity. I also argue that Polish history related to the war presents a unique teaching challenge, in that people often problematically blur the lines between individual-level and collective-level narratives. People today often use

omawiam również konsekwencje tych odkryć dla nauczania historii, upamiętnienia historycznej ofiary oraz dla naszego rozumienia ocen odpowiedzialności zbiorowej i szerszych ram geopolitycznych. Przeanalizowałem również efekt ram geopolitycznych w innym zestawie badań skupiających się na tym, jak dyskutuje się o lokalizacji niemieckich nazistowskich obozów koncentracyjnych (*„Gdzie były obozy koncentracyjne? Porowata granica między geografiami a odpowiedzialnością”*, 2016). Ten zestaw dwóch badań eksperymentalnych ($N = 273$) dodatkowo potwierdza twierdzenie, że przestrzeń geopolityczna nie jest neutralnym, drugorzędym źródłem informacji, ale może bezpośrednio wpływać na oceny odpowiedzialności za przemoc historyczną. Amerykańscy uczestnicy zakładali, że Polacy są bardziej odpowiedzialni za obozy koncentracyjne, kiedy podobno znajdowały się one w Polsce. Rozmawiałem na temat efektu ram geopolitycznych z naukowcami z kilku instytucji, w tym z Centrum Kultury Żydowskiej w Oświęcimiu.

Pisałem również o wyzwaniach związanych z nauczaniem bolesnych i moralnie trudnych historii oraz o tym, jak łatwo i często zacieramy granice między doświadczeniami indywidualnymi i zbiorowymi (*gdzie splatają się tożsamości zbiorowe i indywidualne, aby zacieśnić lub rozluźnić węzeł?* 2016 r. Twierdzą, że podejście do tożsamości społecznej (w tym dziesięciolecia badań opartych na teorii tożsamości społecznej i teorii kategorii Ja Tajfela i Turnera) może być szczególnie pomocne w tym względzie. W tym artykule twierdzą, że lekcje drugiej wojny światowej przemawiają do nas dzisiaj na różnych poziomach naszej tożsamości indywidualnej i zbiorowej i że pod tym względem stanowią wyjątkową okazję do nauczania. Twierdzą również, że polska historia związana z wojną stanowi wyjątkowe wyzwanie edukacyjne, ponieważ ludzie często problematycznie zacierają granice między narracjami na poziomie indywidualnym i

individual-level narratives to make inferences about collective-level narratives, especially when national narratives are not well known (often done by non-Poles with regard to Polish history). Similarly, collective-level narratives can insert themselves into individual-level narratives, at times limiting their inclusivity and universality (that is, their ability to speak to us as individuals beyond our individual group memberships). I argue that by nurturing a secure and stable national narrative, in combination with representations of the true diversity of individual experiences during the war, we are able to better teach the psychologically, historically, and morally rich and challenging aspects of the war that speak to both the Polish experience in particular and the human condition more broadly.

While much of my work focuses on negative aspects of intergroup relations, I also study the “positive side” of these psycho-social dynamics. Just as physicians study illness more often than health, historians study war more often than peace, and clinical psychologists study mental illness more often than mental health, social scientists study various kinds of conflict and tension more often than prosocial attitudes, cooperation, and consensus. While we as researchers are generally quite adept at highlighting the hidden conflicts that shape our lives, our efforts to better understand the social world would be well served by a similar focus on its hidden harmony. That we so readily overlook Émile Durkheim’s century-old observation that all social life, including conflict, presupposes solidarity illustrates how easy it is to overlook the foundational nature of collaboration. Thus, I believe that it is important to study the periods or points of confluence in which ideological and/or social currents converge and flow together. I refer to such harmony as “hidden” because I am convinced that like fish in water, we easily take for granted the particular social and

zbiorowym. Obecnie ludzie często używają narracji na poziomie indywidualnym, aby wyciągać wnioski na temat narracji na poziomie zbiorowym, zwłaszcza gdy narracje narodowe nie są dobrze znane (często robią to nie-Polacy w odniesieniu do historii Polski). Podobnie, narracje na poziomie zbiorowym mogą wpisywać się w narracje na poziomie indywidualnym, czasami ograniczając ich inkluzywność i uniwersalność (to znaczy ich zdolność do przemawiania do nas jako jednostek poza członkostwem w naszej grupie). Twierdzę, że pielęgnując bezpieczną i stabilną narodową narrację, w połączeniu z reprezentacjami prawdziwej różnorodności indywidualnych doświadczeń podczas wojny, jesteśmy w stanie lepiej uczyć psychologicznie, historycznie i moralnie bogatych i trudnych aspektów wojny, które przemawiają do zarówno w szczególności polskie doświadczenia, jak i szerszej kondycja ludzka.

Podczas gdy znaczna część mojej pracy koncentruje się na negatywnych aspektach relacji międzygrupowych, badam również „pozytywną stronę” tej psychospołecznej dynamiki. Tak jak lekarze częściej badają choroby niż zdrowie, historycy częściej badają wojnę niż pokój, a psychologowie kliniczni częściej badają choroby psychiczne niż zdrowie psychiczne, tak socjologowie częściej badają różne rodzaje konfliktów i napięć niż postawy prospołeczne, współpracę i konsensus. Chociaż my, jako badacze, jesteśmy ogólnie dość biegli w podkreślaniu ukrytych konfliktów, które kształtują nasze życie, naszym wysiłkiem zmierzającym do lepszego zrozumienia świata społecznego dobrze służyłoby podobne skupienie się na jego ukrytej harmonii. To, że tak łatwo pomijamy stuletnią obserwację Émile’a Durkheima, że całe życie społeczne, w tym konflikt, zakłada solidarność, pokazuje, jak łatwo jest przeoczyć fundamentalny charakter współpracy. Dlatego uważam, że ważne jest zbadanie okresów lub punktów zbieżności, w których zbiegają się i płyną razem prądy ideologiczne i / lub społeczne. Nazywam taką harmonię „ukrytą”, ponieważ jestem

cultural waters in which we swim. Such shared meanings can be understood as lying at the heart of cultural psychology (not to be confused with cross-cultural psychology).

I have explored how the psychological and social processes that coalesce around various collective identities look very different in different places, at different times, and importantly, for different peoples. In other words, the points of consensus (and conflict) with which we are familiar in a given context are not automatic, inevitable, or necessary, but that they always arise in a unique social and historical setting. For example, a significant debate today in social psychology and within the broader society revolves around the fault line between what can be called the “prejudice reduction” and “collective action” approaches to improving intergroup relations. I have attempted to inform this conversation (which I believe to have grown a bit rusty) by drawing scholars’ attention to the very different picture of intergroup relations and collective identities that can be drawn when we look at the development of collective identities and collective movements in different places, at different times, and with regard to different groups. In my article **“Prejudice reduction and collective action: A conflict or confluence of interests?”** (*Journal of Social and Political Psychology*, 3/2, 291-308), I argue that while the 19th century rise of modern nationalism empowered some peoples in line with the collective action tradition—those with “essentializable” group identities (e.g., Poland and Lithuania)—it disempowered other groups whose identities did not lend themselves to these essentializing processes (e.g., Belarussians, Ruthenians, and to a lesser extent Ukrainians). As a result, when looking back on history, we now see Lithuanians, Poles, or Russians, but the historically numerous Ruthenians are largely forgotten. These same processes are of great

przekonany, że podobnie jak ryby w wodzie, z łatwością przyjmujemy za pewnik określone wody społeczne i kulturowe, w których pływamy. Takie wspólne znaczenia można rozumieć jako leżące u podstaw psychologii kulturowej (nie mylić z psychologią międzykulturową).

Zbadałem, jak procesy psychologiczne i społeczne, które łączą się wokół różnych zbiorowych tożsamości, wyglądają bardzo różnie w różnych miejscach, w różnym czasie i, co ważne, dla różnych ludzi. Innymi słowy, punkty konsensusu (i konfliktu), które są nam znane w danym kontekście, nie są automatyczne, nieuniknione lub konieczne, ale zawsze pojawiają się w wyjątkowym kontekście społecznym i historycznym. Na przykład znacząca debata w psychologii społecznej i szerszym społeczeństwie toczy się dziś wokół rozdzwiku między tym, co można nazwać podejściem „redukcji uprzedzeń” a podejściem „działania zbiorowego” w celu poprawy relacji międzygrupowych. Podjąłem próbę poinformowania o tej rozmowie (która, jak sądzę, nieco zardzewiała), zwracając uwagę naukowców na bardzo odmienny obraz relacji międzygrupowych i tożsamości zbiorowych, jaki można narysować, patrząc na rozwój tożsamości zbiorowych i ruchów zbiorowych w różnych miejscach, w różnym czasie i w odniesieniu do różnych grup. W moim artykule **„Redukcja uprzedzeń i wspólne działanie: konflikt czy zbieżność interesów?”** (*Journal of Social and Political Psychology*, 3/2 291-308, twierdzą, że podczas gdy XIX-wieczny wzrost nowoczesnego nacjonalizmu wzmocnił pozycję niektórych narodów zgodnie z tradycją zbiorowego działania - te z „esencjalizowalnymi” tożsamościami grupowymi np. Polska i Litwa - pozbawiło siły inne grupy, których tożsamość nie poddawała się tym esencjalizującym procesom np. Białorusini, Rusini iw mniejszym stopniu Ukraińcy. W rezultacie, patrząc wstecz na historię, widzimy teraz Litwinów, Polaków czy Rosjan, ale historycznie liczni Rusini są w dużej mierze zapomniani. Te same procesy mają

consequence for numerous identities today, particularly various “unique” minority identities (e.g., Afro-Latino identities, minority Asian identities in the US) that are often swallowed up by larger, more essentializable collectives. Understanding these historical processes is therefore also of value today, and they provide another example of how history and psychology are intimately interwoven in cultural processes.

Within this column I have also written about how American and British understandings of the history of prison reform tend to overlook important context-specific issues in other social contexts (*Mazur, L. B. & Sztuka, M., 2021. Hidden harmony. Converging interests in the development of prison reform.*

Theoretical Criminology, 25/1, 149-168).

The position we develop in this text stands partially in contrast to a popular view in criminal justice, namely, the “agonistic perspective”, which builds built on the working assumption that societal responses to crime are continuously contested and that tensions are ubiquitous in society and in the field of criminal justice irrespective of time, place, and given paradigm (Goodman et al. 2015, 2017). After reviewing the theoretical roots of this approach in classic social theory, we then provide a brief overview of some of the main currents influencing the development of criminal justice in Poland between the 19th century and the interbellum period (up to the outbreak of the Second World War in 1939). In doing so, we show how pedagogues (experts in the field of education) and pedagogy as a field played a central role in the development of Polish thinking regarding the real and ideal nature of penal reform. We then show how these interests complemented the social emancipatory and moral national reforms which the Polish intelligentsia understood to be their mission. The establishment of the Second Polish Republic, and the national

wielkie konsekwencje dla wielu dzisiejszych tożsamości, w szczególności dla różnych „unikalnych” tożsamości mniejszościowych (np. Tożsamości afro-latynoskich, mniejszościowych tożsamości azjatyckich w USA), które są często wchłaniane przez większe, bardziej istotne kolektywy. Zrozumienie tych procesów historycznych ma zatem wartość również dzisiaj i stanowi kolejny przykład tego, jak historia i psychologia są ściśle powiązane z procesami kulturowymi.

W tej rubryce pisałem również o tym, jak amerykańskie i brytyjskie rozumienie historii reformy więziennictwa zwykle pomija ważne kwestie specyficzne dla kontekstu w innych kontekstach społecznych (*Mazur, LB & Sztuka, M., 2021. Ukryta harmonia. Zbieżne interesy w rozwoju reformy więziennictwa. Theoretical Criminology, 25/1, 149-168*). Stanowisko, które rozwijamy w tym tekście, częściowo kontrastuje z popularnym poglądem w sądownictwie karnym, a mianowicie z „perspektywą agonistyczną”, która opiera się na roboczym założeniu, że społeczne reakcje na przestępczość są nieustannie kwestionowane, a napięcia są wszechobecne w społeczeństwie i w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych niezależnie od czasu, miejsca i danego paradygmatu (Goodman et al. 2015–2017). Po dokonaniu przeglądu teoretycznych korzeni tego podejścia w klasycznej teorii społecznej, przedstawiamy następnie pokrótce niektóre z głównych nurtów wpływających na rozwój wymiaru sprawiedliwości w Polsce od XIX wieku do okresu międzywojennego (do wybuchu Drugiego Świata). Wojna 1939). W ten sposób pokazujemy, jak pedagogzy (eksperti w dziedzinie edukacji) i pedagogika jako dziedzina odegrali centralną rolę w rozwoju polskiego myślenia o realnym i idealnym charakterze reformy penitencjarnej. Pokazujemy następnie, jak interesy te uzupełniały społeczne emancypacyjne i moralne reformy narodowe, które polska inteligencja rozumiała jako swoją misję. Powstanie II Rzeczypospolitej i prowadzące do niego narodowe wysiłki stanowią ciekawy przykład

efforts leading up to it, provide an interesting example of meso-level and macro-level shifts leading to a unique confluence of interests in the establishment of the national approach to criminal justice (called not criminal justice, but “resocialization”). While this period was certainly marked by various tensions of the sort that would be captured within an antagonistic framework, this historical example illustrates the need to examine the important role played by episodes of ideological and practical convergence. Importantly, we will argue that harmonious confluences are often “hidden” from historical actors and academics alike, thereby making the study of such harmony a matter of both historical accuracy and analytical significance. More specifically, we argue that penal reform in Poland was marked by a convergence of interests that would wed institutional reactions to crime with pedagogy, rather than the field of law as seen in many other nations. This combination of social groups and ideological positions led Polish reformers to think about crime and punishment in ways that considerably differed from thinking in Britain and the US. In this piece, we also argue that it is important that historians and social scientists not overemphasize the importance of historical conflict at the expense of historical collaboration. By taking seriously practical collaboration and ideological harmony in various historical contexts we are also reminded that the (penal) systems of the West (particularly the US and the UK) are not obvious, automatic, or necessary.

I have also studied early warnings about German National Socialism (Nazism) on the part of Polish-Catholic intellectuals, usually priest-academics (*Kostkiewicz, J. & Mazur, L. B., 2021. Nazism and religion. Polish Catholic concerns regarding the rise of National Socialism in Germany. European History Quarterly*). Polish criticism of

przesunięć mezo i makro prowadzących do wyjątkowej zbieżności interesów w kształtowaniu narodowego podejścia do wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych (tzw. wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych, ale „resocjalizacja”). Chociaż okres ten był z pewnością naznaczony różnymi rodzajami napięć, które można by uchwycić w ramach antagonistycznych ram, ten historyczny przykład ilustruje potrzebę zbadania ważnej roli, jaką odgrywają epizody zbieżności ideologicznej i praktycznej. Co ważne, będziemy argumentować, że harmonijne zbiegi są często „ukryte” zarówno przed aktorami historycznymi, jak i naukowcami, przez co badanie takiej harmonii jest sprawą zarówno historycznej dokładności, jak i znaczenia analitycznego. Mówiąc dokładniej, uważamy, że reforma karna w Polsce była naznaczona zbieżnością interesów, które wiązałyby instytucjonalne reakcje na przestępczość z pedagogiką, a nie dziedziną prawa, jak to ma miejsce w wielu innych krajach. To połączenie grup społecznych i poglądów ideologicznych skłoniło polskich reformatorów do myślenia o przestępstwach i karach w sposób znacznie odmienny od myślenia w Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych. W tym artykule argumentujemy również, że ważne jest, aby historycy i socjologowie nie wyolbrzymiali wagi konfliktu historycznego kosztem współpracy historycznej. Traktując poważnie praktyczną współpracę i ideologiczną harmonię w różnych kontekstach historycznych, przypomina nam się również, że systemy (karne) Zachodu (zwłaszcza Stanów Zjednoczonych i Wielkiej Brytanii) nie są oczywiste, automatyczne ani konieczne.

Przestudiowałem również wczesne ostrzeżenia przed niemieckim narodowym socjalizmem (nazizmem) ze strony intelektualistów polsko-katolickich, zwykle księża-naukowców (*Kostkiewicz, J. & Mazur, LB, 2021. Nazizm i religia. Polsko-katolickie obawy o powstanie narodowego socjalizmu w Niemczech. Kwartalnik Historii Europejskiej*). Polska krytyka totalitaryzmu, w tym narodowego

totalitarianism, including National Socialism, was well-developed during the short period of the Second Polish Republic (1918-1939), and it would reach a comparable level in the West only after WWII (often several decades later). In this piece we explore the political, cultural, and religious reasons for this unusually high level of well-developed critical discourse in Poland. Not only was the development of this critical discourse cut short by the German and Soviet invasions of 1939, but many of its voices would be silenced in the decades to follow (by censorship if not overt violence). These critical scholarly voices are all but unknown in the world, and even within Poland they could not be openly discussed prior to the fall of communism in 1989. This historical discourse was in effect removed from the historical record, as these voices arose from political, cultural, and religious positions that were unacceptable to the post-war communist government. These same features are precisely what make these voices of such interest today. In attempting to explain the rise of National Socialism, most of Western scholarship *after* the Second World War looks back in time through the lens of the Holocaust and the wider horrors of World War II (Lebow et al., 2006). Thus, such scholarship often rests on *a posteriori* teleological arguments, according to which all explanations of this period necessarily point to these particular outcomes. Thus, post-war scholarship is therefore in many ways oddly in line with the positions of National Socialism itself; as often happens when attempting to understand group-based violence, we end up using the social classification scheme of the perpetrator group (Feierstein, 2014). Despite our objections to its racist ideology, we have in many ways come to see the world through that very lens, for example, when defining who is and who is not Jewish and Polish (see discussion of shifting definitions of collective identity in

socjalizmu, była dobrze rozwinięta w krótkim okresie II Rzeczypospolitej (1918-1939), a na Zachodzie osiągała porównywalny poziom dopiero po II wojnie światowej (często kilkadziesiąt lat później). W tym utworze badamy polityczne, kulturowe i religijne przyczyny tego niezwykle wysokiego poziomu dobrze rozwiniętego dyskursu krytycznego w Polsce. Rozwój tego krytycznego dyskursu nie tylko został przerwany przez niemiecką i sowiecką inwazję w 1939 r., Ale wiele jego głosów zostanie uciszonych w następnych dziesięcioleciach (cenzura, jeśli nie jawna przemoc). Te krytyczne głosy naukowców są prawie nieznane na świecie, a nawet w Polsce nie można było o nich otwarcie dyskutować przed upadkiem komunizmu w 1989 roku. Ten dyskurs historyczny został w efekcie usunięty z zapisu historycznego, ponieważ głosy te pochodziły z politycznych, kulturowych i religijnych stanowisk, które były nie do przyjęcia dla powojennego komunistycznego rządu. Właśnie te same cechy sprawiają, że te głosy są dziś tak interesujące. Próbując wyjaśnić powstanie narodowego socjalizmu, większość zachodnich badań naukowych *po* drugiej wojnie światowej spogląda w przeszłość przez pryzmat Holokaustu i szerszych okropności II wojny światowej (Lebow et al., 2006). Tak więc takie stypendium często opiera się na argumentach teleologicznych *a posteriori*, zgodnie z którymi wszystkie wyjaśnienia z tego okresu muszą koniecznie wskazywać na te konkretne wyniki. Zatem powojenne stypendium jest pod wieloma względami dziwnie zgodne ze stanowiskiem samego narodowego socjalizmu; jak to często bywa, próbując zrozumieć przemoc grupową, w końcu korzystamy ze schematu klasyfikacji społecznej grupy sprawców (Feierstein, 2014). Pomimo naszych obiekcji co do jej rasistowskiej ideologii, na wiele sposobów doszliśmy do spojrzenia na świat przez tę właśnie soczewkę, na przykład podczas definiowania, kto jest, a kto nie jest Żydem i Polakiem (patrz dyskusja na temat zmieniających się definicji tożsamości zbiorowej w Polsce, Zubrzycki, 2006) lub przy

Poland, Zubrzycki, 2006) or when defining the nature of collective life (see discussions of Rafał Lemkin's understanding of collective identity; Irvin-Erickson, 2016). For these and other reasons, Polish critical discourse from the 1920s and 1930s is of such unique value—it developed side-by-side with the rise of Nazism itself, and can therefore provide invaluable insights into the phenomenon in real time. These scholars were deeply concerned with the religious elements of this new German movement, and they perceived the dangers of this movement before it took on the level of violence the world would later come to primarily associate with it. The religious and cultural nature of their criticisms of National Socialism made them unacceptable in post-war Poland, and makes them in part foreign to many of us today, particularly to non-Catholics and non-Poles. While we need not share their religious convictions or their cultural background, their assessments of the rise of National Socialism ought to be taken seriously by anyone interested in the rise of this totalitarian movement and of totalitarian movements in general (hence the particular value of history for social psychology). This article is an attempt to raise awareness in the English-speaking world of these untranslated critical voices regarding the religious, or rather “pseudo-religious,” aspects of the rise of National Socialism, voices long-silenced both in Poland and abroad. The article also provides valuable information to social scientists studying opposition to totalitarianism and other forms of political violence.

Marking the 100th anniversary of the end of the First World War, I wrote a reflection on Polish perceptions of suffering during the war, perceptions which radically differed from the more well-known narratives of the Germans, British, French, and Americans (*Mazur, 2018, Searching for the sense of*

definiowaniu natury życia zbiorowego (por. dyskusje na temat rozumienia tożsamości zbiorowej przez Rafała Lemkina Irvin-Erickson, 2016). Z tych i innych powodów polski dyskurs krytyczny z lat dwudziestych i trzydziestych XX wieku ma tak wyjątkową wartość - rozwijał się równoległe z narodzinami samego nazizmu, dzięki czemu może dostarczyć nieocenionych informacji na temat tego zjawiska w czasie rzeczywistym. Uczeni ci byli głęboko zaniepokojeni religijnymi elementami tego nowego ruchu niemieckiego i dostrzegli niebezpieczeństwa tego ruchu, zanim przyjął on poziom przemocy, który świat miał później kojarzyć głównie z nim. Religijny i kulturowy charakter ich krytyki narodowego socjalizmu sprawił, że były one nie do przyjęcia w powojennej Polsce, a częściowo dla wielu z nas dzisiaj, zwłaszcza dla niekatolików i nie-Polaków. Choć nie musimy podzielać ich przekonań religijnych ani ich pochodzenia kulturowego, każdy zainteresowany wzrostem tego ruchu totalitarnego i ruchów totalitarnych w ogóle powinien traktować poważnie ich ocenę powstania narodowego socjalizmu (stąd szczególna wartość historii dla Psychologia społeczna). Artykuł jest próbą uświadomienia w anglojęzycznym świecie tych nieprzetłumaczonych głosów krytycznych dotyczących religijnych, czy raczej „pseudoreligijnych” aspektów powstania narodowego socjalizmu, które od dawna były wyciszane zarówno w Polsce, jak i za granicą. Artykuł dostarcza również cennych informacji socjologom badającym sprzeciw wobec totalitaryzmu i innych form przemocy politycznej.

Z okazji setnej rocznicy zakończenia I wojny światowej napisałem refleksję na temat polskiego postrzegania cierpienia w czasie wojny, spostrzeżeń radykalnie odmiennych od bardziej znanych narracji Niemców, Brytyjczyków, Francuzów i Amerykanów (*Mazur, s. 2018, W poszukiwaniu sensu cierpienia. Patrząc przez pryzmat*

suffering. Looking through the lens of enchanted and disenchanting worldviews). I examine the general sense of meaninglessness that surrounded and continues to surround how that particular war is generally understood in the English-speaking world (something that is largely similar in the German- and French-speaking worlds), arguing that this sentiment is to a large degree a side-effect of what philosopher Charles Taylor (2007) calls the *disenchantment* of our world—in brief, the divorce of individual rationality from the wider semiotic field, and the divorce of efficient causation from teleological causation. I then examine how Polish interpretations of the war reflect not only geopolitical differences, but importantly, meaning-making processes that are still very much *enchanted*; a worldview in which the happenings of the world are understood in broader semiotic terms. In particular, I focus on a Polish messianic text (i.e., Poland as the “Christ of Nations”) written in the middle of the war (1916) by Waclaw Mileski (a Catholic convert from Judaism, born Waclaw Mutermilch), showing how such messianic narratives surrounding the war not only reflected Polish aspirations for national sovereignty, but also a form of engagement with the world that sees suffering as part of something larger and meaningful.

Such culturally diverse reflections on human suffering and violence are essential for better understanding the psycho-social processes of meaning-making involved. The relatively homogenous master-narrative into which most Western scholarship on the First World War falls attests to the need to bring more diverse voices to the table. This piece also nicely illustrates the power of a cultural psychology perspective within our attempts to understand how people find/make meaning within the context of suffering and violence. While it is clear that culturally-bound hegemonic master narratives (e.g., those of

zaczarowanych i rozczarowanych światopoglądów). Badam ogólne poczucie bezsensu, które otaczało i nadal otacza sposób, w jaki ta konkretna wojna jest ogólnie rozumiana w świecie anglojęzycznym (coś, co jest w dużej mierze podobne w świecie niemieckojęzycznym i francuskojęzycznym), argumentując, że jest to uczucie w dużym stopniu jest efektem ubocznym tego, co filozof Charles Taylor (2007) nazywa *rozczarowaniem* naszego świata - w skrócie, oddzieleniem indywidualnej racjonalności od szerszego pola semiotycznego i oddzieleniem efektywnej przyczynowości od przyczynowości teleologicznej. Następnie badam, w jaki sposób polskie interpretacje wojny odzwierciedlają nie tylko różnice geopolityczne, ale, co ważne, procesy tworzenia znaczeń, które wciąż są bardzo *zaczarowane*; światopogląd, w którym wydarzenia na świecie są rozumiane w szerszych kategoriach semiotycznych. W szczególności skupiam się na polskim tekście mesjanistycznym (czyli Polska jako „Chrystus Narodów”) napisanym w środku wojny (1916) przez Waclawa Mileskiego (katolika konwertyta z judaizmu, ur. mesjanistyczne narracje otaczające wojnę nie tylko odzwierciedlały polskie aspiracje do suwerenności narodowej, ale także formę zaangażowania w świat, w którym cierpienie jest częścią czegoś większego i znaczącego.

Takie kulturowo zróżnicowane refleksje na temat ludzkiego cierpienia i przemocy są niezbędne dla lepszego zrozumienia psychospołecznych procesów tworzenia znaczeń. Stosunkowo jednorodna narracja mistrzowska, w którą wpada większość zachodnich badań dotyczących pierwszej wojny światowej, świadczy o potrzebie wniesienia do stołu bardziej różnorodnych głosów. Ta praca również dobrze ilustruje siłę perspektywy psychologii kulturowej w naszych próbach zrozumienia, w jaki sposób ludzie znajdują / nadają znaczenie w kontekście cierpienia i przemocy. Chociaż jest oczywiste, że związane

the United States on the world stage) are not enough to understand the full breadth of these psychological processes, neither are cross-cultural comparisons alone enough. Rather, a richer picture of these meaning-making processes emerges more clearly when we take seriously the semiotic processes that make the very meaningfulness of suffering possible. Waclaw Mileski's text is a wonderful illustration of such processes, and it is particularly insightful for a non-Polish audience precisely because it is in many ways so very foreign, particularly within the context of that specific war. Such insights are important for better understanding the cultural-psychological processes that render violence and suffering meaningful and elevating, or meaningless and demeaning. The main argument of this text is at its core of both a social and cultural psychological nature, and illustrates the importance of such cultural psychological notions as semiotic mediation for better understanding the social-psychological processes around suffering.

While much of my research examines particular cases of historical intergroup relations or historical violence, I am also interested in how we related to such shared experiences in general. For example, I have studied cross-cultural variations in semiotic mediation in perceptions of historical monuments commemorating shared struggle and suffering. In the article, "*In dialogue with nature. The centrifugal and centripetal voices of historic trees*" (*Culture & Psychology*, 26/4, 879-893), I examine how two particular tree-monuments—one in Warsaw, Poland (in front of the former Pawiak Prison) and one in Basking Ridge, New Jersey—inspire deep I-Thou dialogue (in the language of Martin Buber) in ways that differently highlight the importance of the *centripetal* and *centrifugal* elements of

z kulturą hegemoniczne narracje mistrzowskie (np. Te ze Stanów Zjednoczonych na arenie światowej) nie wystarczą do zrozumienia pełnego zakresu tych procesów psychologicznych, nie wystarczą też same porównania międzykulturowe. Raczej bogatszy obraz tych procesów tworzenia znaczeń wyłania się jaśniej, gdy poważnie potraktujemy procesy semiotyczne, które umożliwiają osiągnięcie samego sensu cierpienia. Tekst Wacława Mileskiego jest wspaniałą ilustracją takich procesów i jest szczególnie wnikliwy dla obcej publiczności właśnie dlatego, że jest pod wieloma względami tak obcy, szczególnie w kontekście tej konkretnej wojny. Takie spostrzeżenia są ważne dla lepszego zrozumienia kulturowo-psychologicznych procesów, które czynią przemoc i cierpienie znaczącymi i podnoszącymi na duchu lub pozbawionymi sensu i poniżającymi. Główny argument tego tekstu leży u podstaw zarówno społecznej, jak i kulturowej natury psychologicznej i ilustruje znaczenie takich kulturowych pojęć psychologicznych, jak mediacja semiotyczna, dla lepszego zrozumienia społeczno-psychologicznych procesów związanych z cierpieniem.

Chociaż większość moich badań dotyczy konkretnych przypadków historycznych relacji między grupami lub historycznej przemocy, interesuje mnie również, jak ogólnie odnosiliśmy się do takich wspólnych doświadczeń. Na przykład, badałem międzykulturowe różnice w mediacji semiotycznej w postrzeganiu pomników historycznych upamiętniających wspólną walkę i cierpienie. W artykule „*W dialogu z naturą. Odśrodkowe i dośrodkowe głosy historycznych drzew*” (*Kultura i psychologia*, 26/4, 879-893), badam, jak dwa poszczególne pomniki drzew - jeden w Warszawie (przed byłym Więzieniem Pawiak) i jeden w Basking Ridge, New Jersey - zainspiruj głęboki dialog Ja-Ty (w języku Martina Bubera) w sposób, który w inny sposób uwydatni znaczenie *dośrodkowych* i *odśrodkowych* elementów prawdziwego dialogu. W tym utworze badam dwa

genuine dialogue. In in this piece I explore the two core elements of *dialogism*—(1) that which pulls us apart and recognizes the uniqueness of the individual (the intrinsic, centrifugal voice), and (2) that which expands us beyond ourselves and that builds bridges across our divisions (the extrinsic, centripetal voice). More specifically, I analyze interviews conducted with people present at ceremonies marking the death and symbolic continuity of both symbolically important trees (in later form – e.g., as non-living monuments or memorabilia). The study also highlights the importance of materiality within dialogism, and it shows how historically important objects can speak to history in ways that show variation in degrees of intrinsic and extrinsic focus.

Dialogism posits that at the core of life lies honest, open, mutual relationships between otherwise independent beings (Friedman, 1956; Holquist, 2002; Kramer & Gawlick, 2003). This is captured in Martin Buber's well-known assertion that "all real living is meeting" (1937/2018, p. 9). This position differs from the psychologism (e.g., "the dialogical self"; Gergen, 2009) and the intersubjective co-construction of self (e.g., the "looking-glass self" of Cooley and Mead) that lies at the core of many dialectical lines of thinking, and contains at least two core elements that in tandem constitute dialogue and without which we would be unable to speak of the possibility of such true meeting. On the one hand, the notion of dialogue within dialogism necessarily requires otherness, that is, a gap between the parties. Without separation, there can be no meeting. On the other hand, true dialogue is not possible if that gap cannot be overcome. In this article I examine these two elements of dialogue—the intrinsic, centrifugal and the extrinsic, centripetal elements—those that, respectively, pull us apart and recognize the uniqueness of the individual, and those that

podstawowe elementy *dialogu*- (1) to, co nas rozdziela i uznaje wyjątkowość jednostki (wewnętrzny, odśrodkowy głos) oraz (2) to, co nas rozszerza poza nas samych i buduje mosty. Przez nasze działy (zewewnętrzny, dośrodkowy głos). Dokładniej analizuję wywiady przeprowadzone z osobami obecnymi na ceremoniach oznaczających śmierć i symboliczną ciągłość obu drzew o znaczeniu symbolicznym (w późniejszej formie - np. Jako nieożywione pomniki lub pamiątki). Badanie podkreśla również znaczenie materialności w dialogu i pokazuje, jak ważne historycznie przedmioty mogą przemawiać do historii w sposób, który pokazuje zróżnicowanie stopnia wewnętrznego i zewnętrznego skupienia.

Dialogizm zakłada, że u podstaw życia leżą uczciwe, otwarte, wzajemne relacje między bytami skądinąd niezależnymi (Friedman, 1956; Holquist, 2002; Kramer i Gawlick, 2003). Jest to ujęte w dobrze znanym twierdzeniu Martina Bubera, że „całe życie to spotkanie” (1937/2018, s. 9). Stanowisko to różni się od psychologizmu (np. „Jaźń dialogiczna”; Gergen, 2009) i intersubiektywnej ko-konstrukcji jaźni (np. „Jaźni lustrzanej” Cooleya i Meada), która leży u podstaw wielu dialektycznych myślenie i zawiera co najmniej dwa podstawowe elementy, które stanowią jednocześnie dialog i bez których nie moglibyśmy mówić o możliwości takiego prawdziwego spotkania. Z jednej strony pojęcie dialogu w ramach dialogu z konieczności wymaga odmienności, czyli luki między stronami. Bez separacji nie może być spotkania. Z drugiej strony, prawdziwy dialog nie jest możliwy, jeśli tej luki nie da się przewyciężyć. W tym artykule przyjrę się tym dwóm elementom dialogu - wewnętrznym, odśrodkowym i zewnętrznym elementom dośrodkowym - tym, które, odpowiednio, oddzielają nas od siebie i rozpoznają wyjątkowość jednostki, oraz tymi, które

<p>expand us beyond ourselves and that build bridges across our divisions. Buber referred to these two dimensions of dialogue as “the primal setting at a distance” (intrinsic, centrifugal) and the “entering into relation” (extrinsic, centripetal) (Friedman, 2011). I examine these two elements of dialogue within the framework of communion with historically significant elements of nature (Grzywacz, 2011; Torowska, 2008). More specifically, I examine how the two particular trees in question—in Warsaw, Poland and in Basking Ridge, New Jersey—inspire deep I-Thou dialogue (in the language of Buber) in ways that differently highlight the importance of the centripetal and centrifugal elements of genuine dialogue. On the basis of local interviews, I illustrate how the tree in New Jersey speaks with a centripetal voice (“outward pulling”), while the voice of the tree in Warsaw is centrifugal (“inward pulling”). While these two elements co-constitute all I-Thou dialogues, that we can independently experience different degrees of centripetal and/or centrifugal voice from nature is important for at least four reasons: (1) It highlights on a basic level that we can engage with different non-human voices, and it underscores the uniqueness of individual actors within nature (rather than as some sort of a singular voice from nature as a whole); (2) It highlights the importance of “materiality” within dialogism, something that is often overlooked in psychology (<i>Sachvergangenheit</i>; Sørensen, 2018), and indicates that we need not be locked within the mind alone, as is assumed on the basis of Cartesian duality (and as part of the “linguistic turn”; Rorty, 1967/1992); (3) It helps us to avoid the anthropomorphism of nature that easily and often creeps into discussions of communion with nature (“I encounter no soul or dryad of the tree, but the tree itself” Buber, 1937/2018, p. 6), and; (4) It shows how historically important objects can speak to the value of history in ways that</p>	<p>rozszerzają nas poza nas samych i budują pomosty w poprzek nasze podziały. Buber określił te dwa wymiary dialogu jako „pierwotne ustawienie na odległość” (wewnętrzne, odśrodkowe) i „wchodzenie w relację” (zewewnętrzne, dośrodkowe) (Friedman, 2011). Badam te dwa elementy dialogu w ramach komunii z elementami przyrody o historycznym znaczeniu (Grzywacz, 2011; Torowska, 2008). Dokładniej, badam, w jaki sposób dwa konkretne drzewa, o których mowa - w Warszawie, w Polsce i w Basking Ridge w New Jersey - inspirują głęboki dialog I-Thou (w języku Bubera) w sposób, który w inny sposób podkreśla znaczenie siły dośrodkowej i odśrodkowej. elementy prawdziwego dialogu. Na podstawie wywiadów lokalnych ilustruję, jak drzewo w New Jersey przemawia głosem dośrodkowym („wyciąganie na zewnątrz”), podczas gdy głos drzewa w Warszawie jest odśrodkowy („ciągnięcie do wewnątrz”). Choć te dwa elementy współtworzą wszystkie dialogi Ja-Ty, to fakt, że możemy niezależnie doświadczyć różnych stopni głosu dośrodkowego i / lub odśrodkowego z natury, jest ważny z co najmniej czterech powodów: (1) Podkreśla na podstawowym poziomie, że możemy się zaangażować z różnymi nie-ludzkimi głosami i podkreśla wyjątkowość poszczególnych aktorów w naturze (a nie jako jakiś pojedynczy głos z natury jako całości); (2) Podkreśla znaczenie „materialności” w dialogu, coś, co jest często pomijane w psychologii (<i>Sachvergangenheit</i>; Sørensen, 2018) i wskazuje, że nie musimy być zamknięci w samym umyśle, jak zakłada się na podstawie kartezjańskiej dwoistości (i jako część „zwrotu językowego”; Rorty, 1967/1992); (3) Pomaga nam uniknąć antropomorfizmu natury, który łatwo i często wkrada się w dyskusje o komunii z naturą („Nie spotykam duszy ani dryady drzewa, ale samo drzewo” Buber, 1937/2018, s. 6), i; (4) Pokazuje, jak ważne historycznie obiekty mogą przemawiać do wartości historii w sposób, który pokazuje zróżnicowanie w stopniach tego, co Holquist (2002) nazywa skupieniem wewnętrznym i zewnętrznym.</p>
---	---

show variation in degrees of what Holquist (2002) calls intrinsic and extrinsic focus.

The intrinsic element of the Pawiak Prison Elm's centrifugal voice speaks with a degree of differentiation not heard in the voice of the Basking Ridge Oak in New Jersey. In saying "remember me" the elm inspires others with a call to particularity. It is not a call to memory in general. It is an assertion of self. This particularity can of course inspire broader reflection, but all such universal reflections nevertheless rotate around the gravity of the particular. As a witness to history, the Pawiak Elm firmly thrusts novelty back out into a world that would otherwise be marked by heteroglossia. *When it died, its body was faithfully recreated in all its detail, it was placed back in the exact same spot, and the commemorative plaques hung back on it. Its pieces were either kept in a museum or distributed to Pawiak prison survivors or to the families of former prisoners.*

The situation is very different in New Jersey, as the extrinsic voice of the majestic, old oak pulls us out of ourselves into the world of potential. Its branches stretched out (150-foot/46-meters wide) into that which is more than self. It pulls us out of the novelty of our lives so that we might experience the wonder of possibility. The tree's novelty, therefore, appears in those moments when the oak's dialogue partners attempt to explain what the tree is saying. At this point, when a coherent narrative is called for, the heteroglossic nature of the experience becomes clear within the tremendous variation of narratives that we hear. When "back translated" into words by the tree's interlocutors, the voice of the tree appears broad or even vague, or suddenly particular, but inconsistently particular across dialogue partners or even within individual statements (e.g., the wonder that is history, writ large, turning in the history of the American

Nieodłączny element odśrodkowego głosu wiązu więziennego Pawiak przemawia z pewnym stopniem zróżnicowania, którego nie słychać w głosie dębu Basking Ridge w New Jersey. Mówiąc „pamiętaj mnie”, więź inspiruje innych wezwaniem do konkretności. W ogóle nie jest to wezwanie do pamięci. Jest to potwierdzenie siebie. Ta szczególność może oczywiście skłaniać do szerszej refleksji, ale wszystkie takie uniwersalne odbicia obracają się jednak wokół grawitacji konkretności. Jako świadek historii, Wiązu Pawiak stanowczo przenosi nowość z powrotem w świat, który w innym przypadku byłby naznaczony heteroglosją. *Kiedy umarł, jego ciało zostało wiernie odtworzone w najdrobniejszych szczegółach, umieszczono je dokładnie w tym samym miejscu, a na nim zawieszono tablice pamiątkowe. Jej fragmenty były albo przechowywane w muzeum, albo przekazywane ocalałym z więzienia na Pawiaku lub rodzinom byłych więźniów.*

Sytuacja wygląda zupełnie inaczej w New Jersey, ponieważ zewnętrzny głos majestatycznego, starego dębu wyciąga nas z samych siebie do świata potencjału. Jego gałęzie rozciągały się (150 stóp / 46 metrów szerokości) w to, co jest czymś więcej niż sobą. Wyciąga nas z nowości naszego życia, abyśmy mogli doświadczyć cudu możliwości. Dlatego nowość drzewa pojawia się w tych momentach, kiedy partnerzy dialogu dębu próbują wyjaśnić, co mówi drzewo. W tym momencie, gdy potrzebna jest spójna narracja, heteroglossyczny charakter doświadczenia staje się wyraźny w ogromnej różnorodności narracji, które słyszymy. Kiedy „z powrotem” przetłumaczone na słowa przez rozmówców drzewa, głos drzewa wydaje się szeroki lub nawet niejasny, lub nagle szczególny, ale niekonsekwentnie konkretny wśród partnerów dialogu lub nawet w poszczególnych wypowiedziach (np. Cud, który jest historią, pisz obszernie, obracając się w historii rewolucji amerykańskiej, miasta czy jednej rodziny). To, co mówi drzewo, jest

Revolution, of the town, or of a single family). What the tree is saying is hard for interviewees to put into words. This is also clearly seen in the treatment of the tree after its death. *After members of the local community put forward over 200 ideas of what to do with the wood, it was decided that the tree would be cut into pieces and those pieces made into commemorative or commercial goods to be sold off at market.*

A comparison of the Pawiak Elm and the Basking Ridge Oak as found in this piece allows us to explore the Janus-like mystery of unity and division within true dialogue, and it illustrates different ways we can relate to shared histories. In these two trees we have concrete examples that illustrate both the connections and the independence of the voice of the particular and the voice of the division-less. While both are necessary for true meeting, that their voices can be individually modulated speaks to their retained independence. While the multistability of this combination may not allow us to entertain both elements at once—while we may not be able to listen to centrifugal and centripetal voices simultaneously—it may also account for the wonder that such voices can inspire in us when we truly listen to them.

In the article *“The semiotic multistability of time. Literature as a window onto a classic challenge in psychology” (Theory & Psychology, 29/3, 358-376)*, I examine the patterns that appear within our thinking about the flow of our lives through time and how we relate to the suffering and shortcomings of life. As in the pieces presented above, I am interested in how cultural psychological processes form the foundation upon which we build various patterned relations with regard to human struggle and suffering (which it then often then examined through the lens of social psychology). In this piece I examine what has

trudne dla rozmówców do wyrażenia słowami. Widać to również wyraźnie w traktowaniu drzewa po jego śmierci. *Po tym, jak członkowie lokalnej społeczności przedstawili ponad 200 pomysłów na to, co zrobić z drewnem, zdecydowano, że drzewo zostanie pocięte na kawałki, a te kawałki zostaną przerobione na pamiątkowe lub handlowe towary, które zostaną sprzedane na targu.*

Porównanie wiązu Pawiak i dębu Basking Ridge w tym utworze pozwala nam zgłębić tajemnicę jedności i podziału na wzór Janusa w ramach prawdziwego dialogu i ilustruje różne sposoby, w jakie możemy odnosić się do wspólnych historii. W tych dwóch drzewach mamy konkretne przykłady, które ilustrują zarówno powiązania, jak i niezależność głosu tego, co konkretne, i głosu bez podziałów. Chociaż obaj są niezbędnymi do prawdziwego spotkania, to, że ich głosy mogą być indywidualnie modulowane, świadczy o ich zachowanej niezależności. Chociaż multistabilność tej kombinacji może nie pozwolić nam zabawić obu elementów jednocześnie - podczas gdy możemy nie być w stanie słuchać jednocześnie głosów odśrodkowych i dośrodkowych - może to również tłumaczyć zdziwienie, że takie głosy mogą w nas inspirować, kiedy naprawdę słuchamy do nich.

W artykule *„Semiotyczna multistabilność czasu. Literatura jako okno na klasyczne wyzwanie w psychologii” (Theory & Psychology, 29/3, 358-376)*, badam wzorce, które pojawiają się w naszym myśleniu o przepływie naszego życia w czasie i jak odnosimy się do cierpienia i wady życia. Podobnie jak w przedstawionych powyżej pracach, interesuje mnie, w jaki sposób kulturowe procesy psychologiczne tworzą fundament, na którym budujemy różne wzorcowe relacje w odniesieniu do ludzkiej walki i cierpienia (które następnie często badano przez pryzmat psychologii społecznej).

<p>been called <i>kairic</i> time and <i>prophetic</i> time (Rayment-Pickard, 2004), and how these understandings of time differently related to “the human condition.” I argue that as time takes on the shape of one understanding, it becomes difficult, if not impossible, to simultaneously perceive time through the lens of the other understanding—thus we see in these patterned understandings of time a degree of <i>multistability</i>, that is, the Gestalt-like switch between overlapping images that cannot be perceived at the same time (e.g., as in the “Necker cube”; Lehar, 2003).</p> <p>Some of the features—asymmetric dualisms—of <i>kairic</i> and <i>prophetic</i> time:</p>	<p>W tym artykule przyjrę się temu, co nazwano <i>czas kairycznym</i> i <i>czas proroczym</i> (Rayment-Pickard, 2004) i jak to rozumienie czasu różniło się od „kondycji ludzkiej”. Twierdę, że w miarę jak czas przybiera kształt jednego rozumienia, jednoczesne postrzeganie czasu przez pryzmat innego rozumienia staje się trudne, jeśli nie niemożliwe - w ten sposób widzimy w tych wzorcowych rozumieniach czasu stopień <i>wielostabilności</i>, to znaczy Gestaltowe przełączanie między nakładającymi się obrazami, których nie można dostrzec w tym samym czasie (np. jak w „kostce Neckera”; Lehar, 2003).</p> <p>Niektóre cechy - asymetryczne dualizmy - czasu kairowego i proroczego:</p>
---	---

Features	<i>Kairic</i> time	<i>Prophetic</i> time
Flow of time	Timelessness, pregnant moments	Passing moments
Causality	Each moment contains all possibilities	Causal logic
Human focus	Focus on the individual (self)	Focus on others and the outside world
World vision	Enchanted, magical, dreamlike	Disenchanted, rational, “scientific”
Data from world	Qualitative	Quantitative
Salvation	Never too late	Can be too late

<p>What is interesting to note are the ways in which we relate to suffering and to what Viktor Frankl called “man’s search for meaning” take on the patterns we might expect on the basis of the classification schema presented above. Recognizing literature as a valid source of data for the study of human psychology (Brinkmann, 2009; Holquist, 2002; Moghaddam, 2004; Valsiner, 2017), and working with the assumption that our dialogical utterances (including literature) are “more of the sentence than ... of the sign” (more of the syntagmatic than the pragmatic; Holquist, 2002, p. 40), I use two well-known novellas about time, suffering, and salvation to explore how the features of these two schemata</p>	<p>Warto zauważyć, w jaki sposób odnosimy się do cierpienia i do tego, co Viktor Frankl nazwał „poszukiwaniem sensu przez człowieka”, przyjmują wzorce, których moglibyśmy się spodziewać na podstawie przedstawionego powyżej schematu klasyfikacyjnego. Uznanie literatury za prawidłowe źródło danych do badań psychologii człowieka (Brinkmann, 2009; Holquist, 2002; Moghaddam, 2004; Valsiner, 2017) i praca z założeniem, że nasze wypowiedzi dialogowe (w tym literatura) są „bardziej zdanie niż... znaku” (bardziej syntagmatyczny niż pragmatyczny; Holquist, 2002, s. 40), używam dwóch dobrze znanych powieści o czasie, cierpieniu i zbawieniu, aby zbadać, jak cechy tych dwóch schematów łączą się razem aby stworzyć te dwa różne sposoby rozumienia życia, jednocześnie blokując</p>
--	--

cluster together so as to create these two different understandings of life, while simultaneously blocking the view to each other. Those novellas are *A Christmas Carol* by Charles Dickens (1843/1993) and *The Great Divorce* by C.S. Lewis (1946/1973). I show how the intuitively appealing nature of both stories is possible because each falls into one or the other of these patterns... and all but hides the possibilities of the other option. While Dicken's well-known story makes use of *prophetic time*—including all the accompanying characteristics listed above—Lewis' story makes use of the *kairic time*—including all the accompanying characteristics listed above. How meaning in life, including the meaning of suffering, is presented in these two works, is structured in line within these two conceptualizations of time.

That our sense of time and space is influenced by our perceptions of the interworkings between self and other is a foundational assertion of *dialogism* (Holquist, 2002); thus within this piece I examine how what Bakhtin (1981) called the “novelness” of our lives—the meaningful narratives we tell ourselves and others—takes particular, recognizable, and intelligible forms—in this case in reference to time (and the meaning of our temporary lives therein). Finally, I explore how the tensions between these two schemata are of particular interest for the logic of psychological science, arguing that the *multistability* exhibited by our conceptual schemata regarding time and causation speak to the challenges posed by Peirce's notion of abduction (Peirce, 1958a, 1958b). Contrary to Smith's (1969) assertion that while *kairos* necessarily contains *chronos*, *chronos* need not necessarily produce *kairos*, I argue—in line with a dialogical approach—that these two conceptualizations of time are, as psychological phenomena, mutually dependent on each other. However, while their dialogical dependency produces

wzajemny widok. Te nowele to *Opowieść wigilijna* Charlesa Dickensa (1843/1993) i *Wielki rozwód* CS Lewisa (1946/1973). Pokazuję, jak intuicyjnie pociągający charakter obu historii jest możliwy, ponieważ każda z nich wpisuje się w jeden z tych schematów... i prawie całkowicie ukrywa możliwości drugiej opcji. Podczas gdy dobrze znana historia Dickensa korzysta z proroczego *czasu- łącznie ze wszystkimi towarzyszącymi mu cechami wymienionymi powyżej* - historia Lewisa wykorzystuje *czas kairyczny - łącznie ze wszystkimi towarzyszącymi mu cechami wymienionymi powyżej*. To, jak sens życia, w tym sens cierpienia, jest przedstawiany w tych dwóch pracach, jest uporządkowany zgodnie z tymi dwiema konceptualizacjami czasu.

To, że na nasze poczucie czasu i przestrzeni wpływa nasza percepcja wzajemnych oddziaływań między sobą a innymi, jest fundamentalnym stwierdzeniem *dialogizmu* (Holquist, 2002); dlatego w tym utworze badam, jak to, co Bachtin (1981) nazwał „nowością” naszego życia - znaczące narracje, które opowiadamy sobie i innym - przybiera szczególne, rozpoznawalne i zrozumiałe formy - w tym przypadku w odniesieniu do czasu (i znaczenia naszego tymczasowego życia w tym miejscu). Wreszcie, badam, w jaki sposób napięcia między tymi dwoma schematami są szczególnie interesujące dla logiki nauk psychologicznych, argumentując, że *wielostabilność wykazywana przez nasze konceptualne schematy dotyczące czasu i związku przyczynowego przemawia do wyzwań stawianych przez koncepcję wprowadzenia Peirce'a* (Peirce, 1958a, 1958b). W przeciwieństwie do twierdzenia Smitha (1969), że podczas gdy *kairos* koniecznie zawiera *chronos*, *chronos* niekoniecznie musi tworzyć *kairos*, twierdzę - zgodnie z podejściem dialogowym - że te dwie konceptualizacje czasu są, jako zjawiska psychologiczne, wzajemnie od siebie zależne. Jednakże, podczas gdy ich dialogiczna zależność tworzy znaczącą

meaningful “novelness,” the clarity of those patterned perceptions involves multistability, whereby the perception of one pattern occludes the perception of others. While not removing other possibilities in any sort of absolute sense, multistability removes them from simultaneous perception. Importantly, multistability incorporates the notion of dialogical simultaneity. In this way, the perception of time (e.g., kairic or prophetic) is consistent across features (as explored above) and “levels” (in line with the time-as-context model; Tateo & Valsiner, 2015), while remaining dialogical in nature. Similar multistability is seen in the uncomfortable relationship between abduction and induction/deduction. While each side is necessary for the other (there would be no inferential logic without abduction, and vice-versa), it is psychologically difficult, if not impossible, to logically and perceptually entertain both at the same time.

I have also examined how cultural processes help us to better understand our perceptions of the suffering of others more broadly. When we see another suffering, we attempt to explain the existence of that suffering, and such explanations speak to the power—and yet near invisibility—of semiotic mediation. In the article, *“Meaningful links between physical stimuli and illness: Semiotic mediation in experiences of ‘catching the wolf’ and ‘avoiding drafts’”* (*Culture & Psychology, 2018, 24/2, 174-189*) I explore the psychological processes by which physical and physiological experiences become meaningful elements of our narratives, particularly in our perceptions of the illnesses experienced by others. Experiences of suffering, such as physical illness, are uniquely imbued with the power to evoke, or *catalyze* (Cabell & Valsiner, 2014), the search for meaningful engagement with the environment. In this study I examine differences in meaning-making processes

„nowość”, klarowność tych wzorowych percepcji obejmuje wielostabilność, w wyniku której percepcja jednego wzorca przesłania percepcję innych. Nie usuwając innych możliwości w jakimkolwiek sensie absolutnym, multistabilność usuwa je z jednoczesnej percepcji. Co ważne, multistabilność obejmuje pojęcie równoczesności dialogowej. W ten sposób percepcja czasu (np. Kairic lub profetyczna) jest spójna między cechami (jak zbadano powyżej) i „poziomami” (zgodnie z modelem czasu jako kontekstu; Tateo i Valsiner, 2015), pozostając jednocześnie dialogowym w naturze. Podobną wielostabilność widać w niewygodnym związku między uprowadzeniem a indukcją / dedukcją. Podczas gdy każda strona jest konieczna dla drugiej (nie byłoby logiki wnioskowania bez uprowadzenia i vice versa), psychologicznie trudne, jeśli nie niemożliwe, jest logiczne i percepcyjne zabawienie obu naraz.

Zbadałem również, w jaki sposób procesy kulturowe pomagają nam lepiej zrozumieć nasze postrzeganie cierpienia innych w szerszym zakresie. Kiedy widzimy inne cierpienie, próbujemy wyjaśnić istnienie tego cierpienia, a takie wyjaśnienia przemawiają do siły - a zarazem prawie niewidzialnej - mediacji semiotycznej. W artykule *Znaczące powiązania między bodźcami fizycznymi a chorobą: mediacja semiotyczna w doświadczeniach „łapania wilka” i „unikania przeciągów”* (*Culture & Psychology, 2018, 24/2, 174-189*) badam procesy psychologiczne poprzez które doświadczenia fizyczne i fizjologiczne stają się znaczącymi elementami naszych narracji, szczególnie w naszym postrzeganiu chorób doświadczanych przez innych. Doświadczenia cierpienia, takie jak choroba fizyczna, są wyjątkowo nasycone mocą wywoływania lub *katalizowania* (Cabell i Valsiner, 2014) poszukiwania sensownego zaangażowania w otoczenie. W tej pracy badam różnice w procesach tworzenia znaczeń obejmujących zwykle doznania fizyczne, zwłaszcza zmiany

involving commonplace experiences of physical sensations, particularly changes in temperature, and I do so within the uniquely charged context of illness. I conducted semi-structured interviews in two countries (Poland and the US). The data show interesting points of both convergence and divergence on the interpersonal, intergroup, and cross-situational levels. While we are all familiar with the particular physical experiences in question (drafts of air and sitting on a cold, hard surface), they are meaningful, and thus captured in participant narratives, only in some social contexts and/or only in conjunction with certain catalysts (e.g., suffering via illness). What is more, in the absence of such meaningful, shared explanatory tools, participants showed confusion as to the source of the illness. This study includes an exploration of the poetic notion of “catching the wolf” (a Polish expression for falling ill after sitting on a cold, hard surface). I argue that, while the details may vary across cultures, the culturally informed meaning-making processes seen when we search for explanations of illness (as part of “semiotic mediation”; Valsiner, 2007) are a timeless part of how we engage with the world and they help to determine that of which we speak and that of which we are silent. Thus, this piece argues that how we relate to suffering is not somehow “direct”, but that it is a process that is culturally mediated.

I have also applied a cultural psychological and social psychological lens to examine how we relate to suffering others in need. More specifically, I have examined semiotic mediation within the realm of medicine, namely, support for organ donation (*Mazur, L. B. & Gormsen, E., 2020. “Disgust sensitivity and support for organ donation. Time to take disgust seriously,” Journal of General Internal Medicine, 35(8), 2347-51.* In the United States of America there are over

temperatury, i robię to w wyjątkowo naładowanym kontekście choroby. Przeprowadziłem wywiady częściowo ustrukturyzowane w dwóch krajach (w Polsce i USA). Dane pokazują interesujące punkty zarówno zbieżności, jak i rozbieżności na poziomie interpersonalnym, międzygrupowym i międzysytuacyjnym. Chociaż wszyscy jesteśmy zaznajomieni z konkretnymi doświadczeniami fizycznymi, o których mowa (przeciągami powietrza i siedzeniem na zimnej, twardej powierzchni), są one znaczące, a zatem uchwycone w narracjach uczestników, tylko w niektórych kontekstach społecznych i / lub tylko w połączeniu z pewnymi katalizatorami (np. cierpienie z powodu choroby). Co więcej, wobec braku tak znaczących, wspólnych narzędzi wyjaśniających, uczestnicy wykazywali dezorientację co do źródła choroby. Niniejsze opracowanie zawiera eksplorację poetyckiego pojęcia „łapanie wilka” (polskie określenie na zachorowanie po usiądciu na zimnej, twardej powierzchni). Twierdzę, że chociaż szczegóły mogą się różnić w różnych kulturach, procesy tworzenia znaczeń oparte na wiedzy kulturowej obserwowane podczas poszukiwania wyjaśnień choroby (w ramach „mediacji semiotycznej”; Valsiner, 2007) są ponadczasową częścią tego, jak angażujemy się w świata i pomagają określić, o czym mówimy, io tym, o czym milczymy. Dlatego w tym artykule dowodzimy, że sposób, w jaki odnosimy się do cierpienia, nie jest w jakiś sposób „bezpośredni”, ale że jest to proces zapośredniczony kulturowo.

Zastosowałam również kulturową psychologiczną i społeczną psychologiczną soczewkę, aby zbadać, jak odnosimy się do cierpienia innych w potrzebie. Dokładniej, zbadałam mediację semiotyczną w dziedzinie medycyny, a mianowicie wsparcie dawstwa narządów (*Mazur, LB & Gormsen, E, 2020. Wrażliwość na wstręt i wsparcie dla dawstwa narządów. Czas poważnie potraktować wstręt, Journal of General Internal Medicine, 35(8), 2347-51*). W Stanach Zjednoczonych na liście oczekujących na oddanie narządów znajduje się

113,000 people on the organ donation waiting list. In Germany, that number is over 10,000. It is therefore important that we work to increase support for organ donation in general and to increase the number of registered organ donors. Cultural psychology can help to explain the ways in which people relate to the notion of organ donation through the lens of semiotic mediation. Organ donation is an action rich in meaning. In this study we examined the relationship between disgust sensitivity and attitudes towards organ donation and the possession of an organ donor card among Germans. We also examined other important correlates of attitudes towards organ donation, such as fear, trust, and knowledge regarding organ donation. German participants ($N = 618$) filled out an online questionnaire in German. The questionnaire contained measures of: disgust sensitivity, attitude towards organ donation, fear of organ donation, trust towards the medical community, and knowledge regarding organ donation, as well as such demographic information as age, biological sex, degree of formal education, religious affiliation and level of religiosity, political orientation, and possession of an organ donor card. The results replicated previous findings regarding the influence of trust and fear on attitudes towards organ donation, but only partially supported those regarding the importance of knowledge. Importantly, disgust sensitivity had a significant impact on attitudes towards organ donation, even after controlling for other variables hereto identified as important correlates in the literature (e.g., fear, trust, knowledge). What is more, there was a significant interaction between biological sex and disgust sensitivity indicating that the relationship between disgust sensitivity and attitudes towards organ donation was stronger among women than men. Thus, while disgust is often disregarded as a “silly” or childish emotion, and unbecoming of discussions of

ponad 113 000 osób. W Niemczech liczba ta przekracza 10 000. Dlatego ważne jest, abyśmy pracowali nad zwiększeniem ogólnego wsparcia dla dawstwa narządów i zwiększeniem liczby zarejestrowanych dawców narządów. Psychologia kulturowa może pomóc wyjaśnić, w jaki sposób ludzie odnoszą się do pojęcia dawstwa narządów przez pryzmat mediacji semiotycznej. Darowizna narządów to akcja o bogatym znaczeniu. W niniejszej pracy zbadaliśmy związek między wrażliwością na wstręt a postawą wobec dawstwa narządów i posiadaniem karty dawcy organów wśród Niemców. Zbadaliśmy również inne ważne korelaty postaw wobec dawstwa narządów, takie jak strach, zaufanie i wiedza na temat dawstwa narządów. Uczestnicy z Niemiec ($N = 618$) wypełnili kwestionariusz online w języku niemieckim. Kwestionariusz zawierał miary: wrażliwości na wstręt, stosunek do dawstwa narządów, lęk przed dawstwem, zaufanie do środowiska medycznego oraz wiedzę dotyczącą dawstwa narządów, a także takie dane demograficzne jak wiek, płeć biologiczna, stopień wykształcenia, wyznanie poziom religijności, orientacja polityczna i posiadanie karty dawcy narządów. Wyniki powtórzyły wcześniejsze ustalenia dotyczące wpływu zaufania i strachu na stosunek do dawstwa narządów, ale tylko częściowo potwierdziły te dotyczące znaczenia wiedzy. Co ważne, wrażliwość na wstręt miała istotny wpływ na postawy wobec dawstwa narządów, nawet po uwzględnieniu innych zmiennych, które zostały tutaj zidentyfikowane jako istotne korelaty w literaturze (np. Strach, zaufanie, wiedza). Co więcej, wystąpiła istotna interakcja między płcią biologiczną a wrażliwością na wstręt, co wskazuje, że związek między wrażliwością na wstręt a postawą wobec dawstwa narządów był silniejszy wśród kobiet niż mężczyzn. Tak więc, podczas gdy wstręt jest często lekceważony jako „głupia” lub dziecinna emocja i nie nadaje się do dyskusji o poważnych kwestiach, takich jak dawstwo narządów, zgodnie z „zwrotem afektywnym” w psychologii, wyniki tego badania sugerują, że w celu poprawy stosunek do dawstwa narządów, powinniśmy poważnie

serious issues such as organ donation, in line with the “affective turn” in psychology, the results of this study suggest that in order to improve attitudes towards organ donation we should take feelings of disgust seriously. These findings are also very much in line with cultural psychology, wherein psychologists would assume in advance that how we relate to organ donation would be an inherently symbolically rich process. Cultural psychologists have also recently argued that greater attention should be paid to experiences of disgust (Straub, 2019). This study thus nicely illustrates—in the spirit of cultural psychology—how we are able to better understand the psychological processes underlying very particular issues related to suffering by studying the broader meaning-making processes expressed within the concept of semiotic mediation.

In the body of research present above, I have consistently argued that research at the intersection of social and cultural psychology can be of tremendous use for better understanding many of the positive and negative aspects of how we relate to suffering, and as a result, how we relate to each other.

Conclusion

The body of work presented above illustrates the value of blending traditional social psychology with cultural psychology within the study of conflict and consensus. This programmatic combination of social and cultural psychology is also, I believe, beneficial for both subfields of psychology. Social psychological research has inspired a considerable amount of work in cultural psychology (Valsiner, 2007). For example, the notions of ingroups and outgroups as developed by Tajfal and Turner have been often used by cultural psychologists. Thus, social psychological experimental research

traktować obrzydzenie. Odkrycia te są również bardzo zgodne z psychologią kulturową, w której psychologowie z góry zakładaliby, że sposób, w jaki odnosimy się do dawstwa narządów, byłby z natury procesem bogatym symbolicznie. Również psychologowie kulturowi ostatnio argumentowali, że należy zwrócić większą uwagę na doświadczenia wstrętu (Straub, 2019). W ten sposób badanie to dobrze ilustruje - w duchu psychologii kulturowej - w jaki sposób możemy lepiej zrozumieć procesy psychologiczne leżące u podstaw bardzo szczególnych problemów związanych z cierpieniem, badając szersze procesy tworzenia znaczeń wyrażone w koncepcji mediacji semiotycznej.

W przedstawionych powyżej badaniach konsekwentnie argumentowałem, że badania na przecięciu psychologii społecznej i kulturowej mogą być niezwykle przydatne dla lepszego zrozumienia wielu pozytywnych i negatywnych aspektów tego, jak odnosimy się do cierpienia, a co za tym idzie, jak odnosimy się do siebie.

Podsumowanie

Przedstawiony powyżej zbiór prac ilustruje wartość łączenia tradycyjnej psychologii społecznej z psychologią kulturową w badaniu konfliktu i konsensusu. To programowe połączenie psychologii społecznej i kulturowej jest również, jak sądzę, korzystne dla obu poddziedzin psychologii. Badania psychologii społecznej zainspirowały znaczną ilość prac z zakresu psychologii kulturowej (Valsiner, 2007). Na przykład, pojęcia grup wewnętrznych i zewnętrznych, opracowane przez Tajfala i Turnera, były często używane przez psychologów kulturowych. W ten sposób eksperymentalne badania psychologii społecznej mogą dostarczyć nowych

can produce novel insights that can then be utilized in cultural psychological research. This is in part possible due to cultural psychology's methodological inclusivity and interdisciplinarity (Straub, 2021; Valsiner, 2007). At the same time, cultural psychological perspectives can remind social psychology that meaning-making processes lie at the core of psychological life, even within the most ostensible of controlled experimental settings (Bruner, 1990). Cultural psychology's inherent skepticism towards experimental research can thus—perhaps surprisingly—also be of considerable utility for social psychologists. Recognizing the challenges faced by experimental social psychology, social psychologist and Krakow native, Gustaw Ichheiser, wrote that "... social scientists should, in my opinion, not aspire to be as 'scientific' and 'exact' as physicists or mathematicians, but should cheerfully accept the fact that what they are doing belongs to the twilight zone between science and literature." Cultural psychology shares this spirit. As an interpretive science, cultural psychology is skeptical towards many of the assumptions underlying experimental research in social psychology, such as experimental control and replicability (Valsiner, 2007). Cultural psychology is also more directly connected with cross-cultural psychology in the sense that it is more likely to assume variability across individuals and collectives from the get-go, rather than taking potential cross-cultural differences into consideration after the fact, as one tends to see in social psychology (Valsiner, 2007). Due to such differences, cultural psychology can serve as an inspiration for social psychological research, just as social psychology can inspire cultural psychologists.

Within my main line of research I am attempting to advance the study of conflict and consensus by means of a dialogue between cultural and social psychology. Both

sposrzeżeń, które można następnie wykorzystać w kulturowych badaniach psychologicznych. Jest to częściowo możliwe dzięki inkluzywności metodologicznej i interdyscyplinarności psychologii kulturowej (Straub, 2021; Valsiner, 2007). Jednocześnie kulturowe perspektywy psychologiczne mogą przypominać psychologii społecznej, że procesy tworzenia znaczeń leżą u podstaw życia psychologicznego, nawet w najbardziej pozornych kontrolowanych warunkach eksperymentalnych (Bruner, 1990). Nieodłączny sceptycyzm psychologii kulturowej wobec badań eksperymentalnych może zatem - być może zaskakująco - być również bardzo przydatny dla psychologów społecznych. Uznając wyzwania, przed którymi stoi eksperymentalna psychologia społeczna, psycholog społeczny i krakowianin Gustaw Ichheiser napisał, że "... socjologowie nie powinni moim zdaniem aspirować do bycia tak,, naukowymi "i,, dokładnymi "jak fizycy czy matematycy, ale powinni być weseli zaakceptować fakt, że to, co robią, należy do mrocznej strefy między nauką a literaturą ". Psychologia kulturowa podziela tego ducha. Jako nauka interpretacyjna, psychologia kulturowa jest sceptyczna wobec wielu założeń leżących u podstaw badań eksperymentalnych w psychologii społecznej, takich jak kontrola eksperymentalna i powtarzalność (Valsiner, 2007). Psychologia kulturowa jest również bardziej bezpośrednio związana z psychologią międzykulturową w tym sensie, że jest bardziej prawdopodobne, że od samego początku zakłada zmienność między jednostkami i zbiorowościami, niż bierze pod uwagę potencjalne różnice międzykulturowe po fakcie, jak zwykle zobaczyć w psychologii społecznej (Valsiner, 2007). Ze względu na te różnice psychologia kulturowa może być inspiracją do badań z zakresu psychologii społecznej, tak jak psychologia społeczna może inspirować psychologów kulturowych.

W ramach mojej głównej linii badań staram się pogłębić badanie konfliktu i konsensusu poprzez dialog między psychologią kulturową i

fields, albeit by slightly different methodological assumptions and different research methods, can render elements of our lives visible that we would not otherwise be able to perceive with the “naked eye.” In other words, both fields in effect help us to scratch below the surface of our psychological lives. Intergroup violence and intergroup cooperation and consensus involve processes of meaning-making that are perennially in flux, and should not be understood as immutable across time, situation, place, community, etc. In this spirit I have been working to illustrate variability in both conflict and consensus, variability that often lies just out of sight. To this end, I have also found particular inspiration in the “local” Polish context.

A well-know (and perhaps even hackneyed) phrase is that the social sciences have the wonderful ability to make the familiar seem strange, and the foreign feel familiar. I have found this to be particularly true for the manner in which Polish themes appear in my own work. Living and working in Poland has afforded me the wonderful opportunity to experience firsthand what it is like to be in a space – both professionally and personally – that is both foreign and familiar. This has constituted particularly fertile ground for my research at the crossroads of social and cultural psychology. For example, I noticed that the conversations around prison reform in the US and UK were considerably different than those in Poland, and that their different histories would be of ongoing theoretical interest to social scientists (*Mazur, L. B. & Sztuka, M. 2021. Hidden harmony. Converging interests in the development of prison reform. Theoretical Criminology, 25-1, 149-168*). Such cross-cultural differences allow us to gain a richer perspective in how collectives meaningfully approach the problem of crime and imprisonment. By examining important differences in intergroup

społeczną. Obie dziedziny, choć przy nieco innych założeniach metodologicznych i odmiennych metodach badawczych, mogą ukazać elementy naszego życia, których w innym przypadku nie byłibyśmy w stanie dostrzec „gołym okiem”. Innymi słowy, oba pola w efekcie pomagają nam drapać się pod powierzchnią naszego życia psychicznego. Przemoc międzygrupowa oraz współpraca i konsensus międzygrupowy obejmują procesy tworzenia znaczeń, które nieustannie się zmieniają i nie powinny być rozumiane jako niezmiennie w czasie, sytuacji, miejscu, społeczności itp. W tym duchu starałem się zilustrować zmienność zarówno konfliktu, jak i konsensusu, zmienność, która często pozostaje poza zasięgiem wzroku. W tym celu znalazłem również szczególną inspirację w „lokalnym” polskim kontekście.

Dobrze znanym (i być może nawet oklepanym) stwierdzeniem jest to, że nauki społeczne mają cudowną zdolność sprawiania, że to, co znane, wydaje się dziwne, a obcy wydaje się znajomy. Zauważyłem, że jest to szczególnie prawdziwe w odniesieniu do sposobu, w jaki polskie tematy pojawiają się w moich pracach. Mieszkanie i praca w Polsce dały mi wspaniałą okazję, aby na własne oczy przekonać się, jak to jest przebywać w przestrzeni - zarówno zawodowej, jak i osobistej - obcej i znajomej. Stworzyło to szczególnie podatny grunt dla moich badań na styku psychologii społecznej i kulturowej. Na przykład zauważyłem, że rozmowy na temat reformy więziennictwa w USA i Wielkiej Brytanii znacznie różniły się od tych w Polsce, a ich odmienne historie byłyby przedmiotem ciągłego teoretycznego zainteresowania socjologów (*Mazur, LB & Sztuka, M. 2021. Ukryta harmonia. Zbieżne interesy w rozwoju reformy więziennictwa. Theoretical Criminology, 25/1, 149-168*). Takie różnice międzykulturowe pozwalają nam uzyskać bogatszą perspektywę, w jaki sposób kolektywy sensownie podchodzą do problemu przestępczości i więzienia. Badając istotne różnice w relacjach międzygrupowych (a la psychologia społeczna) oraz nadające znaczenie

relations (à la social psychology) and the meaning making processes around incarceration and crime (à la cultural psychology), we can formulate new questions about these tremendously important issues and institutions. I submit that our understanding of the psychology underlying conflict and consensus can be enriched by both social and cultural psychological perspectives and the dialogue between them.

The fact that Polish perspectives on matters of conflict and consensus are both familiar and foreign to most of the English speaking world can render “local” Polish issues of particular value for social and cultural psychologists. For example, while people in the US, the UK, France, and Germany often spoke and continue to speak about the First World War in a similar manner, Polish writing on the suffering of the time are often of a very different nature (*Mazur, L. B. 2018.*

Searching for the sense of suffering. Looking through the lens of enchanted and disenchanting worldviews). For example, the messianic writings of Waclaw Mileski, a Catholic convert from Judaism (born Waclaw Mutermilch), allow us to explore these fascinating understandings of suffering; understandings that are very much foreign in these other contexts. If we hope to better understand the meaning making processes around suffering, conflict, and cohesion, such non-traditional sources of research data are invaluable. Similarly, the early objections to National Socialism raised by many Polish clergy-academics in the 1930s provide a tremendously important source of information on the nature of resistance to totalitarianism (*Kostkiewicz, J. & Mazur, L. B. 2021. Nazism and religion. Polish Catholic concerns regarding the rise of National Socialism in Germany. European History Quarterly, 51-2, 214-238*):

procesom związanym z więzieniem i przestępczością (a la psychologia kulturowa), możemy sformułować nowe pytania dotyczące tych niezwykle ważnych zagadnień i instytucji. Twierdzę, że nasze rozumienie psychologii leżącej u podstaw konfliktu i konsensusu może zostać wzbogacone zarówno przez społeczną, jak i kulturową perspektywę psychologiczną oraz dialog między nimi.

Fakt, że polskie spojrzenie na kwestie konfliktu i konsensusu są zarówno znane, jak i obce większości anglojęzycznego świata, może sprawić, że „lokalne” polskie kwestie będą miały szczególną wartość dla psychologów społecznych i kulturowych. Na przykład, podczas gdy ludzie w USA, Wielkiej Brytanii, Francji i Niemczech często mówili i nadal mówią o I wojnie światowej w podobny sposób, polskie pisma o cierpieniach tamtych czasów mają często bardzo inny charakter (*Mazur, LB 2018. Poszukiwanie sensu cierpienia. Patrząc przez pryzmat zaczarowanych i rozczarowanych światopoglądów*). Na przykład mesjanistyczne pisma Waclawa Mileskiego, katolickiego nawróconego z judaizmu (ur. Waclaw Mutermilch), pozwalają nam zgłębić te fascynujące rozumienie cierpienia; zrozumienia, które są bardzo obce w tych innych kontekstach. Jeśli mamy nadzieję lepiej zrozumieć znaczenie procesów związanych z cierpieniem, konfliktem i spójnością, takie nietradycyjne źródła danych badawczych są nieocenione. Podobnie, wczesne zastrzeżenia wobec narodowego socjalizmu zgłaszane przez wielu polskich duchownych-naukowców w latach trzydziestych XX wieku stanowią niezwykle ważne źródło informacji o naturze oporu wobec totalitaryzmu (*Kostkiewicz, J. & Mazur, LB 2021. Nazizm i religia. Polsko-katolickie obawy o powstanie narodowego socjalizmu w Niemczech. Kwartalnik Historii Europejskiej, 51-2, 214-238*):

Próbując wyjaśnić powstanie narodowego socjalizmu, większość

In attempting to explain the rise of National Socialism, most of Western scholarship after the Second World War looks back in time through the lens of what came later, primarily the Holocaust and the wider horrors of World War II. Polish critical discourse on the rise of National Socialism developed side-by-side with the rise of Nazism itself, and can therefore provide invaluable insights into the phenomenon in real time. These scholars were deeply concerned with the religious elements of this new German movement, and they perceived the dangers of this movement before it took on the level of violence the world would later come to primarily associate with it. The religious and cultural nature of their criticisms of National Socialism made them unacceptable in post-war Poland, and makes them in part foreign to many of us today, particularly to non-Catholics and non-Poles. While we need not share their religious convictions or their cultural background, their assessments of the rise of National Socialism ought to be taken seriously by anyone interested in the rise of this totalitarian movement.

In developing a social-cultural approach to the study of conflict and consensus, I have gathered inspiration from a wide range of “local” issues, be they the historical Polish texts of Gustaw Ichheiser (*Mazur, L. B. 2018. Historical insights on the nature of social psychology: Gustaw Ichheiser's pre-war Polish texts*), the unique social-cultural dynamics around American and Polish monuments to suffering and struggle (*Mazur, L. B. 2020. In dialogue with nature. The centrifugal and centripetal voices of historic trees. Culture & Psychology, 26-4, 879-893*), Polish and American explanations of illness

zachodnich badań naukowych po drugiej wojnie światowej spogląda w przeszłość przez pryzmat tego, co nastąpiło później, przede wszystkim Holocaustu i szerszych okropności II wojny światowej. Polski dyskurs krytyczny na temat narodzin narodowego socjalizmu rozwijał się równoległe z narodzinami samego nazizmu i dlatego może dostarczyć nieocenionych informacji na temat tego zjawiska w czasie rzeczywistym. Uczni ci byli głęboko zaniepokojeni religijnymi elementami tego nowego ruchu niemieckiego i dostrzegli niebezpieczeństwa tego ruchu, zanim przyjął on poziom przemocy, który świat miał później kojarzyć głównie z nim. Religijny i kulturowy charakter ich krytyki narodowego socjalizmu sprawił, że były one nie do przyjęcia w powojennej Polsce, a częściowo dla wielu z nas dzisiaj, zwłaszcza dla niekatolików i nie-Polaków. Chociaż nie musimy podzielać ich przekonań religijnych ani ich pochodzenia kulturowego, każdy zainteresowany powstaniem tego totalitarnego ruchu powinien poważnie potraktować ich ocenę powstania narodowego socjalizmu.

Tworząc społeczno-kulturowe podejście do badania konfliktu i konsensusu, czerpałem inspirację z szerokiego zakresu zagadnień „lokalnych”, czy to historycznych polskich tekstów Gustawa Ichheisera (*Mazur, LB 2018. Historyczne spojrzenie na naturę psychologii społecznej: przedwojenne polskie teksty Gustawa Ichheisera*), unikalna społeczno-kulturowa dynamika wokół amerykańskich i polskich pomników cierpienia i walki (*Mazur, LB 2020. W dialogu z naturą. Odśrodkowe i dośrodkowe głosy zabytkowych drzew. Culture & Psychology, 26-4, 879-893*), polskie i amerykańskie wyjaśnienia choroby (*Mazur, LB 2018. Znaczące powiązania między bodźcami fizycznymi a chorobą: mediacja semiotyczna w*

<p>(Mazur, L. B. 2018. <i>Meaningful links between physical stimuli and illness: Semiotic mediation in experiences of “catching the wolf” and “avoiding drafts”</i>. <i>Culture & Psychology</i>, 24-2, 174-189), historical awareness of shifting national borders in the wake of war (Mazur, L. B. 2021. <i>Where the violence happened matters. Shifting national borders leads to shifting assessments of collective responsibility. Political Geography</i>), or different understandings of collective identity and collective struggle (Mazur, L. B. 2015. <i>Prejudice reduction and collective action: A conflict or confluence of interests? Journal of Social and Political Psychology</i>, 3-2, 291-308), the unique familiarity and foreignness of the Polish context (to much of the English-speaking world and Western Europe) has time and again provided rich “data” for social-cultural research. By combining cultural and social psychology within a culturally sensitive and interdisciplinary approach, I have been working to provide new insights into the psychology of conflict and consensus.</p>	<p>doświadczeniach „łapania wilka” i „unikania przeciągów”. <i>Kultura i psychologia</i>, 24-2, 174-189), historyczna świadomość przesuwania się granic narodowych w obliczu wojny (Mazur, LB 2021. <i>W artykule „Gdzie doszło do przemocy, ma znaczenie. Przesuwanie granic państwowych prowadzi do zmiany ocen odpowiedzialności zbiorowej. Geografia polityczna</i>), czy inne rozumienie tożsamości zbiorowej i zbiorowej walki (Mazur, LB 2015. <i>Redukcja uprzedzeń i działania zbiorowe: konflikt czy zbieżność interesów? Journal of Social and Political Psychology</i>, 3-2, 291-308), wyjątkowa znajomość i obcość polskiego kontekstu (dla większości anglojęzycznego świata i Europy Zachodniej) wielokrotnie dostarczała bogatych „danych” badania kulturowe. Łącząc psychologię kulturową i społeczną z kulturowo wrażliwym i interdyscyplinarnym podejściem, starałem się zapewnić nowe spojrzenie na psychologię konfliktu i konsensusu.</p>
--	---

References

- Ames, D.L., & Fisk, S.T. (2015). Perceived intent motivates people to magnify observed harms. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 112(12), 3599-3605.
- Bakhtin, M. M. (1981). Discourse in the novel. In M. Holquist (Ed.), C. Emerson & M. Holquist (Trans.), *The dialogic imagination: Four essays by M. M. Bakhtin* (pp. 259–422). Austin, TX: University of Texas Press.
- Bar-Tal, D. & Hammack, P. L. (2012). Conflict, delegitimization, and violence. In L. R. Tropp (Ed.), *Oxford handbook of intergroup conflict* (pp. 29-52). Oxford, UK: Oxford University Press.
- Bar-Tal, D., Chernyak-Hai, L., Schori, N., & Gundar, A. (2009). A sense of self-perceived collective victimhood in intractable conflicts. *International Review of the Red Cross*, 91, 229–258.
- Baumeister, R. F. (1986). *Identity: Cultural change and the struggle for self*. New York, NY: Oxford University Press.
- Bilali, R., & Ross, M. A. (2012). Remembering intergroup conflict. In L. R. Tropp (Ed.), *Oxford handbook of intergroup conflict* (pp. 123-135). Oxford, UK: Oxford University Press.

- Bowker, G. C., & Star, S. L. (1999). *Sorting things out. Classification and its consequences*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Brinkmann, S. (2009). Literature as qualitative inquiry: The novelist as a researcher. *Qualitative Inquiry*, 15(8), 1376–1394.
- Bronowski, J. (1964). *The Identity of Man*. Garden City, NJ: American Museum Science Books.
- Bruner, J. (1990). *Acts of Meaning*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Buber, M. (1965). *Between man and man* (R. G. Smoth, Trans.). New York, NY: Macmillan.
- Buber, M. (1937/2018). *I and Thou* (Trans. R.G. Smith). Bloomsbury Academic.
- Buber, M. (1992). In S. N. Eisenstadt (Ed.), *On intersubjectivity and cultural creativity*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Cabell, K., & Valsiner, J. (Eds.). (2014). *The catalyzing mind. Beyond models of causality*. New York, NY: Springer Verlag.
- Danziger, K. (1990). *Constructing the subject: Historical origins of psychological research*. New York, NY: Cambridge University Press.
- Danziger, K. (1992). The project of an experimental social psychology: Historical perspectives. *Science in Context*, 5, 309–328.
- Danziger, K. (1997). *Naming the mind: How psychology found its language*. London, UK: Sage.
- Danziger, K. (2000). Making social psychology experimental: A conceptual history, 1920-1970. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 36(4), 329-347.
- Dicke, W. & Boer, W. (2020). *Shaping the future with Horizon Europe – universities in the Netherlands*. Association of Universities in the Netherlands. Accessed online at: <https://www.vsnu.nl/files/documenten/Domeinen/Internationaal/Position%20paper%20Horizon%20Europe.pdf>
- Dickens, C. (1843/1993). *A Christmas carol*. Ware, UK: Wordsworth Classics.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58.
- Feierstein, D. (2014). Beyond the binary model. National security doctrine in Argentina as a way of rethinking genocide as a social practice, in A. L. Hinton, T. L. Pointe, & D. Irvin-Erickson (Eds.), *Hidden Genocides. Power, Knowledge, Memory* (pp. 68–80). New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.
- Friedman, M. (1956). *Martin Buber. The life of dialogue*. University of Chicago Press.
- Friedman, M. (2005). Martin Buber and Mikhail Bakhtin: The dialogue of voices and the word that is spoken. In B. Banaty & P. M. Jenlink (Eds.), *Dialogue as a means of collective communication* (pp. 29–40). Kluwer.
- Friedman, M. (2011). Healing through meeting. Dialogical psychotherapy. In K. P. Kramer (Ed.), *Dialogically speaking. Maurice Friedman's interdisciplinary humanism* (pp. 219–236). Pickwick.

- Gergen, K. (2009). *Relational being: Beyond self and community*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Goodman, P., Page, J. & Phelps, M. (2015). The long struggle: An agonistic perspective on penal development. *Theoretical Criminology*, 19(3): 315–335.
- Goodman, P., Page, J. & Phelps, M. (2017). *Breaking the Pendulum: The Long Struggle over Criminal Justice*. New York, NY: Oxford University Press.
- Gray, K. & Wegner, D.M. (2008). The sting of intentional pain. *Psychological Science*, 19(12), 1260-1263.
- Gregory, D., & Pred, A. (Eds.). (2007). *Violent geographies. Fear, terror, and political violence*. New York, NY: Routledge.
- Grzywacz, A. (2011). Drzewa jako obiekty kulturowe [Trees as cultural objects]. *Studia I Materiały Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej w Rogowie*, R, 13, 4(29), 45–62.
- Hahn, U., Lagnado, D., Lewandowsky, S., & Chater, N. (2020, March 21). Crisis knowledge management: Reconfiguring the behavioural science community for rapid responding in the Covid-19 crisis. <https://doi.org/10.31234/osf.io/hsxdk>
- Hanke, K., Liu, J. H., Hilton, D. J., Bilewicz, M., Garber, I., Huang, L.-L., et al. (2013). When the past haunts the present: Intergroup forgiveness and historical closure in post World War II societies in Asia and in Europe. *International Journal of Intercultural Relations*, 37, 287–301.
- Hasbullah, S. H., & Korf, B. (2009). Muslim geographies and the politics of purification in Sri Lanka after the 2004 Tsunami. *Singapore Journal of Tropical Geography*, 30, 248–264.
- Hoffer, E. (1951). *The true believer*. New York, NY: Harper & Row.
- Holquist, M. (2002). *Dialogism: Bakhtin and his world* (2nd ed.). New York, NY: Routledge.
- House, J. S. (1977). The three faces of social psychology. *Sociometry*, 40(2), 161-177.
- Irvin-Erickson, D. (2016). *Rafaël Lemkin and the concept of genocide*. Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press.
- Iyengar, S. (1991). *Is anyone responsible? How television frames political issues*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Johnson, S. B. (2012). Increasing psychology's role in interdisciplinary science. *APA Monitor*, 43(2). Accessed online at: <https://www.apa.org/monitor/2012/02/pc>
- Kramer, K. P., & Gawlick, M. (2003). *Martin Buber's I and Thou. Practicing living dialogue*. Paulist Press.
- Lebow, R. N., Kansteiner, W., & Fogu, C. (Eds.) (2006). *The politics of memory in postwar Europe*. Durham, NC: Duke University Press.
- Lehar, S. (2003). *The world in your head: A Gestalt view of the mechanism of conscious experience*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Lewis, C. S. (1946/1973). *The great divorce: A dream*. San Francisco, CA: Harper.

- Lickel, B. (2012). Retribution and revenge. In L. R. Tropp (Ed.), *Oxford handbook of intergroup conflict* (pp. 89-105). Oxford, UK: Oxford University Press.
- MacDonald, D. (2008). *Identity politics in the age of genocide: The Holocaust and historical representation*. New York, NY: Routledge.
- Matthes, J. (2012). Framing politics: An integrative approach. *American Behavioral Scientist*, 56(3), 247–259.
- Michell, J. (2004). *Measurement in psychology. Critical history of a methodological concept*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Moghaddam, F. M. (2004). From “psychology in literature” to “psychology is literature”: An exploration of boundaries and relationships. *Theory & Psychology*, 14, 505–525. doi: 10.1177/0959354304044922
- Moghaddam, F. M. (2008). The psychological citizen and the two concepts of social contract: A preliminary analysis. *Political Psychology*, 29(6), 881–901.
- Mummendey, A., & Wenzel, M. (1999). Social discrimination and tolerance in intergroup relations: Reactions to intergroup difference. *Personality and Social Psychology Review*, 3, 158–174
- Nadler, A. (2012). Intergroup reconciliation: definitions, processes, and future directions. In L. R. Tropp (Ed.), *Oxford handbook of intergroup conflict* (pp. 291-308). Oxford, UK: Oxford University Press.
- National Academic of Sciences (2005). *Facilitating Interdisciplinary Research*. Committee on Facilitating Interdisciplinary Research. Committee on Science, Engineering, and Public Policy. Accessed online at: <https://www.nap.edu/>
- Overbeck, J. R. (2010). Concepts and historical perspectives on power. In A. Guinote & T. K. Vescio (eds.), *The Social Psychology of Power* (pp. 19–45). New York, NY: Guilford Publications.
- Peirce, C. S. (1958a). *Collected papers: Vols. 1–6* (C. Hartshorne & P. Weiss, Eds.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Peirce, C. S. (1958b). *Collected papers: Vols. 7–8* (A. Burks, Ed.). Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Philo, C. (2017). Less-than-human geographies. *Political Geography*, 60, 256–258.
- Polish Ministry of Science and Higher Education (nd). *Program rozwoju szkolnictwa wyższego I nauki na lata 2015-2030*. Accessed online at <https://www.bip.nauka.gov.pl/komunikaty-rzeczniaka-prasowego-mnisw/program-rozwoju-szkolnictwa-wyzszego-i-nauki-na-lata-2015-2030.html>
- Popper, K. R. (1963). *Conjectures and Refutations: The Growth of Scientific Knowledge*. New York, NY: Routledge and Kegan Paul.
- Rayment-Pickard, H. (2004). *The myths of time: From Saint Augustine to American Beauty*. London, UK: Darton, Longman & Todd.

- Rorty, R. (1967/1992). *The linguistic turn. Essays in philosophical method. With two retrospective essays.* University of Chicago Press.
- Rosch, E. (1975). Cognitive representations of semantic categories. *Journal of Experimental Psychology: General*, *104*, 192-233.
- Shweder, R.A. (1999). Why cultural psychology? *Ethos*, *27*(1), 62-73.
- Smedslund, J. (2009). The mismatch between current research methods and the nature of psychological phenomena: What researchers must learn from practitioners. *Theory & Psychology*, *19*(6), 778-794.
- Smedslund, J. (2016). Why psychology cannot be an empirical science. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, *50*(2), 185-195.
- Smith, J. E. (1969). Time, times, and the “right time”; “Chronos” and “kairos”. *The Monist*, *53*(1), 1–13.
- Sørensen, E. (2018). Materialität [Materiality]. In C. Kölbl & A. Sieben (Eds.), *Stichwörter zur Kulturpsychologie [Keywords of cultural psychology]* (pp. 255–261). Psychosozial-Verlag.
- Springer, S. (2011). Violence sits in places? Cultural practice, neoliberal rationalism, and virulent imaginative geographies. *Political Geography*, *30*, 90–98.
- Springer, S., & Le Billon. (2016). Violence and space: An introduction to the geographies of violence. *Political Geography*, *52*, 1–3.
- Stangor, C. (2013). *Principles of Social Psychology*. BC open textbook collection. Retrieved from: catalog.flatworldknowledge.com
- Straub, J. (2019). *Die Macht negativer Affekte. Identität, kulturelle Unterschiede, interkulturelle Kompetenz.* Gießen: Psychosozial-Verlag.
- Straub, J. (2021). *Psychologie als interpretative Wissenschaft (Band I).* Gießen: Psychosozial-Verlag.
- Tajfel, H. (Ed.). (1982). *Social identity and intergroup relations.* Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Tajfel, H., Billig, M., G., Bundy, R. P., & Flament, C. (1971). Social categorization and intergroup behavior. *European Journal of Social Psychology*, *1*, 149-178.
- Tajfel, H., & Turner, J. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-48). Monterey, CA: Brooks & Cole.
- Tajfel, H., & Turner, J.C. (1986). The social identity theory of intergroup behavior. In S. Worchel & W. G. Austin (Eds.), *Psychology of intergroup relation* (pp. 7-24). Chicago, IL: Hall Publishers.
- Taylor, C. (2007). *A secular age.* Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Tateo, L., & Valsiner, J. (2015). Time breath of psychological theories: A meta-theoretical focus. *Review of General Psychology*, *19*(3), 357–364.

- Torowska, J. (2008). Edukacja na rzecz dziedzictwa kulturowego. Aspekty teoretyczne i praktyczne [Education and cultural inheritance. Theoretical and practical aspects]. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Turner, J. C. (1978). Social categorization and social discrimination in the minimal group paradigm. In H. Tajfel (Ed.), *Differentiation between social groups: Studies in the social psychology of intergroup relations* (pp. 235-250). London, UK: Academic Press.
- Turner, J. C., & Reynolds, K. J. (2010). The story of social identity. In T. Postmes & N. Branscombe (Eds.), *Rediscovering social identity: Core sources* (pp. 13-32). New York, NY: Psychology Press.
- Tyner, J. A. (2008). *The killing of Cambodia: Geography, genocide, and the unmaking of space*. Aldershot, UK: Ashgate. Tyner, J. A. (2013). Population geography I: Surplus populations. *Progress in Human Geography*, 37(5), 701–711.
- Valsiner, J. (2007). *Culture in minds and societies. Foundations of cultural psychology*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Valsiner, J. (2012). *A guided science: History of psychology in the mirror of its making*. Piscataway, NJ: Transaction.
- Valsiner, J. (2017). *From methodology to methods in human psychology*. Cham, Switzerland: Springer.
- Valsiner, J. (2018). Culture in psychology. Towards the study of structured, highly variable, and self-regulatory psychological phenomena. In G. Marsico & J. Valsiner (Eds.), *Beyond the mind. Cultural dynamics of the psyche* (pp. 3-24). Charlotte, NC: Information Age.
- Waldzus, S., & Mummendey, A. (2004). Inclusion in a superordinate category, ingroup prototypicality, and attitudes towards outgroups. *Journal of Experimental Social Psychology*, 40, 466-477.
- Wenzel, M., Mummendey, A., Weber, U., & Waldzus, S. (2003). The ingroup as *pars pro toto*: Projection from the ingroup onto the inclusive category as a precursor to social discrimination. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(4), 461-473.
- Zubrzycki, G. (2006). *The crosses of Auschwitz: Nationalism and religion in post-Communist Poland*. Chicago, IL: University of Chicago Press.

5. Informacja o wykazywaniu się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Obecnie jestem wiceprzewodniczącą ds. Badań w Instytucie Badań Psychologicznych Uniwersytetu Zygmunta Freuda w Berlinie.

W ciągu ostatnich kilku lat wykładałem na kilku uniwersytetach w Polsce, Niemczech, Austrii i Stanach Zjednoczonych (patrz Rozdział 6 poniżej).

W ciągu ostatnich kilku lat brałem udział w konferencjach międzynarodowych, w tym w kilku prezentacjach ze współpracownikami z Niemiec i Stanów Zjednoczonych (patrz Rozdział 6 poniżej).

W ciągu ostatnich kilku lat byłem recenzentem w 11 różnych czasopismach międzynarodowych (w tym *Psychological Review*, *Analysis of Social Issues and Public Policy* oraz *European Journal of Social Psychology*) i 1 serii książek (*Cambridge Handbooks of Psychology*) (zobacz pełną listę w sekcji 7 poniżej). Jestem także redaktorem naczelnym *Orbis Idearum*, *European Journal of the History of Ideas*, wydawanego przez Centrum Badań Historii Idei Uniwersytetu Jagiellońskiego, lokalną organizację z aktywnymi partnerami międzynarodowymi z ponad 10 różnych krajów.

6. Informacja o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych oraz popularyzujących naukę lub sztukę.

Otrzymałem nagrodę nauczyciela Uniwersytetu Jagiellońskiego w 2021 roku (*wyróżnienia za właściwości jakości pracy dydaktycznej*)

Od czasu uzyskania stopnia doktora prowadziłem liczne i szerokie kursy w języku polskim i angielskim w kilku instytucjach:

Uniwersytet Jagielloński, Adjunkt

The Fundamentals of Mediation (2020, 2021) (in Polish)

Introduction to Psychology (2019, 2021) (in Polish)

Experimental Methods (2018, 2019, 2020) (in Polish)

The Foundations of Crisis Intervention (2018, 2019, 2020) (in Polish)

The Psychological Foundations of Prosocial Behavior (2017, 2018, 2019) (in Polish)

The Notion of Power in the Social Sciences (2017, 2018, 2019, 2020) (in English)

Sociology of Small Groups (2018) (in Polish)

The Notion of the Person in Psychological Science (2018, 2019, 2020, 2021) (in Polish)

The Holocaust and its Cultural Meanings (2018) (in English)

Sigmund Freud University, Berlin, Niemcy

Introduction to the Empirical Human and Social Sciences (2016-2020) (in English)

Sociology (2016-2021) (in English)

Introduction to Business, Industrial and Organizational Psychology (2016-2020) (in English)

Social Psychology Research Practicum (2016-2021) (in English)

Developmental and Learning Psychology (2015-2016) (in English)

Sigmund Freud University, Wiedeń, Austria

Organizational Psychology (2021) (in English)

Uniwersytet Warszawski

Social Categorization: Theory and Application (2015) (in English)

Od czasu uzyskania doktoratu wyglosilem następujące prezentacje na konferencjach:

- Mazur, L. B. (2019, June). *The “slippery” process of “sliding” towards the concrete and simple in Holocaust and WWII education*. Auschwitz Jewish Cultural Center.
- Mazur, L. B. (2019, March). *Can we predict intentional behavior on the basis of “evidence”?* Evidence-based Practices in Resocialization Pedagogy. Department of Education, Adam Mickiewicz Univ., Poznań, Poland.
- Mazur, L. B. (2018, October). *Commentary on “Art as a Domain of Symbolic Reality – Psychological Approaches to a Work of Art and its (Psycho-)Analysis”* by Herbert Fitzek. The Symbolic in Cultural Psychology. Berlin.
- Mazur, L. B. (2018, September). *Borders and Bridges. 70th Anniversary of the Berlin Airlift*. Templehof Airport, Berlin, Germany. <https://www.sfu-berlin.de/de/tag/lucas-mazur/>
- Mazur, L. B. (2018, June). *Geopolityczny „framing” w edukacji o historycznych zbrodniach* [Geopolitical framing in the teaching of historical violence]. Pamięć, Historia, Tożsamość. [Memory, History, and Identity]. University of Opole, Poland.
- Mazur, L. B. (2017, November). *There is no such thing as a “good death”. Frailty, fallibility, and finitude as foundations of virtue*. Commemorative Conference in memoriam Michel Kowalewicz. History of Ideas Research Centre & Department of Sociology, Jagiellonian Uni., Krakow, Poland.
- Mazur, L. B. (2016, November). *Wpływ uproszczonych materiałów edukacyjno-historycznych na wizerunek Polski za granicą*. [The Impact of Simplified

Historical-Educational Materials on the Image of Poland Abroad]. III Rzeczpospolita 1990-2016 – Ocena Funkcjonowania. Jagiellonian University, Krakow, Poland.

Mazur, L. B. (2015, July). *Essentialism, Doubt & Trust in Social Psychology's Search for Group-Based Social Justice*. European Society for Philosophy and Psychology. University of Tartu, Estonia.

Mazur, L. B. & Watzlawik, M. (2015, February). *Nature leaves no gaps: Has fantasy really fallen through the cracks?* Niels Bohr Lecture Series. Aalborg University, Denmark.

7. Poza kwestiami wymienionymi w pkt. 1-6, wnioskodawca może podać inne informacje, ważne z jego punktu widzenia, okres kariery zawodowej.

W ostatnim czasie wraz z interdyscyplinarnym zespołem otrzymaliśmy: Mini-grant POB FutureSoc Prawo i wyzwania współczesności, nowoczesności i przyszłości, 2021

Bywam recenzentem dla następujących placówek:

Ad-hoc reviewer – *Psychological Review*

Ad-hoc reviewer – *Analysis of Social Issues and Public Policy*

Ad-hoc reviewer – *European Journal of Social Psychology*

Ad-hoc reviewer – *Culture & Psychology*

Ad-hoc reviewer – *Journal of Social and Political Psychology*

Ad-hoc reviewer – *Journal of Social Issues*

Ad-hoc reviewer – *Studies in Ethnicity and Nationalism*

Ad-hoc reviewer – *Europe's Journal of Psychology*

Ad-hoc reviewer – *Journal of Forensic Psychology Practice*

Ad-hoc reviewer – *Integrative Psychological and Behavioral Science*

Ad-hoc reviewer – *Human Arenas*

Reviewer of Book Proposals – *Cambridge Handbooks of Psychology*

Jestem redaktorem naczelnym *Orbis Idearum, European Journal of the History of Ideas*, wydawanego przez Centrum Badań Historii Idei Uniwersytetu Jagiellońskiego, lokalną organizację z aktywnymi partnerami międzynarodowymi z ponad 10 różnych krajów.

Byłem członkiem Komitetu Organizacyjnego międzynarodowej konferencji *Education & the State*, Uniwersytet Jagielloński (2020) oraz międzynarodowej konferencji *Educational Goods & their Pedagogical Exploration*, Uniwersytet Jagielloński (2018).

Jestem redaktorem anglojęzycznym w *Polskiej Myśl Pedagogicznej*.

Współpracowałem blisko z kilkoma pracownikami akademickimi Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Warszawskiego, redagując szeroką gamę publikacji naukowych w języku angielskim.

Dodatkowy rozdział

Mazur, L. B., Nair, R., & Vollhardt, J.R. (2015). Dynamics of group and intergroup relations, in A. Dost-Gözkan & D. Sönmez Keith (Eds.), *Norms, Groups, Conflict and Social Change. Rediscovering Muzafer Sherif's psychology* (pp. 159-186). Piscataway, NJ: Routledge.

In this piece we explain why Sherif's thinking on intergroup dynamics is not adequately captured by the "realistic conflict theory" to arise out of the Robbers Cave studies for which he is predominantly now known. It presents a much richer source of insight regarding intergroup dynamics.	W tym rozdziale wyjaśniamy, dlaczego myślenie Sherifa o dynamice międzygrupowej nie zostało odpowiednio uchwycone przez „realistyczną teorię konfliktu”, która wyrosła z badań Jaskini Zbójów, z których jest obecnie głównie znany. Prezentuje znacznie bogatsze źródło wglądu w dynamikę międzygrupową.
--	---

Dodatkowe publikacje na temat filozofii nauk społecznych

Mazur, L. B. (2021). The epistemological imperialism of science. Reinvigorating early critiques of scientism. *Frontiers in Psychology. Theoretical and Philosophical Psychology*, 11, Article 609823. doi: 10.3389/fpsyg.2020.609823 (70 punktów)

Mazur, L. B. (2020). Progress in psychological science. The importance of informed ignorance and curiosity-driven questions. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 54, 613-624. doi: 10.1007/s12124-020-09538-z (70 punktów)

- Mazur, L. B. (2018). Historical insights on the nature of social psychology: Gustaw Ichheiser's pre-war Polish texts. In A. C. Joerchel & G. Benetka (eds.) *Memories of Gustav Ichheiser. Life and works of an exiled social scientist* (pp. 103-134). Cham, Switzerland: Springer. (20 punktów)
- Mazur, L. B. & Neset, S. (2018). Democratic revolutions? Interdisciplinary insights on social stability and social change in psychology and political science. In B. Wagoner, F. Moghaddam, & J. Valsiner (Eds.). *The road to actualized democracy: A psychological exploration* (pp. 85-110). Charlotte, NC: Information Age Publishing. (20 punktów)
- Mazur, L. B. (2017). Gaps in human knowledge. Highlighting the whole beyond our conceptual reach. In B. Wagoner, I. Bresco, & S. H. Awad (Eds.), *The Psychology of Imagination: History, Theory and New Research Horizons* (pp. 239-252). Charlotte, NC: Information Age Publishing. (20 punktów)
- Mazur, L. B. (2016). Sincerity in academia. In M. Watzlawik, A. Kriebel, & J. Valsiner (Eds.), *Particulars and Universals in Clinical and Developmental Psychology* (pp. 278-280). Charlotte, NC: Information Age Publishing. (20 punktów)
- Mazur, L. B. & Watzlawik, M. (2016). Debates about the scientific status of psychology: Looking at the bright side. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 50(4), 555-7. doi: 10.1007/s12124-016-9352-8 (70 punktów)
- Mazur, L. B. (2015). Defining power in social psychology. *Orbis Idearum*, 2(1), 101-114. (40 punktów)

I am deeply convinced that when taken seriously, cultural and social psychology are of tremendous value to psychology in general. By applying a cultural psychological lens (not only a cross-cultural lens) and a truly *social* social psychological lens to the broader field (i.e., in the spirit of European social psychology where more emphasis is placed on the social and the cultural relative to the US version of social psychology; see European Association of Social Psychology <https://www.easp.eu/about/>), we can learn a great deal about what psychologists do and what psychology is understood to be all about. I believe this to be of particular importance within the context of the ongoing “replication crisis” in psychology (particularly in social psychology), where I believe the challenge lies not so much in matters of method as in matters of methodology (Valsiner, 2017). I have been trying to contribute to the long-running discussion about the nature of psychological research. In so doing, I have been trying to write *critically and constructively* about the field, that is, I have been working to strike a balance between critique and constructive suggestions as to how we might move forward. While I believe in the value of empirical and even experimental research (as one would see on the basis of my main research columns), I also believe philosophy and even metaphysics to be of importance (a position that may often irk the pure empiricist). What is more, I also believe that in order to move forward we may very well often have to take a step or two backwards, which is to say that we can still learn a lot by a careful study of our intellectual history. The lessons of the past ought not be summarily discarded as we reach for the next new method to appear in our empirically-oriented tool kit.

Jestem głęboko przekonany, że psychologia kulturowa i społeczna traktowana poważnie, ma ogromną wartość dla psychologii w ogóle. Stosując kulturową soczewkę psychologiczną (nie tylko międzykulturową) i prawdziwie *społeczną* psychologiczną soczewkę do szerszej dziedziny (tj. W duchu europejskiej psychologii społecznej, w której większy nacisk kładzie się na społeczną i kulturową relację Amerykańska wersja psychologii społecznej; patrz European Association of Social Psychology <https://www.easp.eu/about/>), możemy się wiele dowiedzieć o tym, czym zajmują się psychologowie i na czym polega psychologia. Uważam, że ma to szczególne znaczenie w kontekście trwającego „kryzysu replikacyjnego” w psychologii (szczególnie w psychologii społecznej), gdzie moim zdaniem wyzwanie leży nie tyle w kwestiach metodycznych, ile w kwestiach metodologicznych (Valsiner, 2017). Starłem się uczestniczyć w długotrwałej dyskusji na temat natury badań psychologicznych. Czyniąc to, starałem się pisać *krytycznie i konstruktywnie* o tej dziedzinie, to znaczy starałem się znaleźć równowagę między krytyką a konstruktywnymi sugestiami co do tego, jak możemy iść naprzód. Chociaż wierzę w wartość badań empirycznych, a nawet eksperymentalnych (jak widać na podstawie moich głównych artykułów badawczych), uważam również, że ważna jest filozofia, a nawet metafizyka (stanowisko, które często może irytować czystego empirystę). Co więcej, uważam również, że aby pójść naprzód, bardzo często będziemy musieli zrobić krok lub dwa wstecz, co oznacza, że wciąż możemy się wiele nauczyć, uważnie studiując naszą historię intelektualną. Nie należy w gnieniu oka odrzucać lekcji z przeszłości, gdy sięgamy po następną nową metodę, która pojawi się w naszym empirycznie zorientowanym zestawie narzędzi.

In Mazur, L. B. (2021). *The epistemological imperialism of science. Reinvigorating early critiques of scientism. Frontiers in Psychology. Theoretical and Philosophical Psychology, 11, Article 609823* argue that positivism has had a tremendous impact on the development of the social sciences over the past two centuries, deeply influencing current method and theory, and deeply seeping into our broader understandings of the nature of the social sciences. Positivism, while partially evolved from what it was in the 19th century, is far from dead. Postmodernism has attempted to loosen the grip of positivism on our thinking, and while it has not been without its successes, postmodernism has worked more to deconstruct positivism than to construct something new in its place. I argue that as psychologists perennially wrestle to find and retain their intellectual balance within the methodological, theoretical, and epistemological struggles between positivism and postmodernism, pre-postmodern criticisms of positivism have been largely forgotten. Although they remain deeply buried at the core of psychology, these early alternatives to positivism are rarely given explicit hearing today. In this piece I explore some of the early critiques of positivism, particularly of its scientism, as well as early suggestions to tip the scales (back) in favor of *sapientia* (“wisdom”). I believe this third option, largely overlooked within mainstream psychology, to be of tremendous value today as it is both deconstructive and constructive relative to the shortcomings of positivism. It avoids the overly reductionistic “trivial order” of positivism, as well as the deeply unsatisfying and disorienting “barbaric vagueness” of postmodernism, while simultaneously embracing important core elements of both currents of thought. I argue that as psychologists we ought to once again see those aspects of our psychosocial lives

W Mazur, LB (2021). *Epistemologiczny imperializm nauki. Ożywienie wczesnej krytyki scjentyzmu. Frontiers in Psychology. Theoretical and Philosophical Psychology, 11, Artykuł 609823* Twierdzą, że pozytywizm wywarł ogromny wpływ na rozwój nauk społecznych w ciągu ostatnich dwóch stuleci, głęboko wpływając na obecną metodę i teorię oraz głęboko wnikając w nasze szersze rozumienie natury społecznej. nauki. Pozytywizm, choć częściowo wyewoluował z tego, czym był w XIX wieku, jest daleki od śmierci. Postmodernizm próbował rozluźnić uścisk pozytywizmu w naszym myśleniu i chociaż nie obyło się bez sukcesów, postmodernizm bardziej pracował nad dekonstrukcją pozytywizmu niż konstruowaniem w jego miejsce czegoś nowego. Twierdzą, że podczas gdy psychologowie nieustannie walczą o znalezienie i utrzymanie swojej intelektualnej równowagi w metodologicznych, teoretycznych i epistemologicznych zmaganiach między pozytywizmem a postmodernizmem, przedpostmodernistyczna krytyka pozytywizmu została w dużej mierze zapomniana. Chociaż pozostają głęboko zakorzenione w rdzeniu psychologii, dziś rzadko wysłuchuje się tych wczesnych alternatyw dla pozytywizmu. W tym artykule zajmuję się niektórymi wczesnymi krytykami pozytywizmu, zwłaszcza jego scjentyzmu, a także wczesnymi sugestiami, aby przechylić szalę (wstecz) na korzyść *sapientii* („mądrości”). Uważam, że ta trzecia opcja, w dużej mierze pomijana w psychologii głównego nurtu, ma dziś ogromną wartość, ponieważ jest zarówno dekonstruktywna, jak i konstruktywna w stosunku do wad pozytywizmu. Unika nazbyt redukcjonistycznego „trywialnego porządku” pozytywizmu, a także głęboko niezadowolającej i dezorientującej „barbarzyńskiej niejasności” postmodernizmu, jednocześnie obejmując ważne, rdzeniowe elementy obu nurtów myślenia. Twierdzą, że jako psychologowie powinniśmy raz jeszcze zobaczyć te aspekty naszego życia psychospołecznego, które zostały zaciemnione przez dominację

that have become obscured by the dominance of positivistic epistemologies, such as the notion of personal progress in a complex world, the importance of the individual and of subjective experience, the epistemic power of contradictions, and a childlike wonder at our world. Positivistic epistemology in psychology is certainly powerful, but it is also of limited use. The way to approach those shortcomings lies not in postmodernism. Rather, we should more fully recognize that as psychologists, we “are still drawing rich sustenance from our more distant, pre-positivist past” (Bruner, 1990, p. x).

I have written an overview of the Polish-language texts of Gustaw Ichheiser, a social psychologist and native of Krakow (see: **“Historical insights on the nature of social psychology: Gustaw Ichheiser's pre-war Polish texts” 2018**). Ichheiser wrote that “... social scientists should, in my opinion, not aspire to be as ‘scientific’ and ‘exact’ as physicists or mathematicians, but should cheerfully accept the fact that what they are doing belongs to the twilight zone between science and literature.” No one can meaningfully doubt that literature has the power to change the world because it is not scientifically objective, nor can one claim science to be of little value in the world of values for its (relative) objectivity. Rather than being stuck in a pickle, our position between these two worlds constitutes a unique opportunity for the social sciences. Ichheiser’s insights foreshadowed many of the debates that have arisen in recent years in the field, and many of which continue to this day. Thus, the study of past research is not merely of historical value, but can help provide invaluable insights into the challenges of the present day, and I would venture to say, even of tomorrow.

I have also written explicitly on the value of both empirical research and experimental

pozytywistycznych epistemologii, takich jak pojęcie osobistego postępu w złożonym świecie, znaczenie jednostki i subiektywnego doświadczenia, epistemiczna moc sprzeczności i dziecięcy zachwyty nad naszym światem. Pozytywistyczna epistemologia w psychologii jest z pewnością potężna, ale ma również ograniczone zastosowanie. Sposobem na podejście do tych niedociągnięć nie jest postmodernizm. Powinniśmy raczej pełniej przyznać, że jako psychologowie „nadal czerpiemy bogate pożywienie z naszej bardziej odległej, przedpozytywistycznej przeszłości” (Bruner, 1990, s. X).

Napisałem przegląd polskojęzycznych tekstów krakowianina, psychologa społecznego Gustawa Ichheisera (patrz: **„Historyczne spojrzenie na naturę psychologii społecznej: przedwojenne polskie teksty Gustawa Ichheisera” 2018**). Ichheiser napisał, że „... naukowcy społeczni, moim zdaniem, nie powinni aspirować do bycia tak, „naukowymi” i, „dokładnymi” jak fizycy czy matematycy, ale powinni z radością zaakceptować fakt, że to, co robią, należy do strefy mroku między nauką a literaturą .” Nikt nie może istotnie wątpić, że literatura ma moc zmieniania świata, ponieważ nie jest naukowo obiektywna, ani nie można twierdzić, że nauka ma niewielką wartość w świecie wartości ze względu na jej (względną) obiektywność. Zamiast utknąć w zalewie, nasza pozycja między tymi dwoma światami stanowi wyjątkową szansę dla nauk społecznych. Spostrzeżenia Ichheisera zapowiadały wiele debat, które pojawiły się w ostatnich latach w tej dziedzinie, a wiele z nich trwa do dziś. Zatem badanie przeszłych badań ma nie tylko wartość historyczną, ale może pomóc w dostarczeniu nieocenionego wglądu w wyzwania dnia dzisiejszego, a zaryzykowałbym stwierdzenie, że nawet jutro.

Napisałem również wyraźnie o wartości badań empirycznych i eksperymentalnych. W **Mazur, LB (2020). Postęp w naukach**

research. In *Mazur, L. B. (2020). Progress in psychological science. The importance of informed ignorance and curiosity-driven questions. Integrative Psychological and Behavioral Science, 54, 613-624* I point to the fact that in recent decades we have seen an exponential growth in the amount of data gathered within psychological research without a corresponding growth of theory that could meaningfully organize these research findings. For this reason, considerable attention today is given to discussions of such broader, higher-order concepts as theory and paradigm. However, another area important to consider is the nature of the questions psychologists are asking. Key to any discussion about the scientific status of psychology or about progress in the field (scientific or otherwise) is the nature of the questions that inspire psychological research. I argue that psychologists concerned about scientific progress and the growth of theory in the field would be well-served by more robust conversations about the nature of the questions being asked. Honest, curiosity-driven questions—questions that admit to our ignorance and that express an active and optimistic yearning for what we do not yet know—can help to propel psychology forward in a manner similar to the development of theory or paradigm. However, existing as it does in the “twilight zone” between the natural sciences and the humanities, psychology is fertile ground for questions of wide-ranging natures, and thus the nature of progress in the field can be variously understood, not all of which will be “scientific.” I discuss recent psychological research in three areas (cognition, memory, and disorders/differences of sex development) as examples of how curiosity-driven questions being asked from a position of informed ignorance can lead to progress in the field.

psychologicznych. Znaczenie świadomej ignorancji i pytań napędzanych ciekawością. Integrative Psychological and Behavioural Science, 54, 613-624 Zwracam uwagę na fakt, że w ostatnich dziesięcioleciach obserwowaliśmy wykładniczy wzrost ilości danych gromadzonych w ramach badań psychologicznych bez odpowiedniego rozwoju teorii, która mogłaby znacząco uporządkować te wyniki badań. Z tego powodu wiele uwagi poświęca się dziś dyskusjom na temat takich szerszych pojęć wyższego rzędu, jak teoria i paradygmat. Jednak innym obszarem, który należy wziąć pod uwagę, jest natura pytań zadawanych przez psychologów. Kluczem do dyskusji na temat statusu naukowego psychologii lub postępu w tej dziedzinie (naukowej lub innej) jest natura pytań, które inspirują badania psychologiczne. Twierdzę, że psychologom zaniepokojonym postępem naukowym i rozwojem teorii w tej dziedzinie dobrze przysłużyłyby się bardziej zdecydowane rozmowy na temat natury zadawanych pytań. Uczciwe pytania napędzane ciekawością - pytania, które przyznają się do naszej ignorancji i które wyrażają aktywną i optymistyczną tęsknotę za tym, czego jeszcze nie wiemy - mogą pomóc popchnąć psychologię do przodu w sposób podobny do rozwoju teorii lub paradygmatu. Jednak istniejąc tak, jak to ma miejsce w „strefie zmierzchu” między naukami przyrodniczymi a humanistycznymi, psychologia jest podatnym gruntem dla zagadnień o szerokiej naturze, a zatem natura postępu w tej dziedzinie może być różnie rozumiana, z których nie wszystkie będzie „naukowy”. Omawiam niedawne badania psychologiczne w trzech obszarach (poznanie, pamięć i zaburzenia / różnice w rozwoju płci) jako przykłady tego, jak pytania z ciekawości zadawane z pozycji świadomej ignorancji mogą prowadzić do postępu w tej dziedzinie.

In Mazur, L. B. & Watzlawik, M. (2016). *Debates about the scientific status of psychology: Looking at the bright side. Integrative Psychological and Behavioral Science, 50(4), 555-7*, we argue that academic discussions of psychology's scientific status are often artificial and divorced from the more complex picture that practitioners, researchers, and laypersons alike have of the field. Similar to how overuse in academia has led to the notion of a "moot point" shifting from meaning "that which is deserving of debate" to "that which is not worth debating," many of the ostensive clashing dichotomies within the science of psychology have become more of an intellectual sparring ground than actual battlefield. I argue that these debates are helpful for better understanding human psychology, but that we should rise above them in practice. These debates are important, but only in as far as they shed light on the true object of our concern, human psychological functioning. To this end, we should be cautious so as to not overvalue the methodological and theoretical tools at our disposal. When we do so, we can unintentionally give credence to the pejorative meaning of the adjective "academic" – as in "divorced from practical reality" or "having no practical importance" (see "academic" in the online dictionary of Merriam-Webster Inc., 2015). By rising above the fray, we can learn from all sides and in the process we can keep academic debates on psychological science both relevant for our lives and from following the historic path of the "moot point." We argue that (1) the classic dichotomies such as that between objective and subjective, individual and aggregate, or description and prediction are tremendously powerful and useful for generating debate and new research, but (2) they are simplifications of the wider reality, and therefore, (3) while useful, their strict division should not be overstated. In other

W Mazur, L.B. & Watzlawik, M. (2016). *Debaty o statusie naukowym psychologii: Spojrzenie na dobrą stronę. Integrative Psychological and Behavioural Science, 50(4), 555-7*, twierdzimy, że akademickie dyskusje na temat statusu naukowego psychologii są często sztuczne i oddzielone od bardziej złożonego obrazu tej dziedziny, jaki mają zarówno praktycy, badacze, jak i laicy. Podobnie do tego, jak nadużywanie w środowisku akademickim doprowadziło do pojęcia „punktu spornego”, które zmienia się ze znaczenia „tego, co zasługuje na debatę” na „to, co nie jest warte debaty”, wiele z ostensywnych zderzających się dychotomii w nauce psychologii stać się bardziej intelektualnym polem sparingowym niż prawdziwym polem bitwy. Twierdzę, że te debaty są pomocne w lepszym zrozumieniu psychologii człowieka, ale w praktyce powinniśmy wznieść się ponad to. Te debaty są ważne, ale tylko o tyle, o ile rzucają światło na prawdziwy przedmiot naszej troski, czyli psychologiczne funkcjonowanie człowieka. W tym celu powinniśmy być ostrożni, aby nie przecenić narzędzi metodologicznych i teoretycznych, którymi dysponujemy. Kiedy to robimy, możemy nieumyślnie dać wiarę pejoratywnemu znaczeniu przymiotnika „akademicki” - jak w „oderwaniu się od rzeczywistości praktycznej” lub „bez praktycznego znaczenia” (patrz „akademicki” w internetowym słowniku Merriam-Webster Inc. , 2015). Wznosząc się ponad walkę, możemy uczyć się ze wszystkich stron, a w trakcie tego procesu możemy prowadzić akademickie debaty na temat nauk psychologicznych, zarówno istotne dla naszego życia, jak i od podążania historyczną ścieżką „punktu spornego”. Twierdzimy, że (1) klasyczne dychotomie, takie jak między obiektywnym a subiektywnym, indywidualnym a zbiorczym lub opis i przewidywanie są niezwykle potężne i przydatne do generowania debaty i nowych badań, ale (2) są uproszczeniami szerszej rzeczywistości oraz Dlatego (3) chociaż użyteczne, ich ścisły podział nie powinien być przeceniany. Innymi

words, the notion of “psychological science” is not an oxymoron, but neither should it be taken for granted. In a similar vein, in **“Gaps in human knowledge. Highlighting the whole beyond our conceptual reach” (2017)** I argue for the fundamental value of ignorance and imperfect knowledge within science. Rather than seeing gaps in our knowledge need not constitute a source of despair, but rather that they can serve as a course of curiosity, trust, and hope. What is more, our inability to reach Truth within science is what makes the search for knowledge perennially meaningful in the first place. The recognition of this is of considerable value within the context of our current frustrations at the “replication crisis” in social psychology. As the title of the piece suggests, we can in fact celebrate the fact that our knowledge is incomplete and that the world remains richer than whatever we will come up with in science – precisely because science fundamentally involves not only conceptual expansion, but also conceptual shrinkage (in the form of conceptualizations, operationalizations, etc.).

I apply the various positions within the philosophy of science outlined above to the particular issue of how psychologists study “power” in my piece **“Defining power in social psychology” (2015, *Orbis Idearum*, 2(1), 101-114)**. Here I argue that there are generally two ways in which psychologists tend to study this particular slippery concept. One approach is to conceptualize the notion of power as if it were an object, by operationalizing it and treating it as an independent variable OF study. This is by far the dominant approach within psychology (particularly social psychology) over the last several decades. The second approach is to understand power as an analytical lens FOR the study of social phenomena. Again, while social psychology would seem to be constitutionally able to follow either path, it

słowy, pojęcie „nauki psychologicznej” nie jest oksymoronem, ale też nie należy go przyjmować za pewnik. W podobnym duchu, w artykule **„Luki w ludzkiej wiedzy. Podkreślając całość poza naszym koncepcyjnym zasięgiem ” (2017)**. Opowiadam się za podstawową wartością ignorancji i niedoskonałej wiedzy w nauce. Raczej niż dostrzeganie luk w naszej wiedzy nie musi stanowić źródła rozpaczy, ale raczej to, że mogą one służyć jako kurs ciekawości, zaufania i nadziei. Co więcej, nasza niezdolność do osiągnięcia Prawdy w nauce jest tym, co sprawia, że poszukiwanie wiedzy ma wieczne znaczenie. Uznanie tego ma znaczną wartość w kontekście naszych obecnych frustracji z powodu „kryzysu replikacji” w psychologii społecznej. Jak sugeruje tytuł pracy, możemy faktycznie świętować fakt, że nasza wiedza jest niekompletna, a świat pozostaje bogatszy niż to, co wymyślimy w nauce - właśnie dlatego, że nauka zasadniczo wiąże się nie tylko z ekspansją pojęciową, ale także z kurczeniem się pojęć. (w postaci konceptualizacji, operacjonalizacji itp.).

Przedstawione powyżej różne stanowiska filozofii nauki odnoszę do szczególnego zagadnienia, w jaki sposób psychologowie badają „władzę” w moim artykule **„Definiowanie władzy w psychologii społecznej” (2015, *Orbis Idearum*, 2(1) 101-114)**. Twierdzą tutaj, że psychologowie mają na ogół dwa sposoby studiowania tej szczególnej śliskiej koncepcji. Jednym z podejść jest konceptualizacja pojęcia władzy tak, jakby była ona przedmiotem, poprzez operacjonalizację i traktowanie jako niezależnej zmiennej w badaniu. Jest to zdecydowanie dominujące podejście w psychologii (zwłaszcza w psychologii społecznej) w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat. Drugie podejście polega na pojmowaniu władzy jako soczewki analitycznej do badania zjawisk społecznych. I znowu, chociaż wydaje się, że psychologia społeczna jest konstytucyjnie zdolna do podążania każdą ze ścieżek, generalnie skłaniała się ku pierwszej

has generally tended to follow the first option. In this piece I explore some of the reasons for the primacy of this option, some of its insights, and several of its key limitations. Given the primacy of quantitative research methods within social psychology, and especially as interesting findings continue to arise from such research, I argue that within psychological research we can expect power to be primarily treated as an objectively measurable variable, usually an independent variable, within wider causal chains. More specifically, within recent research on the social cognition of power, this approach has developed into the notion of “outcome control.” Speaking to the prevalence of this approach within the field, Overbeck (2010, p. 22) writes “[t]he outcome control definition is useful for psychologists because of its tractability and relatively bounded scope. It is easily manipulated in a laboratory setting and is well suited to meeting the need for experimental control.” This speaks directly to how the larger trends toward mechanization have created methodological pressures favoring certain operationalizations of the construct. The value of these operationalizations are generally determined by how well they fit into the cognitive or behavioral formula into which they are plugged. The fact that its *form* has become its *function* within mechanistic formulas is perhaps most clearly seen in priming methods in which the exact content of power is irrelevant, such as commonly used priming techniques in which research participants are asked to imagine a situation in which they had (or did not have) power. Such approaches have proven to be valuable to the field in that they have helped to shed light on many of the powerful and surprising effects that power can have in our social world. To state this differently, by treating power as an independent variable that can be turned “on” or “off” we are gaining a richer picture of what power can do to many of the “dependent

opcji. W tym artykule zbadam niektóre przyczyny prymatu tej opcji, niektóre z jej spostrzeżeń i kilka z jej kluczowych ograniczeń. Biorąc pod uwagę prymat ilościowych metod badawczych w psychologii społecznej, a zwłaszcza, że z takich badań wciąż wynikają interesujące ustalenia, twierdzę, że w ramach badań psychologicznych możemy oczekiwać, że moc będzie przede wszystkim traktowana jako zmienna obiektywnie mierzalna, zwykle zmienna niezależna, w szerszym łańcuchy przyczynowe. Dokładniej, w ramach ostatnich badań nad społecznym poznaniem władzy podejście to rozwinęło się w pojęcie „kontroli wyników”. Mówiąc o rozpowszechnieniu tego podejścia w tej dziedzinie, Overbeck (2010, s. 22) pisze: „Definicja kontroli wyniku jest przydatna dla psychologów ze względu na jej podatność na działanie i stosunkowo ograniczony zakres. Można nim łatwo manipulować w warunkach laboratoryjnych i dobrze nadaje się do spełnienia potrzeby kontroli eksperymentalnej”. Mówi to bezpośrednio o tym, jak większe tendencje w kierunku mechanizacji stworzyły metodologiczne naciski sprzyjające pewnym operacjonalizacjom konstrukcji. Wartość tych operacjonalizacji jest generalnie określana przez to, jak dobrze wpisują się one w poznawczą lub behawioralną formułę, do której są podłączone. Fakt, że jego *forma* stała się jego *funkcją* w formułach mechanistycznych, jest być może najwyraźniej widoczna w metodach torowania, w których dokładna treść władzy nie ma znaczenia, takich jak powszechnie stosowane techniki torowania, w których uczestnicy badań proszeni są o wyobrażenie sobie sytuacji, w której mieli (lub nie miał) władzy. Takie podejście okazało się cenne w tej dziedzinie, ponieważ pomogło rzucić światło na wiele potężnych i zaskakujących skutków, jakie władza może mieć w naszym świecie społecznym. Ujmując to inaczej, traktując władzę jako zmienną niezależną, którą można „włączyć” lub „wyłączyć”, uzyskujemy bogatszy obraz tego, co władza może zrobić z wieloma „zmiennymi zależnymi” w naszym życiu społecznym. To przejście od pytania,

variables” in our social lives. This shift from asking what power *is*, to what power *does*, can temporarily alleviate our search for ontological certainty in the scientific method, even if in the process it speeds up the frequency with which we require such a “fix.” I nevertheless argue that this challenge cannot be remedied by additive approaches alone, as the utility of this method is bound precisely to the scientific poverty of the operationalizations it implies (in line with the thinking of Jakub Bronowski, 1964). Power is testable in this manner only by being shrunk into such ostensibly objective forms. This approach is incredibly powerful. However, in as far as we expect such an accumulation of facts to lead to the objective definitional core of the construct, we can also expect that from time to time the proverbial rug will be pulled out from under us. I suggest that a way to address this issue is to keep in mind the contested nature of power, and in so doing, shifting towards understanding power as a cultural lens through which we study human social-psychological functioning. I make a similarly philosophical argument regarding how psychologists study genocide in *“Essentialist thinking underlying definitions of genocide”* (2017), and in regard to intergroup relations more broadly in *“Prejudice reduction and collective action: A conflict or confluence of interests”* (2015).

I apply similar arguments to the notion of social stability and social change within the piece *“Democratic revolutions? Interdisciplinary insights on social stability and social change in psychology and political science”* (Mazur, L.B. & Neset, S., 2018). There is growing psychological evidence that various processes differently contribute to our propensity to support or challenge the status quo; to embrace change or to reject it. What is more, the context (e.g., where, when) and content (e.g., what “change” or “democracy” are understood to

czym jest moc, do tego, co *robi*, może chwilowo złagodzić nasze poszukiwania pewności ontologicznej w metodzie naukowej, nawet jeśli w trakcie tego procesu przyspiesza częstotliwość, z jaką wymagamy takiej „poprawki”. Twierdzą jednak, że temu wyzwaniu nie sprostają same podejścia addytywne, gdyż użyteczność tej metody jest ściśle związana z naukowym ubóstwem wynikających z niej operacjonalizacji (zgodnie z myśleniem Jakuba Bronowskiego, 1964). Władzę można w ten sposób sprawdzić jedynie poprzez skurczenie się do takich pozornie obiektywnych form. To podejście jest niezwykle potężne. O ile jednak spodziewamy się, że takie nagromadzenie faktów doprowadzi do obiektywnie definicyjnego rdzenia konstruktów, to możemy się też spodziewać, że od czasu do czasu spod nas wyciągnie się przysłowiowy dywanik. Sugeruję, że sposobem rozwiązania tego problemu jest pamiętanie o sprzecznej naturze władzy, a czyniąc to, przechodzenie w kierunku rozumienia władzy jako soczewki kulturowej, za pomocą której badamy społeczne i psychologiczne funkcjonowanie człowieka. Podobną argumentację filozoficzną dotyczącą tego, jak psychologowie badają ludobójstwo, *przedstawiam w „Myśleniu esencjalistycznym leżącym u podstaw definicji ludobójstwa”* 2017, a w odniesieniu do relacji międzygrupowych szerzej w *„Redukcja uprzedzeń i działanie zbiorowe: konflikt lub zbieżność interesów”* 2015.

Podobne argumenty odnoszą do pojęcia stabilności społecznej i zmiany społecznej w artykule *Rewolucje demokratyczne? Interdyscyplinarne spostrzeżenia na temat stabilności społecznej i zmian społecznych w psychologii i politologii*” (Mazur, LB & Neset, S., 2018). Istnieje coraz więcej dowodów psychologicznych, że różne procesy w różny sposób przyczyniają się do naszej skłonności do wspierania lub kwestionowania status quo; zaakceptować zmianę lub ją odrzucić. Co więcej, kontekst (np. gdzie, kiedy) i treść (np. z czym rozumie się „zmianę” lub „demokrację”),

entail) in which those processes are embodying are of fundamental importance in determining if those mechanisms are employed, what shape they are likely to take, and to what ends they might lead. In this regard, I argue that we can find encouragement within such notions as the “psychological citizen” (Moghaddam, 2008), which emphasizes the social psychological elements of the social contract, not just the logical ones typically studied within political science. I argue that the insights of social and political psychology should be expanded within the study of democratic development and that the current discussions surrounding the social psychological mechanisms underlying social change (and stability) to be a step in this direction. Stable, ideologically-grounded systems are not the default into which human life effortlessly falls. Rather, such systems must be created, and then sustained or opposed. That democracies develop there is no doubt, but that the process of development itself can be considered democratic is not so clear. Hoffer (1951) would seem to think that these periods of systemic change cannot, by definition, be democratic, as the very notion of democracy entails a certain degree of systemic stability. While we caution against drawing a hard line between stability and change (as reality is certainly never so clear-cut), we believe a mindfulness of this distinction would well serve the study of democratic development and social change more broadly. While working to identify those combinations of social psychological processes, contexts and contents that interact so as to galvanize support for systemic change in directions that would strengthen democratic “software,” it is important that we not conflate the expected outcome with processes from which it arises. In other words, in asking whether or not the changes taking place in a given region of the world are democratic, we would be wise to pause and note the potential disconnect in the

w jakim te procesy się urzeczywistniają, mają fundamentalne znaczenie dla określenia, czy te mechanizmy są stosowane, co kształt, jaki prawdopodobnie przyjmą, i do jakiego celu mogą doprowadzić. W tym względzie twierdzę, że możemy znaleźć zachętę w takich pojęciach, jak „obywatel psychologiczny” (Moghaddam, 2008), który podkreśla społeczne psychologiczne elementy umowy społecznej, a nie tylko te logiczne, które są typowo badane w politologii. Twierdzę, że spostrzeżenia psychologii społecznej i politycznej powinny zostać rozszerzone w ramach badań nad rozwojem demokratycznym, a obecne dyskusje na temat społecznych mechanizmów psychologicznych leżących u podstaw zmiany społecznej (i stabilności) powinny być krokiem w tym kierunku. Stabilne, ugruntowane ideologicznie systemy nie są standardem, w który bez wysiłku wpada ludzkie życie. Raczej takie systemy muszą być tworzone, a następnie podtrzymywane lub przeciwstawiane. Nie ma wątpliwości, że demokracje się rozwijają, ale sam proces rozwoju można uznać za demokratyczny, nie jest tak jasny. Hoffer (1951) wydaje się sądzić, że te okresy zmian systemowych z definicji nie mogą być demokratyczne, ponieważ samo pojęcie demokracji pociąga za sobą pewien stopień stabilności systemowej. Chociaż ostrzegamy przed wytyczeniem twardej granicy między stabilnością a zmianą (ponieważ rzeczywistość z pewnością nigdy nie jest tak wyraźna), uważamy, że uważność na to rozróżnienie dobrze służyłaby badaniu rozwoju demokratycznego i szerszej pojętej zmiany społecznej. Pracując nad identyfikacją tych kombinacji społecznych procesów psychologicznych, kontekstów i treści, które oddziałują na siebie, aby pobudzić wsparcie dla systemowej zmiany w kierunkach, które wzmocniłyby demokratyczne „oprogramowanie”, ważne jest, abyśmy nie łączyli oczekiwanego wyniku z procesami, z których on wynika. Innymi słowy, zadając pytanie, czy zmiany zachodzące w danym regionie świata są demokratyczne, mądrze byłoby zatrzymać się i zauważyć potencjalny

<p>question itself, rather than immediately projecting that disconnect onto the societies of which we are speaking.</p>	<p>rozdźwięk w samym pytaniu, zamiast od razu rzutować to rozłączenie na społeczeństwa, których my mówimy.</p>
---	--